Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Diplomová práce

Analýza příjmů a výdajů státního rozpočtu ČR v letech 2008 - 2017

Bohuslava Pavlovcová, BBS

© 2020 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bohuslava Pavlovcová, BBS

Hospodářská politika a správa
Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Analýza příjmů a výdajů státního rozpočtu ČR v letech 2008 – 2017

Název anglicky

The analysis of state budget´s revenues and expenditures in the Czech republic between 2008 and 2017

Cíle práce

Cílem diplomové práce je analyzovat vývoj příjmů a výdajů státního rozpočtu České republiky v letech 2008 – 2017 a zhodnotit faktory, které nejvíce ovlivnily saldo státního rozpočtu ČR.

Metodika

Diplomová práce bude rozdělena na část teoretickou a analytickou. V teoretické části diplomové práce bude zpracována literární rešerše, budou vysvětleny odborné pojmy z makroekonomie. Při zpracování teoretické části DP bude využita metoda sekundárního sběru dat, studium literatury a metoda deskripce. Podkladové údaje budou čerpány z relevantních zdrojů dat, tj. Ministerstva financí ČR, Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, Českého statistického úřadu a Eurostatu. V analytické části DP bude provedena analýza státního rozpočtu v období let 2008-2012 a 2013-2017. K analýze a celkovému zhodnocení budou využity statistické metody, metoda analýzy dokumentu a metoda komparace.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran textu bez příloh

Klíčová slova

fiskální politika, státní rozpočet, příjmy státního rozpočtu, výdaje státního rozpočtu, mandatorní výdaje, zákon o státním rozpočtu, státní dluh, podíl státního dluhu na HDP

Doporučené zdroje informací

BAKEŠ, M. *Finanční právo.* V Praze: C.H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-440-7.

HAMERNÍKOVÁ, B. *Veřejné finance : vybrané problémy.* Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-577-2.

JURČÍK, R. Daňové systémy v České republice. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2015. ISBN 978-80-7418-176-4.

KUBÁTOVÁ, K. *Daňová teorie a politika.* Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-841-3.

LAJTKEPOVÁ, E. Veřejné finance. Brno:Akademické nakladatelství CERM, 2009. ISBN 978-80-7204-618-8.

OCHRANA, F. – MAAYTOVÁ, A. – PAVEL, J. *Veřejné finance v teorii a praxi.* Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-5561-8.

PEKOVÁ, J. – PILNÝ, J. – JETMAR, M. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru.* Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-351-5.

PEKOVÁ, J. *Veřejné finance : teorie a praxe v ČR.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-698-1.

Předběžný termín obhajoby

2018/19 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Michal Steininger, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 26. 2. 2020

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 11. 3. 2020

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 29. 03. 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Analýza příjmů a výdajů státního rozpočtu ČR v letech 2008 - 2017" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31. 3. 2020 _____

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Michalu Steiningerovi, Ph.D. a konzultantce Ing. Dobroslavě Pletichové za vedení diplomové práce a cenné rady při její tvorbě.

Analýza příjmů a výdajů státního rozpočtu ČR v letech 2008 - 2017

Abstrakt

Předmětem diplomové práce je analýza a zhodnocení státního rozpočtu ČR v rámci zkoumaného období a vymezení faktorů, podílejících se na vývoji příjmové a výdajové stránky státního rozpočtu, tj. faktorů ekonomických, sociálních a demografických. V praktické části jsou analyzovány postupně položky příjmové a výdajové stránky státního rozpočtu a faktory ekonomické, demografické a legislativní, které ve sledovaném období výrazně ovlivnily vývoj příjmů a výdajů státního rozpočtu.

V letech 2008 - 2012 byla ekonomika ČR ovlivněna celosvětovou hospodářskou krizí, která způsobila nárůst výdajů státního rozpočtu a současně pokles veřejných příjmů. Protikrizová opatření vlády se týkala mimo jiné úpravy výše dávek státní sociální podpory, zpřísnění podmínek pro přiznání podpory v nezaměstnanosti, zvýšení základní i snížené sazby daně z přidané hodnoty, snížení sazby daně z příjmů právnických osob, u daně z příjmů fyzických osob bylo zrušeno progresivní zdanění a byla zavedena lineární sazba daně 15 %. Z hlediska salda státního rozpočtu byl zásadní rok 2009, kdy deficit státního rozpočtu činil 192,4 mld. Kč a státní dluh meziročně vzrostl o 178 mld. Kč. Podíl státního dluhu na HDP v roce 2009 vzrostl na 30 %.

Ve sledovaném období 2013-2017 došlo k oživení ekonomiky, k navýšení příjmové stránky rozpočtu z odvedených daní a podařilo se zvýšit čerpání finančních prostředků z evropských fondů. Vzhledem k poklesu nezaměstnanosti se snížily i dávky na podporu v nezaměstnanosti, rostou platy zaměstnanců ve státní správě, zdravotnictví a ve školství.

Klíčová slova: státní rozpočet, rozpočtová skladba, příjmy státního rozpočtu, výdaje státního rozpočtu, mandatorní výdaje, saldo státního rozpočtu, státní dluh, podíl státního dluhu na HDP

The analysis of state budget´s revenues and expenditures in the Czech Republic between 2008 and 2017

Abstract

The aim of the thesis is the analysis and evaluation of the state budget of the Czech Republic within the examined period and the definition of factors contributing to the development of revenue and expenditure side of the state budget, ie economic, social and demographic factors. In the practical part, revenue and expenditure budget items are successively analysed as well as economic, demographic and legislative factors that significantly influenced the development of revenue and expenditure side of the state budget.

The Czech economy was affected by the global economic crisis in the years 2008 to 2012, which caused an increase in state budget expenditures and at the same time a decrease in public revenues. The government's anti-crisis measures included, inter alia, adjusting the amount of state social support benefits, tightening conditions for claiming unemployment benefit, raising both the basic and reduced value added tax rates, lowering the corporate income tax rate, and an introduction of a linear tax rate of 15 %.

From the point of view of the state budget balance, the year 2009 was crucial as the state budget deficit amounted to CZK 192.4 billion and the national debt grew by CZK 178 billion year-on-year. The proportion of national debt to GDP increased to 30 % in 2009.

In the years 2013 to 2017 of the examined period, the economy recovered, the revenue side of the budget increased due to tax income and improved use of European funds. Unemployment benefits expenditures also decreased due to falling rate of unemployment, and salaries of employees in public sector, healthcare and education have been rising.

Keywords: state budget, budget structure, state budget revenues, state budget expenditures, mandatory expenditures, state budget balance, state debt, state debt as a share of GDP

Obsah

Úvod **13**

1 Cíl práce a metodika **14**
1.1 Cíl práce 14
1.2 Metodika 14

2 Teoretická východiska **16**
2.1 Státní rozpočet 16
2.1.1 Funkce státního rozpočtu 16
2.1.2 Varianty státního rozpočtu 17
2.2 Rozpočtová soustava 17
2.2.1 Rozpočtová soustava České republiky 18
2.2.2 Legislativní rámec 19
2.2.3 Zásady uplatňované v rozpočtovém procesu 19
2.2.4 Průběh rozpočtového procesu 21
2.2.5 Rozpočtová skladba 24
2.3 Výdaje státního rozpočtu 25
2.3.1 Struktura veřejných výdajů 25
2.3.2 Faktory ovlivňující objem a strukturu veřejných výdajů 27
2.4 Příjmy státního rozpočtu 28
2.4.1 Struktura veřejných příjmů 28
2.4.2 Daňové příjmy 29
2.4.2.1 Přímé daně 30
2.4.2.2 Nepřímé daně 33
2.4.3 Nedaňové příjmy 35

3 Analýza příjmů a výdajů státního rozpočtu **36**
3.1 Vývoj výdajů státního rozpočtu v letech 2008 - 2012 37
3.1.1 Běžné výdaje 38
3.1.2 Kapitálové výdaje 52
3.2 Vývoj příjmů státního rozpočtu v letech 2008 - 2012 53
3.2.1 Daňové příjmy 54
3.2.2 Nedaňové a ostatní příjmy 64
3.3 Vývoj výdajů státního rozpočtu v letech 2013 - 2017 66
3.3.1 Běžné výdaje 67
3.3.2 Kapitálové výdaje 79

3.4 Vývoj příjmů státního rozpočtu v letech 2013 - 2017 80
3.4.1 Daňové příjmy 81
3.4.2 Nedaňové a ostatní příjmy 88
3.5 Saldo státního rozpočtu, státní dluh 90
3.6 Analýza výdajů státu do infrastruktury 92
3.6.1 Výdaje státu na bydlení 92
3.6.2 Výdaje státu mateřské školy 99
3.6.3 Výdaje státu na dopravní infrastrukturu 103

4 Výsledky a diskuze 108
4.1 Výdaje státního rozpočtu 108
4.2 Příjmy státního rozpočtu 109
4.3 Výdaje státu do infrastruktury 109

5 Závěr 112

6 Seznam použitých zdrojů 114

7 Přílohy 118

Seznam grafů

Graf č. 1 – Podíl mandatorních výdajů na běžných výdajích státního rozpočtu 38
Graf č. 2 – Vývoj jednotlivých složek běžných výdajů státního rozpočtu 39
Graf č. 3 – Vývoj výše sociálních dávek a podpory v sociálním zabezpečení 42
Graf č. 4 – Podíly obyvatel ČR dle věkových kategorií 44
Graf č. 5 – Struktura dávek státní sociální podpory v roce 2008 46
Graf č. 6 – Vývoj výdajů státního rozpočtu na dávky státní sociální podpory 48
Graf č. 7 – Vývoj výdajů státního rozpočtu na dávky podpory v nezaměstnanosti 49
Graf č. 8 – Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v České republice 51
Graf č. 9 – Vývoj jednotlivých položek daňových příjmů státního rozpočtu 55
Graf č. 10 – Vývoj položek nedaňových a ostatních příjmů státního rozpočtu 64
Graf č. 11 - Podíl mandatorních výdajů na běžných výdajích státního rozpočtu 67
Graf č. 12 - Vývoj jednotlivých složek běžných výdajů státního rozpočtu 68
Graf č. 13 - Vývoj výše sociálních dávek a podpory v sociálním zabezpečení 72
Graf č. 14 – Podíly obyvatel ČR dle věkových kategorií 74
Graf č. 15 – Struktura dávek státní sociální podpory v roce 2017 76
Graf č. 16 – Vývoj výdajů státního rozpočtu na dávky státní sociální podpory 76
Graf č. 17 – Vývoj výdajů státního rozpočtu na dávky podpory v nezaměstnanosti 78
Graf č. 18 – Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v České republice 79
Graf č. 19 – Vývoj jednotlivých položek daňových příjmů státního rozpočtu 81
Graf č. 20 – Nedaňové a ostatní příjmy 88
Graf č. 21 – Vývoj příjmů, výdajů, saldo státního rozpočtu a státního dluhu ČR 91
Graf č. 22 – Vývoj podílu státního dluhu na HDP 92
Graf č. 23 – Bytová výstavba v ČR – počet dokončených bytů 96
Graf č. 24 – Počet dokončených bytů podle velikosti 97
Graf č. 25 – Počet odmítnutých žádostí do mateřských škol 100
Graf č. 26 – Počet odmítnutých žádostí do MŠ podle území, školní rok 2013/2014 101
Graf č. 27 – Infrastruktura silniční dopravy 103
Graf č. 28 – Délka silnic a dálnic zpoplatněných mýtem 105

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Přehled výše schodku plánovaného státního rozpočtu 36
Tabulka č. 2 – Vývoj výdajů státního rozpočtu, včetně mandatorních výdajů (mld. Kč) 37
Tabulka č. 3 – Vývoj výdajů na stavební spoření 41
Tabulka č. 4 – Průměrná výše starobních důchodů v ČR 43
Tabulka č. 5 – Vývoj počtu a průměrných dob trvání pracovních neschopností 45
Tabulka č. 6 – Průměrná výše podpory v nezaměstnanosti ve sledovaných letech 52
Tabulka č. 7 – Vývoj příjmů státního rozpočtu (mld. Kč) 53
Tabulka č. 8 – Vývoj příjmů z pojistného na sociální zabezpečení 55
Tabulka č. 9 – Vývoj sazeb DPH v České republice 57
Tabulka č. 10 – Vývoj nejdůležitějších daňových slev na dani u DPFO (v Kč) 60
Tabulka č. 11 – Vývoj výdajů SR, včetně mandatorních výdajů (mld. Kč) 66
Tabulka č. 12 – Vývoj výdajů na stavební spoření 71
Tabulka č. 13 – Průměrná výše starobních důchodů v ČR 73
Tabulka č. 14 – Vývoj počtu a průměrné doby trvání pracovní neschopností 75
Tabulka č. 15 – Průměrná výše podpory v nezaměstnanosti ve sledovaných letech 78
Tabulka č. 16 – Vývoj příjmů státního rozpočtu (mld. Kč) 81

Tabulka č. 17 – Vývoj příjmů z pojistného na sociální zabezpečení (mld. Kč)..... 82
Tabulka č. 18 – Vývoj sazeb DPH v České republice 83
Tabulka č. 19 – Vývoj nejdůležitějších daňových slev na dani u DPFO (v Kč)..... 86
Tabulka č. 20 – Vývoj výdajů státu na bydlení (mil. Kč) 93
Tabulka č. 21 – Počet mateřských škol podle zřizovatele, počet dětí 100
Tabulka č. 22 – Čerpání z programu 133 310 (v tis. Kč)..... 101
Tabulka č. 23 – Vývoj příjmů rozpočtu SFDI (mil. Kč)..... 104
Tabulka č. 24 - Podíl investičních výdajů na HDP do dopravní infrastruktury 106
Tabulka č. 25 – Vývoj výdajů podle struktury výdajů (v mil. Kč) 106

Seznam obrázků

Obrázek č. 1 – Schéma rozpočtového určení daní od 1. 1. 2018 15
Obrázek č. 2 – Rozpočtová soustava České republiky 18
Obrázek č. 3 – Schéma rozpočtového procesu u SR ČR 23
Obrázek č. 4 – Členění daní v České republice 30

Seznam použitých zkratek

ČR – Česká republika
EU – Evropská unie
HDP – hrubý domácí produkt
DPFO – daň z příjmu fyzických osob
DPPO – daň z příjmu právnických osob
DPH – daň z přidané hodnoty
MŠ – mateřská škola
MŠMT –Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
SFRB – Státní fond rozvoje bydlení
SLBD – Sčítání lidu, bytů a domů
SZIF – Státní zemědělský intervenční fond
SFDI – Státní fond dopravní infrastruktury
SZ – sociální zabezpečení

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Výchozí data pro analýzu..... 118

Úvod

Státní rozpočet je největším a nejvýznamnějším veřejným rozpočtem. Soustava veřejných rozpočtů zahrnuje také rozpočty územních samosprávných celků a mimorozpočtové fondy, státní fondy, fondy sociálního zabezpečení. Státní rozpočet je složitý mechanismus, vzhledem k velkému množství položek, kterými je tvořen. Je to bilance příjmů a výdajů na daný rozpočtový rok. Z hlediska veřejných financí má zásadní roli Ministerstvo financí, které je odpovědné za realizaci rozpočtové politiky.

Při sestavování rozpočtu se vláda snaží odhadnout budoucí příjmy státu a předpokládanou strukturu výdajů, konkrétní výsledná podoba státního rozpočtu vychází ze střednědobého plánu. V České republice státní rozpočet má podobu deficitního rozpočtu. Vláda by měla být již při plánování rozpočtu obezřetná a opatrná, protože pokud dochází ke každoročnímu prohlubování schodku, stává se stát čím dál více zadlužený a musí v dalších letech vynakládat velké finanční částky na splácení dluhu. Záporné saldo vykázal státní rozpočet poprvé v roce 1996, kdy jeho záporná hodnota dosáhla výše 1,6 mld. Kč, přestože byl původně rozpočet sestaven jako vyrovnaný. I v následujících letech se saldo státního rozpočtu pohybuje v záporných hodnotách. Nejvyšší deficit státního rozpočtu byl vykázán v 2009 v hodnotě 192,4 mld. Kč, výsledek byl ovlivněn ekonomickou krizí, v dalších letech pozvolna klesá.

Česká republika v roce 2004 vstoupila do Evropské unie, jako její člen je na jedné straně příjemcem finančních prostředků z rozpočtu EU, na druhé straně se podílí na financování rozpočtu EU. ČR čerpá finanční prostředky na realizaci projektů, které není schopna sama ze svého rozpočtu financovat. Jedná se například o ochranu životního prostředí, realizaci společné zemědělské politiky, budování infrastruktury atd. Od roku 2004 do konce roku 2017 odvedla ČR do rozpočtu EU 515,8 mld. Kč, naopak získala do státního rozpočtu 1.211,3 mld. Kč, výsledné kladné saldo činí 695,5 mld. Kč.

Problematika státního rozpočtu a veřejných financí se dotýká každého občana ČR. Například v podobě daňového systému, důchodového systému, v podobě sociálního zabezpečení, bytové politiky, vzdělávání, systému zdravotní péče, dostupné infrastruktury, ochrany životního prostředí atd.

1 Cíl práce a metodika

1.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je analyzovat vývoj příjmů a výdajů státního rozpočtu České republiky v letech 2008 – 2017 a zhodnotit faktory, které nejvíce ovlivnily saldo státního rozpočtu. V závěru práce, na základě všech zjištěných skutečností budou navržena řešení pro snížení státního dluhu a stabilizaci státního rozpočtu.

1.2 Metodika

Diplomová práce bude rozdělena na část teoretickou a analytickou. Obsahem teoretické části je literární rešerše, v rámci které budou shrnuty poznatky o postupech tvorby a schvalování státního rozpočtu, spolu s definicemi pojmu státní rozpočet, rozpočtová skladba, rozpočtová soustava a charakteristiky příjmové a výdajové stránky státního rozpočtu včetně třídění veřejných příjmů a veřejných výdajů státního rozpočtu. Zdrojem dat a informací při zpracování literární rešerše budou zákony, vyhlášky, odborná literatura, internetové zdroje. Tato část diplomové práce bude zpracována na základě studia odborné literatury, sekundárního sběru dat a využití metody deskripce.

Sledované období bude rozděleno v analytické části diplomové práce na 2 období, první období rok 2008 - 2012 a druhé období 2013 – 2017. Zdrojem dat pro analytickou část budou údaje Ministerstva financí ČR, Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, Českého statistického úřadu a Eurostatu. Získaná zdrojová data budou zpracována ve formě grafu a tabulek. Následně bude provedena jejich analýza. Jednotlivé položky příjmů a výdajů státního rozpočtu budou analyzovány s využitím časových řad s určením časového intervalu. Dále bude analyzován vývoj státního dluhu, salda státního rozpočtu a výdajů státu na infrastrukturu. K analýze a celkovému zhodnocení budou využity, metoda analýzy dokumentu a metoda komparace. Na základě zjištěných výsledků budou stanovena opatření ke stabilizaci státního rozpočtu.

jednorozměrný model časových řad

$y_t = f(t; \varepsilon_t)$; $Y_t = f(t)$; $t = 1, 2, \ldots, n$;

Y_t - je modelová hodnota ukazatele v čase *t;*

y_t - reálná hodnota ukazatele v čase *t*

ε_t - náhodná složka v čase *t*

vícerozměrný model časových řad

$Y_t = f\ (t;\ x_1,\ x_2,\ldots;\ x_p);\ \ t = 1,\ 2,\ldots.,\ n\ ;$

kde $x_1, x_2,\ldots, x_n$ jsou příčinné (faktorové) ukazatele

trendová funkce

$y_i = a + bx_i$

a – absolutní člen

b – regresní koeficient – udává průměrnou změnu „y" – závislé proměnné při změně nezávislé proměnné „x" o jednotku.

Vzhledem ke složitosti daňového systému ČR, je součástí metodiky diplomové práce grafické schéma Rozpočtového určení daní, stanovené zákonem č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům, ve znění pozdějších předpisů. Stanovuje podíl inkasa z vybraných daní mezi příslušné příjemce, tzn. obce, kraj a stát.

Obrázek č. 1 – Schéma rozpočtového určení daní od 1. 1. 2018

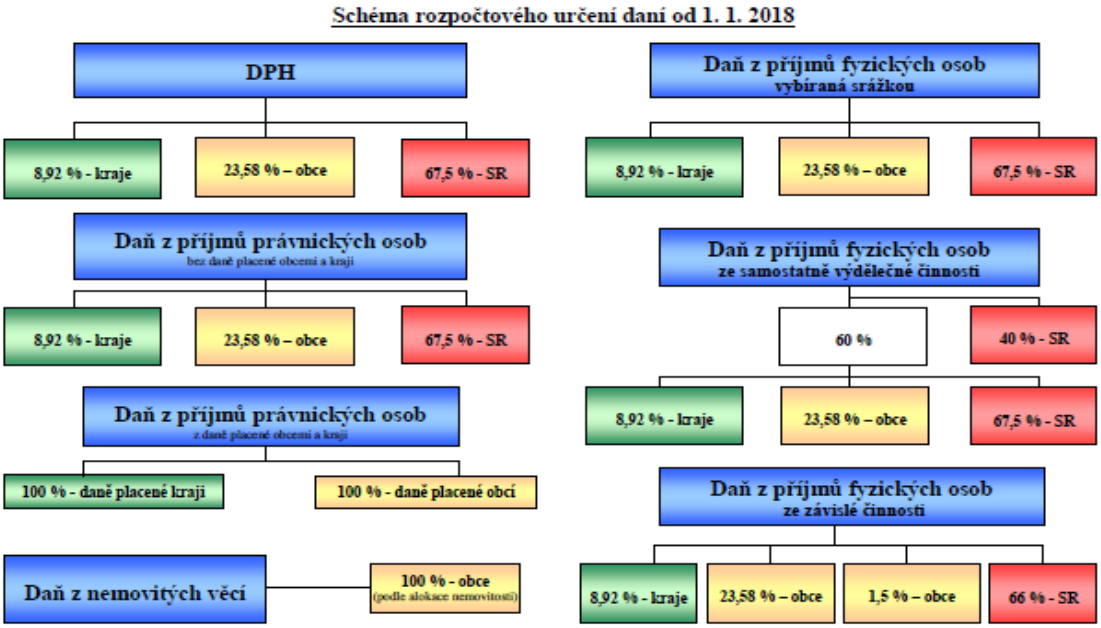

Zdroj: Finanční spáva [online].
Dostupné z: https://www.financnisprava.cz/assets/cs/prilohy/d-kraje-a-obce/Schema_rozpoctoveho_urceni_dani_2018.pdf.

2 Teoretická východiska

2.1 Státní rozpočet

„Státní rozpočet je nejvýznamnější veřejný rozpočet. Je nejdůležitějším finančním nástrojem využívaným ústřední vládou v hospodaření státu.“

Mezi ústřední rozpočty dle vnitřního uspořádání státu lze zahrnout:

- federální rozpočet,
- rozpočty států (republik, zemí).[1]

Peková charakterizuje státní rozpočet jako nejdůležitější nástroj, i politický, který využívá ústřední vláda k financování netržních činností, je nástrojem hospodářské politiky státu.[2]

V literatuře najdeme i různé přístupy a odlišná hlediska pro jeho definici:

- hledisko časové vidí státní rozpočet jako finanční plán, na jehož základě vláda realizuje své záměry a snaží se naplnit své cíle ve všech oblastech hospodářské politiky, ale i v oblastech kulturních a sociálních;
- hledisko finanční státní rozpočet charakterizuje jako peněžní fond, který je centralizovaný a vytvářený na třech „ne principech“ veřejných financí – nenávratnosti, neekvivalenci a nedobrovolnosti;
- hledisko procesní a věcné zobrazuje státní rozpočet jako nepřetržitý tok financí na příjmový účet nebo z výdajového účtu v průběhu celého roku, tedy v průběhu rozpočtového období;
- hledisko právní zahrnuje projednání a výsledné schválení rozpočtu Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR, po podpisu prezidenta republiky je vydán formou zákona.[3]

2.1.1 Funkce státního rozpočtu

Východiskem pro funkce, které plní státní rozpočet jsou veřejné finance a jejich obecné funkce. Peková rozlišuje 3 funkce státního rozpočtu - **funkce alokační, redistribuční a stabilizační. „***Redistribuční a stabilizační funkce je stále doménou státního*

[1] Peková J., Pilný J., Jetmar M. Veřejná správa a finance veřejného sektoru, 2008, s. 253.
[2] Peková J. Veřejné finance, Teorie a praxe v ČR, 2011, s. 123.
[3] Hamerníková B. Veřejné finance, Vybrané problémy, 2017, s. 42

rozpočtu. Je to dáno tím, že rozhodující nástroje redistribuce a stabilizace ekonomiky má v rukou stát, jsou zpravidla uzákoněny, rozhoduje o nich tudíž z velké části zákonodárný sbor.“[4]

Státní rozpočet alokuje, rozděluje prostředky k zajištění efektivního plnění funkcí státu. Státní rozpočet redistribuuje, přerozděluje prostředky mezi občany státu se záměrem snižovat sociální rozdíly.

Státní rozpočet má dále funkci stabilizační, kdy se snaží nastavením příjmů a výdajů o stabilní vývoj ekonomiky a udržování rovnoměrného ekonomického růstu.

2.1.2 Varianty státního rozpočtu

Existují 3 možnosti sestavení rozpočtu. Rozpočet může být sestaven a následně schválen jako vyrovnaný, přebytkový, anebo schodkový (deficitní).[5]

- **Vyrovnaný rozpočet –** výše příjmů státního rozpočtu je rovna výši výdajů, v praxi se s touto variantou rozpočtu setkáváme zřídka, je problematické přesně odhadnout všechny faktory (politické, sociální) působící v průběhu rozpočtového období na výši příjmů a výdajů.
- **Přebytkový rozpočet** – příjmy převyšují výdaje, přebytek je převeden do rezerv.
- **Schodkový rozpočet** – výdaje převyšují příjmy, státní rozpočet vykazuje deficit, ten je zpravidla kryt rezervami vytvořenými v minulých letech nebo výpůjčkami v podobě státních dluhopisů.

V průběhu rozpočtového období a plnění státního rozpočtu většinou dochází k výkyvům, na konci rozpočtového období se schválený rozpočet může od skutečně čerpaných prostředků lišit.[6]

2.2 Rozpočtová soustava

Veřejné rozpočty a ostatní mimorozpočtové peněžní fondy vytvářené, rozdělované a používané primárně na principu nenávratnosti, neekvivalence a nedobrovolnosti, tvoří rozpočtovou soustavu.

[4] Peková J. Veřejné finance, Teorie a praxe v ČR, 2011, s. 123.
[5] Hamerníková B. Veřejné finance, Vybrané problémy, 2017, s. 42.
[6] Tamtéž, s. 42.

Na tuto soustavu, stejně jako na státní rozpočet lze nahlížet z různých hledisek, např. z finančního, institucionálního apod. Rozpočtová soustava je soustava peněžních fondů, kde objemově největší položku tvoří veřejné rozpočty, především státní rozpočet. Dále je tvořena soustavou rozpočtových vztahů a soustavou orgánů institucí (ústřední samosprávy, územní samosprávy, veřejnoprávních neziskových organizací a jejich rozpočtů).[7]

2.2.1 Rozpočtová soustava České republiky

Rozpočtová soustava je tvořena soustavou veřejných rozpočtů a soustavou mimorozpočtových peněžních fondů. Rozpočtové období odpovídá délkou kalendářnímu roku.[8]

Obrázek č. 2 – Rozpočtová soustava České republiky

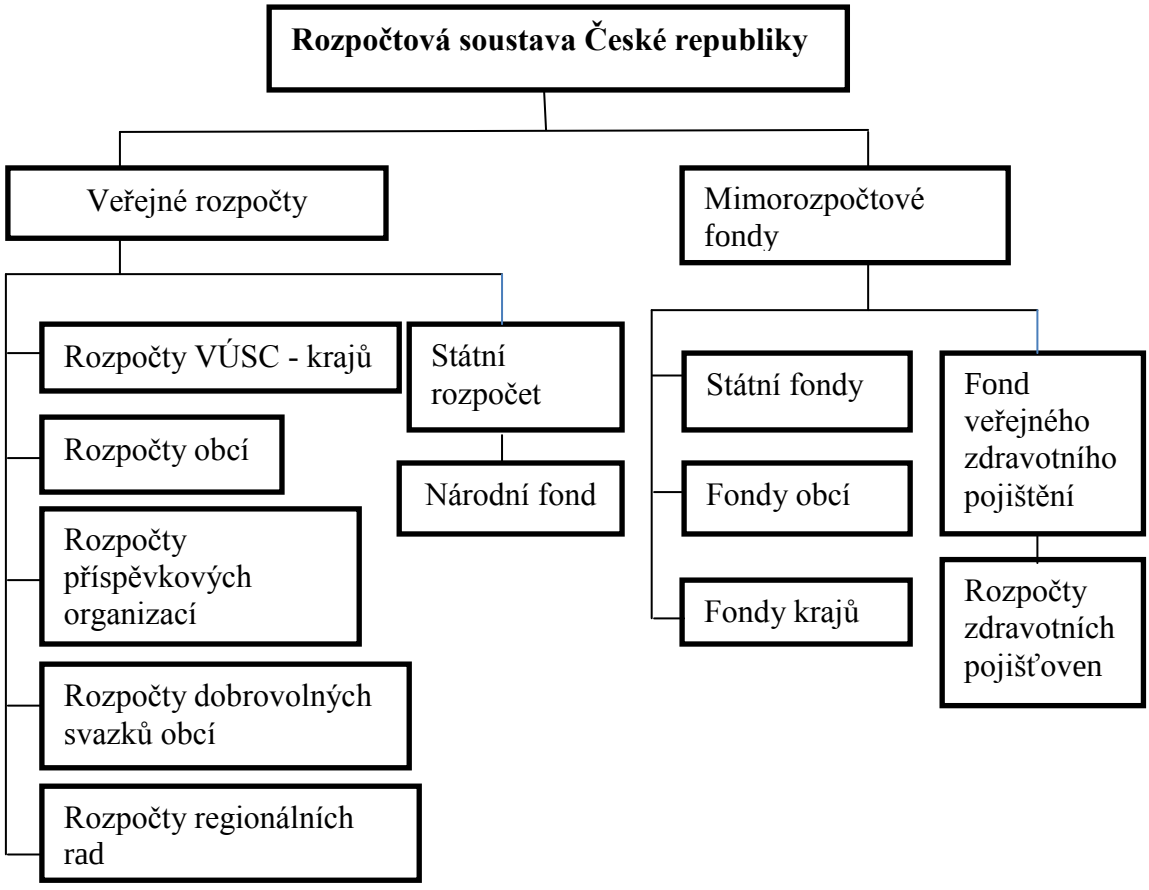

Zdroj: Peková J. Veřejné finance, Teorie a praxe v ČR, 2011, s. 140. Vlastní zpracování.

[7] Peková J. Veřejné finance, Teorie a praxe v ČR, 2011, s. 95.
[8] Tamtéž, s. 140.

„Rozpočtovou soustavou ČR prochází velký objem finančních prostředků. Uvnitř rozpočtové soustavy dochází k mnoha finančním vazbám, a to jak po vertikální linii, tak po horizontální linii.“[9]

2.2.2 Legislativní rámec

Efektivnost a transparentnost rozpočtových operací a procesů v rámci rozpočtové soustavy v ČR upravují:

- Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů,
- Vyhláška č. 323/2002 Sb., o rozpočtové skladbě, ve znění pozdějších předpisů.

Finanční kontrola vynaložených veřejných prostředků je vykonávána dle zákona č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů (zákon o finanční kontrole), ve znění pozdějších předpisů.

2.2.3 Zásady uplatňované v rozpočtovém procesu

Rozpočtovou soustavou prochází velká část prostředků podílející se na tvorbě HDP, struktura rozpočtové soustavy je velmi členitá, mezi jednotlivými úrovněmi soustavy dochází k mnohonásobným finančním vazbám. Cílem musí být především účelovost, hospodárnost při nakládání s rozpočtovými prostředky, je nutné dodržovat určité zásady a pravidla.[10]

Rozpočtové zásady představují určitý systém poznatků a zevšeobecněných zkušeností, které se nahromadily v průběhu historického vývoje státního rozpočtu a rozpočtového procesu a které vyjadřují a odráží určité zákonitosti.

[9] Peková J. Veřejné finance, Teorie a praxe v ČR, 2011, s. 140.
[10] Peková J. Veřejné finance, Teorie a praxe v ČR, 2011, s. 118.

Zásady lze dělit z různých pohledů:

a) při řízení rozpočtového procesu uplatňujeme

- Zásadu **každoročního sestavování a schvalování** rozpočtu. Tato zásada určuje, že rozpočtové prostředky musí být čerpány pouze v příslušném rozpočtovém roce, pro který bylo jejich čerpání schváleno. Aby mohl být rozpočet řádně čerpán, musí na tuto zásadu navazovat **zásada včasnosti**, kdy před začátkem nového rozpočtového období musí být rozpočet stanoven a schválen.
- Zásadu **reálnosti a pravdivosti**, sestavení rozpočtu má vycházet ze střednědobého výhledu, přesného odhadu ekonomického vývoje a dalších faktorů, které mohou rozpočet ovlivnit.
- Zásadu **účelovosti,** která je spjatá s předchozími zásadami, čerpání rozpočtových prostředků se může uskutečnit jen k účelům, na které byly určeny, tedy na krytí nezbytných potřeb, v souladu s platnými právními předpisy pro bezproblémové fungování orgánů a organizací.
- Zásadu **úplností a jednotnosti,** v rámci státu existuje pouze jeden rozpočet a ten zahrnuje všechny úrovně rozpočtové soustavy.
- **Přehlednost rozpočtu,** z tohoto důvodu vytvořena rozpočtová skladba.
- Zásadu **dlouhodobé vyrovnanosti** znamená, rozpočtové výdaje by měly odpovídat rozpočtovým příjmům.
- Zásadu **publicity,** je splněna veřejným projednáním rozpočtu, projednáním zastupitelskými sbory a zveřejněním v podobě zákona, tak se stává pro všechny subjekty závazným.

b) uplatňované při hospodaření s rozpočtovými prostředky

- Zásadu **efektivnosti a hospodárnosti**, ta stanoví co nejekonomičtější použití rozpočtových prostředků.
- Zásadu **přednosti výdajů před příjmy,** výdaje mají být použity k ekonomickému růstu. Příjmy slouží ke stabilizaci ekonomiky.
- Zásadu **omezení přesunů v rozpočtu na úhradu potřeb v rozpočtu nezajištěných,** v rámci rozpočtu mohou být tzv. rozpočtovým opatřením přesunuty prostředky, za přesně stanovených podmínek.[11]

[11] Bakeš M., Karfíková M., Kotáb P., Marková H.a kolektiv Finanční právo, 2012, s. 129-132.

2.2.4 Průběh rozpočtového procesu

Rozpočtový proces zahrnuje přípravu, schválení a správu jednotlivých položek rozpočtu. V podmínkách ČR je upraven v rámci zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákonem č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, ve znění pozdějších předpisů.[12]

Průběh rozpočtového procesu:

- **sestavení návrhu**,
- **projednání a schválení**,
- **plnění** a také čerpání rozpočtu,
- případně **schvalování změn** rozpočtu,
- **kontrolu plnění** rozpočtu, kontrola v průběhu roku, následná kontrola po skončení rozpočtového období, vyhodnocení výsledků hospodaření, přijetí opatření na další období.[13]

Rozpočtové období je stanoveno na jeden kalendářní rok, v ČR začíná 1. 1. a trvá do 31. 12. příslušného roku (v jiných zemích může být stanoveno jinak).
Od r. 2005 je stanoven princip „střednědobého rozpočtování“. Důvodem zavedení tohoto principu je zabezpečit lepší spojitost a provázanost při hospodaření s rozpočtovými prostředky v období přesahujícím jedno rozpočtové období.
V této souvislosti se kromě návrhu státního rozpočtu na příslušné rozpočtové období tvoří a ke schválení předkládají:

- tzv. střednědobý výhled, jehož obsahem jsou očekávané veřejné příjmy, veřejné výdaje a způsob krytí salda, pro dva roky následující po roce, pro který je toho času schvalován rozpočet;
- tzv. střednědobý výdajový rámec, je sestavován „klouzavě“, pro každý rok se střednědobým výhledem a představuje celkový objem výdajů centrální vlády, schvaluje ho Poslanecká sněmovna a je pro vládu závazný.“[14]

[12] Maaytová A., Ochrana F., Pavel J. a kolektiv Veřejné finance v teorii a praxi, 2015, s. 171.
[13] Peková J. Veřejné finance, Teorie a praxe v ČR, 2011, s. 121.
[14] Hamerníková B. Veřejné finance, Vybrané problémy, 2017, s. 40,41.

Celý rozpočtový cyklus zahrnuje období od přípravy rozpočtu až po vyhodnocení výsledků z hospodaření za dané rozpočtové období. Celkově období rozpočtového cyklu trvá více než 2 roky.

Do konce měsíce září daného roku musí vláda předložit Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR návrh zákona o státním rozpočtu, spolu s návrhem střednědobého výhledu. Rozpočet se projednává v tzv. **trojím čtení,** respektive vládní návrh zákona o státním rozpočtu, tato povinnost je dána zákonem č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, ve znění pozdějších předpisů.[15]

V prvním čtení návrhu je schválen rámec rozpočtu v podobě výše příjmů a výdajů a případné saldo rozpočtu, návrhy poslanců na změny ve struktuře příjmů a výdajů jsou předmětem druhého čtení, o změnách se hlasuje ve čtení třetím, návrh je přijat prostou většinou hlasů všech přítomných poslanců.[16]

Návrh schválený Poslaneckou sněmovnou je předán k podpisu prezidentovi ČR a posléze je zveřejněn ve Sbírce zákonů s účinností od 1. ledna. V případě neschválení návrhu státního rozpočtu do 1. ledna se postupuje podle rozpočtového provizoria (§ 9 rozpočtových pravidel).

V rozpočtovém provizorium vláda hospodaří s objemem příjmů a výdajů státního rozpočtu určeného pro předchozí rozpočtový rok. „*Výdaje jednotlivým kapitolám se uvolňují do výše jedné dvanáctiny celkové roční částky v každém měsíci období rozpočtového provizoria*.“[17]

Odpovědnost za plnění příjmové stránky rozpočtu, v průběhu celého rozpočtového období, přejímají Ministerstvo financí ČR, Finanční ředitelství spolu s Finančními úřady. Plnění na straně výdajů mají na starosti příslušná ministerstva a další ústřední orgány. Kontrolou je pověřeno Ministerstvo financí ČR, Nejvyšší kontrolní úřad, ale i vláda a zákonodárné orgány. [18]

[15] Maaytová A., Ochrana F., Pavel J. a kolektiv Veřejné finance v teorii a praxi, 2015, s. 172.
[16] Lajtkepová E. Veřejné finance, 2009, s. 100.
[17] Maaytová A., Ochrana F., Pavel J. a kolektiv Veřejné finance v teorii a praxi, 2015, s. 172.
[18] Hamerníková B. Veřejné finance, Vybrané problémy, 2017, s. 41.

Rozpočet na konci rozpočtového období je uzavírán **státním závěrečným účtem,** s obsahem hospodaření uplynulého roku a účty jednotlivých kapitol státního rozpočtu. Jeho návrh zpracovává ministerstvo financí ve spolupráci se správci kapitol, územními samosprávnými celky a státními fondy, po vyhotovení je předložen vládě, která ho postoupí Poslanecké sněmovně (do 30. dubna). V případě, že saldo hospodaření neodpovídá schválenému saldu v zákoně o státním rozpočtu, Poslanecká sněmovna na návrh vlády rozhodne, jak bude dále postupováno při úhradě daného schodku nebo jak bude použit přebytek.[19]

Obrázek č. 3 – Schéma rozpočtového procesu u SR ČR

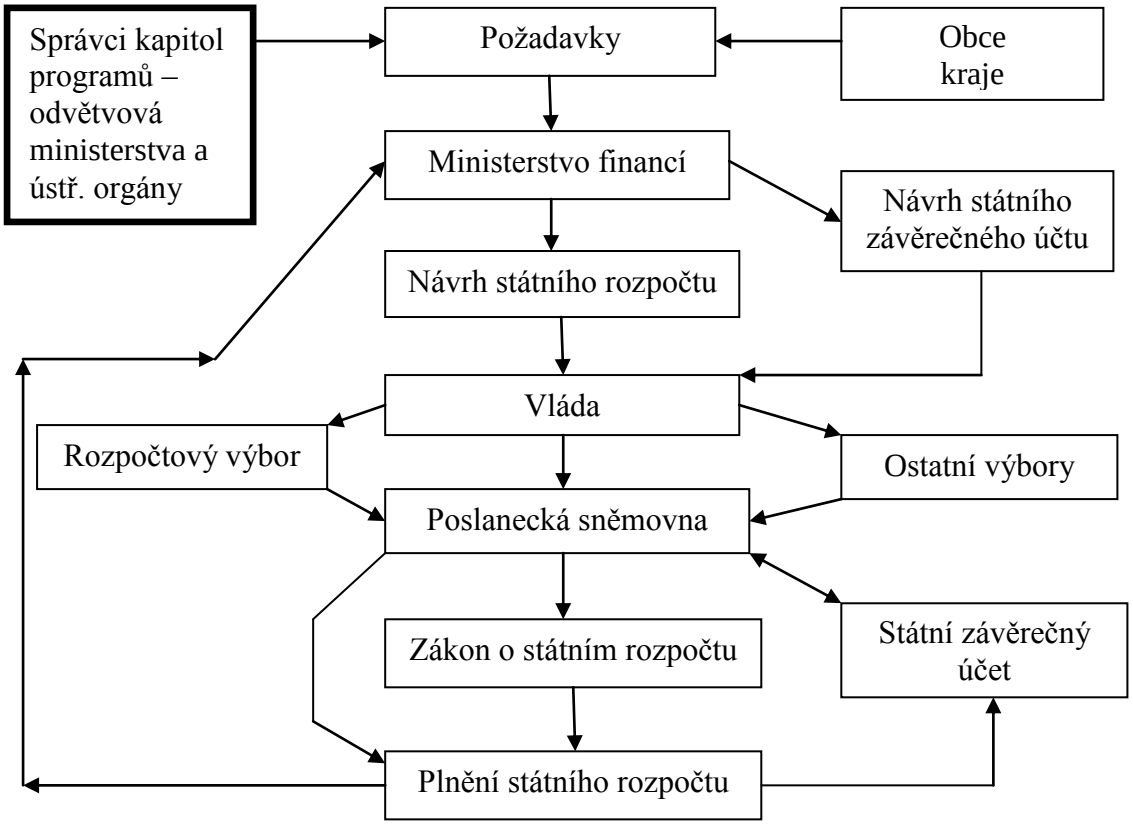

Zdroj: Peková J. Veřejné finance, Teorie a praxe v ČR, 2011, s. 154. Vlastní zpracování.

[19] Maaytová A., Ochrana F., Pavel J. a kolektiv Veřejné finance v teorii a praxi, 2015, s. 172, 173.

2.2.5 Rozpočtová skladba

„Rozpočtová skladba je normou ukládající všem subjektům v rámci veřejné rozpočtové soustavy povinnost třídit jednotně jednotlivé veřejné příjmy a veřejné výdaje.“[20]
Rozpočtová skladba je definována vyhláškou č. 323/2002 Sb., o rozpočtové skladbě ve znění pozdějších předpisů.

Rozpočtová skladba v ČR využívá **třídění**:

- **Odpovědnostní,** dříve kapitolní neboli organizační, pro obce a kraje je nepovinné. Povinně se vztahuje ke státnímu rozpočtu a vyjadřuje odpovědnost správců kapitol (určeno 40 kapitol státního rozpočtu) – ministerstev a ústředních orgánů za hospodaření s přidělenými rozpočtovými prostředky.
- **Druhové** třídění příjmů a výdajů, které umožňuje vazbu na účetnictví, neboť účetnictví věrně zachycuje tok příjmů a výdajů z hlediska účetního, toto třídění se týká všech peněžních operací v celé soustavě rozpočtu.
- **Odvětvové,** dříve funkční, na jaký účel, v jaké oblasti byly prostředky státního rozpočtu použity. Třídí pouze výdajové operace a u územních rozpočtů také vybrané kapitálové a nedaňové příjmy.
- **Konsolidační,** zajišťuje odstranění duplicit vyplývajících z dotačních finančních vazeb v rozpočtové soustavě.[21]

„Druhové hledisko *třídí operace do tří základních okruhů, tj. příjmy, výdaje, tzv. financování. V rámci okruhů umožňuje odlišit třídy (jednomístný číselný kód), seskupení položek (dvoumístný kód), podseskupení položek (třímístný číselný kód) a jednotlivé položky příjmů a výdajů (čtyřmístný kód).*
Třída → podseskupení položek → seskupení položek → jednotlivé položky.“[22]
Dle Vyhlášky č. 323/2002 Sb., vyhláška Ministerstva financí o rozpočtové skladbě jsou určení tříd následující:

- *„Třída 1. Daňové příjmy*
- *Třída 2. Nedaňové příjmy*
- *Třída 3. Kapitálové příjmy*

[20] Hamerníková B. Veřejné finance, Vybrané problémy, 2017, s. 38.
[21] Peková J. Veřejné finance, Teorie a praxe v ČR, 2011, s. 143.
[22] Tamtéž, s. 144.

- *Třída 4. Přijaté dotace*
- *Třída 5. Běžné výdaje*
- *Třída 6. Kapitálové výdaje*
- *Třída 8. Financování"*[23]

Odvětvové třídění - pro toto třídění je používán kód čtyřmístný – třídění na rozpočtové skupiny (jednomístný kód) → oddíly (dvoumístný kód) → pododdíly (třímístný kód) → paragrafy (čtyřmístný kód).

- *„Skupina 1. Zemědělství a lesní hospodářství,*
- *Skupina 2. Průmyslová a ostatní odvětví hospodářství,*
- *Skupina 3. Služby pro obyvatelstvo,*
- *Skupina 4. Sociální věci a politika zaměstnanosti,*
- *Skupina 5. Bezpečnost státu a právní ochrana,*
- *Skupina 6. Všeobecná veřejná správa a služby."*[24]

Vyhláška č. 323/2002 Sb., dále vymezuje třídění např. **podkladové**, kterým je třídění příjmů a výdajů z hlediska podkladu pro změnu rozpočtu; **programové**, kterým je třídění výdajů z hlediska jejich příslušnosti k programům podle § 12 a 13 rozpočtových pravidel; **účelové**, kterým je třídění výdajů z hlediska účelu rozpočtového přesunu.

2.3 Výdaje státního rozpočtu

***„Veřejné výdaje** představují vztahy rozdělení a užití rozpočtů a ostatních peněžních mimorozpočtových fondů v rozpočtové soustavě."*[25]

Veřejné výdaje jsou určitá část HDP přerozdělená prostřednictvím veřejné rozpočtové soustavy ve veřejném zájmu na základě tří „ne principů" veřejných financí.[26]

2.3.1 Struktura veřejných výdajů

Veřejné výdaje je možné, stejně jako příjmy třídit z různých hledisek. Závazně jsou veřejné výdaje klasifikovány v celé rozpočtové soustavě rozpočtovou skladbou. ČR používá

[23] Vyhláška Ministerstva financí č. 323/2002 Sb., o rozpočtové skladbě, Příloha vyhlášky část B.
[24] Lajtkepová E. Veřejné finance, 2009, s. 99.
[25] Peková J. Veřejné finance, Teorie a praxe v ČR, 2011, s. 222.
[26] Hamerníková B. Veřejné finance, Vybrané problémy, 2017, s. 64.

druhové (a časové) hledisko, **hledisko odvětvové** (funkční), **hledisko konsolidační a odpovědnostní** (kapitolní) hledisko, které se zpravidla využívá u státního rozpočtu.

Hledisko druhového třídění rozpočtové skladby rozděluje veřejné výdaje na:

- běžné výdaje,
- kapitálové výdaje.[27]

Běžné výdaje jsou výdaje, kterými správce rozpočtové kapitoly zajišťuje provozní činnosti své kapitoly. Jsou to výdaje na platy personálu (státních zaměstnanců na ústřední nebo územní úrovni). Výdaje na opravu techniky, spotřebního materiálu, vodu, energie.[28] Největší objem běžných výdajů tvoří **mandatorní výdaje** (výdaje podložené zákonnou úpravou – dávky státní sociální podpory, starobní důchody, atd.), dále **kvazimandatorní výdaje** (na základě smluvních vztahů – např. státní záruky).[29]

Kapitálové výdaje slouží k financování dlouhodobých, zejména investičních potřeb státu, mohou přesahovat jedno rozpočtové období. Jsou zpravidla určené pro daný případ, danou věc, pravidelně se neopakují, např. výstavba dálnice.

Hledisko odvětvové (funkční) člení výdaje podle účelu, kam poskytované výdaje směřují, na obranu, na školství apod., toto členění rozpočtová skladba také dovoluje. Toto členění je výstupem pro analyzování a srovnávání výdajů poskytnutých na stejný účel v rámci výdajů uvnitř rozpočtové soustavy, ale dovoluje i mezinárodní srovnání nebo komparaci v čase. [30]

<u>Další hledisko třídění</u>

Hledisko plánovanosti výdajů

- plánovatelné – lze předem dobře určit, z velké části se jedná o mandatorní a kvazimandatorní výdaje (starobní důchody, rodičovský příspěvek),
- neplánovatelné – výdaje předem nenaplánované, nahodilé, které se špatně odhadují.[31]

[27] Peková J. Veřejné finance, Teorie a praxe v ČR, 2011, s. 226.
[28] Maaytová A., Ochrana F., Pavel J. a kolektiv Veřejné finance v teorii a praxi, 2015, s. 49.
[29] Lajtkepová E. Veřejné finance, 2009, s. 62.
[30] Peková J. Veřejné finance, Teorie a praxe v ČR, 2011, s. 227, 228.
[31] Lajtkepová E. Veřejné finance, 2009, s. 62, 63.

2.3.2 Faktory ovlivňující objem a strukturu veřejných výdajů

Veřejné výdaje nepřetržitě rostou a mění se jejich struktura zejména vlivem těchto faktorů:

- Růst **produktivity práce a průměrného příjmu** na jednoho obyvatele - možnost vyššího zdanění. **Roste životní úroveň**. Státy se sociálně orientovanými ekonomikami zabezpečují odpovídající životní úroveň obyvatelstva sociálně slabším, nezaměstnaným, matkám samoživitelkám apod.
- **Situace na trhu práce**, především úroveň míry nezaměstnanosti.
- **Demografické faktory**, pokles, růst počtu obyvatel a změny ve věkové a sociální struktuře.
- **Mobilita obyvatel** a s tím spojená **urbanizace,** postupné stěhování obyvatel venkova do měst.
- **Technický a technologický pokrok** je příčinou růstu cen vstupů do veřejného sektoru**,** příkladem je zdravotnictví a nutnost vybavení stále lepšími přístroji.
- **Inflace** – růst cen zboží a služeb, provozních i investičních nákladů do veřejného sektoru, inflace ovlivňuje veřejné výdaje a je nutné dle míry inflace valorizovat některé peněžní transfery obyvatelstvu, sociální dávky, důchody, aby byla zachována jejich reálná úroveň apod.
- **Politické a sociální vlivy, vládní populismus –** růst sociálních transferů, vliv voličů a jejich preferencí, rozhodování o veřejných financích mohou ovlivnit, do jisté míry, i zájmové skupiny, např. farmaceutické lobby.[32]

[32] Peková J. Veřejné finance, Teorie a praxe v ČR, 2011, s. 237-239.

2.4 Příjmy státního rozpočtu

„Veřejné příjmy jsou zdrojem krytí veřejných výdajů. *Veřejné příjmy představují vztahy tvorby veřejných rozpočtů, případně i jiných mimorozpočtových fondů (zpravidla účelových) v rozpočtové soustavě.“* [33]

2.4.1 Struktura veřejných příjmů

Veřejné příjmy lze také třídit podle různých hledisek. Rozpočtová skladba respektuje **časové hledisko** i **druhové hledisko** třídění veřejných příjmů, poskytuje možnost diferencovat **veřejné příjmy nenávratné od návratných**.

Hledisko nenávratnosti, resp. návratnosti dělí příjmy na:

- **Nenávratné veřejné příjmy** jsou to příjmy odvedené do státního rozpočtu od různých subjektů – podnikatelských subjektů, občanů. Charakter těchto příjmů je daňový i nedaňový, jedná se zejména o daně, poplatky, příjmy z prodeje a pronájmu státního majetku.
- **Návratné příjmy** souvisí s nutností vyrovnání bilance státního rozpočtu a krytí případného deficitu, jedná se o kapitálové příjmy, emisní výnosy ze státních dluhopisů a státních pokladničních poukázek. Vracejí se subjektu, který finanční prostředky půjčil.[34]

Hledisko časové rozděluje příjmy veřejných rozpočtů na:

- **Běžné –** jsou určeny ke krytí běžných výdajů. Jejich struktura neodpovídá tomu, aby sloužily ke krytí kapitálových investičních výdajů.

  Běžné příjmy dále členíme na:

  - Daňové příjmy,
  - Nedaňové příjmy.
- **Kapitálové** – kapitálové příjmy jsou v podstatě příjmy nedaňové, slouží ke krytí investičních výdajů, mohou být nenávratné i návratné.[35]

[33] Peková J. Veřejné finance, Teorie a praxe v ČR, 2011, s. 315.
[34] Tamtéž, 2011, s. 316.
[35] Lajtkepová E. Veřejné finance, 2009, s. 52.

Podle kritéria míry závaznosti:

- **Obligatorní, mandatorní,** jsou povinné ze zákona, jsou to převážně daňové příjmy, do tohoto členění lze zahrnout i např. správní poplatky za činnost veřejné správy apod.**,**
- **Fakultativní,** zavedeny na základě rozhodnutí příslušného orgánu veřejné správy, dle příslušné právní úpravy, může se jednat např. o uživatelské poplatky za poskytnutí veřejného statku.[36]

Peková uvádí, že z hlediska rozpočtových analýz a plánování je stěžejní třídění příjmů na **plánované**, tedy plánovatelné a odhadnutelné v rozpočtovém výhledu, a příjmy **neplánované**, svých charakterem nahodilé, které se špatně plánují v rozpočtové bilanci, a je obtížné s nimi v budoucnu počítat.[37]

Hledisko rozpočtu, kam plynou:

- **Fiskální** – veřejné příjmy, jsou součástí veřejných rozpočtů,
- **Parafiskální** – současně s příjmy fiskálními jsou vybírány různé povinné příspěvky, dávky a poplatky podle zákona, ty neplynou přímo do veřejných rozpočtů, ale do mimorozpočtových státních fondů. Jsou účelově zaměřeny.[38]

2.4.2 Daňové příjmy

Jedná se o nejpodstatnější složku veřejných příjmů.

Podle Maaytové a Ochrany lze daně rozlišit ve smyslu právním a ekonomickém. Z právního hlediska je daní taková platba označená názvem „daň“. Ekonomický pohled ovšem zahrnuje do daňových příjmů všechny povinné platby veřejnému sektoru, které splňují podmínky daňových příjmů, jako je zákonnost a nenávratnost, někdy neúčelovost (není předem dán účel, na který se platí) a neekvivalence (neposkytují přímé ekvivalentní protiplnění).[39]

[36] Peková J. Veřejné finance, Teorie a praxe v ČR, 2011, s. 317, 318.
[37] Tamtéž, 2011, s. 318.
[38] Lajtkepová E. Veřejné finance, 2009, s. 53.
[39] Maaytová A., Ochrana F., Pavel J. a kolektiv Veřejné finance v teorii a praxi, 2015, s. 108.

Daň je jednostrannou zákonnou povinností, plátce daně nemá nárok na protiplnění ze strany státu. Ve skutečnosti jsou daně inkasovány na základě několika podnětů.
Jurčík vymezuje daně:

- časově,
- okolnostně.

Časové vybírání daní - daně jsou vybírány v jasně daných intervalech (daň z přidané hodnoty, daň z příjmu fyzických i právnických osob) nebo dle předem určených okolností (daň z nabytí nemovitostí). [40]

Obrázek č. 4 – Členění daní v České republice

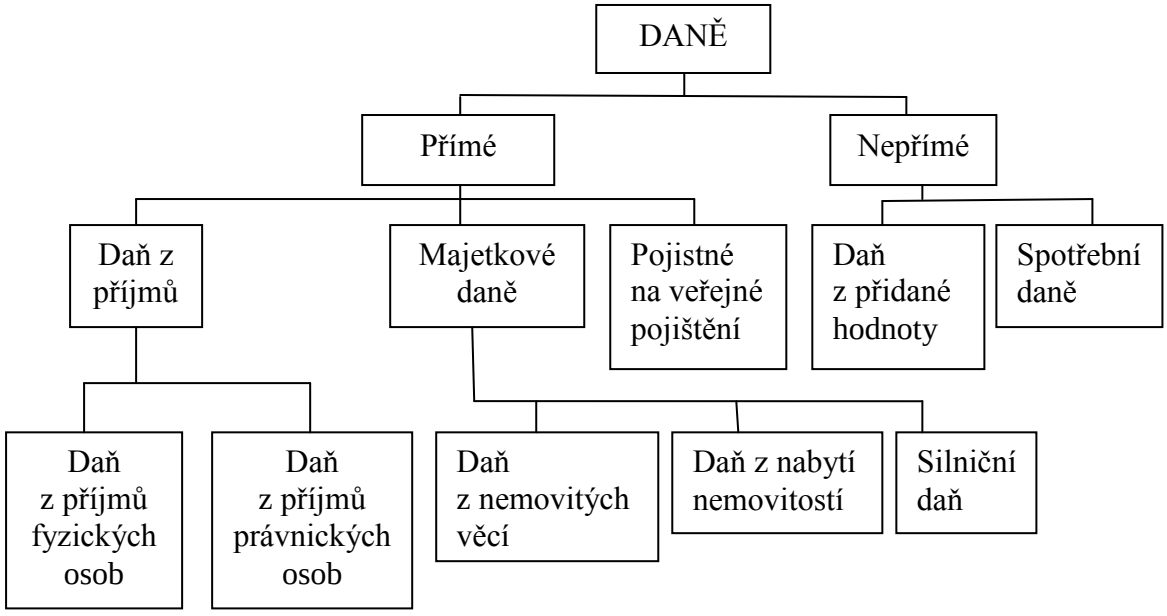

Zdroj: Maaytová A., Ochrana F., Pavel J. a kolektiv Veřejné finance v teorii a praxi, 2015, s. 109. Vlastní zpracování.

2.4.2.1 Přímé daně

Přímá daň je zákonná povinná platba do státního rozpočtu, na rozdíl od nepřímé daně můžeme přesně definovat subjekt, který bude daň platit. Předmětem daně je majetek daňového subjektu nebo jeho příjmy. V rámci daňových reforem je snaha světových vlád snížení přímých daní na úkor narůstajícího podílu daní nepřímých.[41]

[40] Jurčík T. Daňové systémy v České republice, 2015, s. 10.
[41] Tamtéž, 2015, s. 11.

Daně z příjmů

- **Daň z příjmů fyzických osob**

Předmětem daně z příjmů fyzických osob jsou příjmy fyzických osob – daňových poplatníků.

Pro tuto daň je charakteristické rozdělení příjmů:

- příjmy ze závislé činnosti - mzdy apod.,
- příjmy ze samostatné činnosti (příjmy osob se živnostenským oprávněním, autorské příjmy apod.),
- kapitálové příjmy (úroky, dividendy apod.),
- příjmy z nájmu (příjmy z nájmu nemovitých i movitých věcí),
- ostatní příjmy (příjmy plynoucí z příležitostných činností apod.).[42]

Právní úprava daně z příjmů fyzických osob je stanovena zákonem č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

- **Daň z příjmů právnických osob**

Druhá důchodová daň v daňovém systému České republiky. Daňovými poplatníky v tomto případě jsou osoby právnické, organizační složky státu apod.[43]

Právní úprava daně z příjmů fyzických osob je stanovena zákonem č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů. Předmětem daně z příjmů právnických osob je hospodářský výsledek vykázaný v účetnictví.

Majetkové daně

Majetkové daně v ČR představují trvalý a stabilní příjem soustavy veřejných rozpočtů, z hlediska objemu se na veřejných příjmech podílejí jen málo, v řádu několika procent daňových příjmů. [44]

- **Daň z nemovitých věcí**

Daň z nemovitých věcí upravuje zákon č. 338/1992., o dani z nemovitých věcí. Zákon upravuje daň z pozemků a dále daň ze staveb a jednotek.

Zdanění podléhají pozemky na území ČR vedené v katastru nemovitostí, kde poplatníkem je majitel pozemku. Zákon určuje i další poplatníky, např. organizační složky státu, pokud se

[42] Maaytová A., Ochrana F., Pavel J. a kolektiv Veřejné finance v teorii a praxi, 2015, s. 118.
[43] Hamerníková B. Veřejné finance, Vybrané problémy, 2017, s. 57.
[44] Peková J. Veřejné finance, Teorie a praxe v ČR, 2011, s. 359.

jedná o pozemek ve vlastnictví státu. Poplatníkem daně ze staveb a jednotek je vlastník stavby, stejně jako u pozemků může být i jiný subjekt, pokud je stavba ve vlastnictví státu.[45]

- **Daň z nabytí nemovitých věcí**

Nová daň, schválená zákonným opatřením Senátu s účinností od ledna roku 2014. Původní právní úprava zákona č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, byla zrušena. Zákonná úprava daně z nabytí nemovitých věcí souvisela se schválením nového občanského zákoníku. Poplatníkem daně byl původně prodávající nemovité věci. Pouze v případě dohody mezi oběma stranami, mohl být poplatníkem kupující. V roce 2016 vstoupila v platnost novela zákonného opatření Senátu o dani z nabytí nemovitých věcí, která určuje nově poplatníkem vždy nabyvatele vlastnického práva.[46]
Daň z nabytí nemovitých věcí je upravena zákonným senátním opatřením Senátu č. 340/2013 Sb., o dani z nabytí nemovitých věcí.

- **Silniční daň**

Upravena zákonem č. 16/1993 Sb., o dani silniční.
Zákon vymezuje, že předmětem daně silniční jsou motorová vozidla a jejich přípojná vozidla registrovaná, provozovaná v ČR a používaná k podnikání. Poplatníkem je provozovatel vozidla, zapsaný v technickém průkazu vozidla. [47]

Z ekonomického hlediska se řadí mezi daně i **cla**, je to platba do státního rozpočtu, která je uskutečněna při přechodu zboží nebo služby přes státní hranici. Podle Hamerníkové se v současnosti můžeme setkat jen s dovozními cly, které mají ochránit domácí producenty před dovozem určitého zboží nebo služby do státu.[48]

Poplatek je peněžním plněním za služby zabezpečované veřejným sektorem, např. vystavení občanského nebo řidičského průkazu, výpis z rejstříku trestů apod.[49]

[45] Hamerníková B. Veřejné finance, Vybrané problémy, 2017, s. 58.
[46] Hamerníková B. Veřejné finance, Vybrané problémy, 2017, s. 59.
[47] Tamtéž, 2017, s. 59.
[48] Kubátová K., Daňová teorie a politika, 2015, s. 16.
[49] Tamtéž, 2015, s. 16.

Pojistné na veřejné pojištění

Systém státní sociální podpory je druhým pilířem dávkového systému ČR. Tento systém obsahuje státní sociální podporu, sociální pojištění a sociální pomoc.

Ze zákona vyplývající povinné pojistné:

- na veřejné zdravotní pojištění,
- na sociální zabezpečení - to zahrnuje pojistné na důchodové a nemocenské pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti,
- úrazové pojištění zaměstnanců.[50]

Účastnit se na zdravotním pojištění musí osoby s trvalým pobytem na území ČR a dále osoby zaměstnané zaměstnavatelem se sídlem nebo trvalým pobytem na území ČR. Stanoveno zákonem o veřejném zdravotním pojištění (zákon č. 48/1997 Sb.). Dalším důležitým zákonem je zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění, který mimo jiné stanoví výši pojistného a předmět pojistného.

Sociální pojištění upravuje zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Účast na sociálním pojištění mají povinnou zaměstnanci, zaměstnavatelé, osoby samostatně výdělečně činné a lidé, kteří se do systému sociálního pojištění přihlásili dobrovolně. [51]

2.4.2.2 Nepřímé daně

Nepřímá daň je daň, kterou do státního rozpočtu odvádí jiná osoba (plátce) než ta, která této dani podléhá a na kterou účinky daně dopadají (poplatník). Bývá označována také jako daň ze spotřeby, vzhledem ke skutečnosti, že daň je zahrnuta v ceně zboží nebo služeb a poplatník ji hradí v rámci nákupu tohoto předmětu, služby. Daň do státního rozpočtu odvádí příslušný obchodník.[52]

- **Daň z přidané hodnoty**

Daň z přidané hodnoty je upravena zákonem č. 235/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů. *„Jde o daň, která je v rámci EU silně harmonizovaná. DPH zdaňuje přidanou hodnotu, tj. hodnotu zboží, kterou si plátce této daně přidává k hodnotě nakoupeného zboží, jenž se jako polotovar stává součástí nového výrobku. DPH podléhá většina tzv. zdanitelného*

[50] Maaytová A., Ochrana F., Pavel J. a kolektiv Veřejné finance v teorii a praxi, 2015, s. 125.
[51] Hamerníková B. Veřejné finance, Vybrané problémy, 2017, s. 62.
[52] Jurčík T. Daňové systémy v České republice, 2015, s. 11.

plnění v ČR a zboží z dovozu. Povinnost registrace mají subjekty, jejichž roční obrat přesáhl jeden milion Kč.“ [53]

Předmětem daně je zdanitelné plnění, které vzniká při dodání zboží za úplatu nebo poskytnutí služby osobou povinnou k dani s místem plnění v tuzemsku. Dále při pořízení zboží s místem plnění z jiného členského státu uskutečněné v tuzemsku nebo o dovoz zboží s místem plnění v tuzemsku.[54]

Sazby DPH jsou stanoveny §47 zákona č. 235/2004 Sb., zákona o dani z přidané hodnoty ve znění pozdějších předpisů, a to:

a) základní sazba daně ve výši 21 %,
b) první snížená sazby daně ve výši 15%, nebo
c) druhá snížená sazby daně ve výši 10 %.

- **Spotřební daně**

Jsou upraveny zákonem č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních.

Úkolem spotřebních daní je snaha omezit spotřebu určitých výrobků, uvalený daně na tyto výrobky má mít výchovný charakter pro jeho spotřebitele. Jsou stabilním příjmem státního rozpočtu.[55]

K selektivním spotřebním daním u nás patří:

- daň z minerálních olejů,
- daň z lihu,
- daň z piva,
- daň z vína a meziproduktů,
- daň z tabákových výrobků, daň ze surového tabáku.

Sazby daní jsou pevné, vztahují se k jednotce fyzického objemu zdaňované komodity. Pouze u cigaret je spotřební daň vypočtena kombinací pevné sazby a procentem z konečné prodejní ceny.

V roce 2008 byly nově zavedeny i tzv. ekologické daně, a to z elektřiny, ze zemního plynu a z pevných paliv (zákon č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů), jsou spravovány celními orgány a předmětem daně je samotný produkt, uhlí, elektřina apod. [56]

[53] Hamerníková B. Veřejné finance, Vybrané problémy, 2017, s. 59.
[54] Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty ve znění pozdějších předpisů.
[55] Maaytová A., Ochrana F., Pavel J. a kolektiv Veřejné finance v teorii a praxi, 2015, s. 110.
[56] Hamerníková B. Veřejné finance, Vybrané problémy, 2017, s. 60

2.4.3 Nedaňové příjmy

- **nenávratné** veřejné příjmy státní rozpočtu, jsou např. příjmy z pronájmu majetku, dary, apod.,
- **návratné** příjmy, jsou krátkodobé úvěry a půjčky. [57]

Řadíme sem příjmy z pronájmu či poskytování služeb, pokuty, přijaté úroky, dividendy z podniků se státní účastí.

[57] Peková J. Veřejné finance, Teorie a praxe v ČR, 2011, s. 317.

3 Analýza příjmů a výdajů státního rozpočtu

Analytická část práce je zaměřena na 2 období, prvním obdobím je rok 2008 - 2012, druhým obdobím rok 2013 - 2017. Podrobně jsou analyzovány příjmy a výdaje státního rozpočtu v jednotlivých letech a faktory, které ovlivnily jejich výši. Důležitým dokumentem pro výkon analýzy v diplomové práci je Státní závěrečný účet České republiky, který obsahuje údaje o výsledcích rozpočtového hospodaření.

Každým rokem je Poslaneckou sněmovnou Parlamentu schvalován státní rozpočet na příslušný rok. Obsahem zákona o státním rozpočtu České republiky je odhad budoucích očekávaných příjmů a plánovaných výdajů dle kapitol. Ve sledovaných letech byl státní rozpočet plánován vždy jako schodkový.

Návrh státního rozpočtu vychází ze střednědobého rozpočtového výhledu, který zpracovává Ministerstvo financí na základě předpokládaného vývoje makroekonomických veličin a podkladů poskytnutých správci kapitol, složkami veřejných rozpočtů a státními fondy.

Tabulka č. 1 – Přehled výše schodku plánovaného státního rozpočtu

Rok	Plánovaná výše schodku v mld. Kč	Schváleno zákonem o státním rozpočtu
2008	-70,80	č. 360/2007 Sb.
2009	-52,18	č. 475/2008 Sb.
2010	-162,70	č. 487/2009 Sb.
2011	-135,00	č. 433/2010 Sb.
2012	-105,00	č. 455/2011 Sb.
2013	-100,00	č. 504/2012 Sb.
2014	-112,00	č. 475/2013 Sb.
2015	-100,00	č. 345/2014 Sb.
2016	-70,00	č. 400/2015 Sb.
2017	-60,00	č. 457/2016 Sb.

Zdroj: Plnění státního rozpočtu. Ministerstvo financí ČR [online], vlastní zpracování.
Dostupné z: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu.

Z tabulky č. 1 vyplývá, že nejvyšší schodek státního rozpočtu byl schválen v roce 2010. Jedná se o nejvyšší schválený schodek státního rozpočtu v novodobé historii ČR ve výši 162,70 miliard Kč. Od roku 2012 došlo ke stabilizaci výše schváleného deficitu a až do roku 2015 byl plánován ve výši přibližně 100 miliard Kč. V roce 2016 a 2017 jsou hodnoty srovnatelné s hodnotami schváleného schodku před rokem 2010.

Podrobná analýza vývoje státního rozpočtu je obsažena v následujících kapitolách.

3.1 Vývoj výdajů státního rozpočtu v letech 2008 - 2012

Pro potřeby analýzy byly výdaje státního rozpočtu rozděleny do dvou hlavních skupin, běžných a kapitálových výdajů. V rámci celkových výdajů státního rozpočtu je nejvíce peněžních prostředků vynaloženo na běžné výdaje. Běžné výdaje se podílejí na celkových výdajích státního rozpočtu ve sledovaných letech přibližně 90-ti %, jak dokládají hodnoty v tabulce č. 2.

Tabulka č. 2 – Vývoj výdajů státního rozpočtu, včetně mandatorních výdajů (mld. Kč)

Rok	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**
Celkové výdaje	1083,94	1167,01	1156,79	1155,53	1152,39
Běžné výdaje	**978,91**	**1033,84**	**1026,57**	**1036,65**	**1038,76**
Podíl běžných výdajů na celkových výdajích	90,31%	88,59%	88,74%	89,71%	90,14%
Kapitálové výdaje	**105,03**	**133,16**	**130,22**	**118,87**	**113,62**
Mandatorní výdaje	581,80	621,90	628,10	652,70	653,40
Podíl mandatorních výdajů na celkových výdajích	53,67%	53,30%	54,30%	56,49%	56,70%

Zdroj: Plnění státního rozpočtu, Státní závěrečné účty. Ministerstvo financí ČR [online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu.

Z tabulky č. 2 vyplývá rostoucí trend běžných i kapitálových výdajů. Největší objem výdajů státního rozpočtu tvoří zákonem předurčené výdaje, a to výdaje mandatorní, které jsou součástí běžných výdajů. Jde především o dávky důchodového pojištění, nemocenského pojištění, podpory v nezaměstnanosti, platby státu do zdravotního pojištění. Změna výše vyplácených dávek státem může být provedena pouze na základě změny příslušného zákona. Především mandatorní výdaje, svým dlouhodobým rostoucím trendem, jsou příčinou růstu celkových výdajů státního rozpočtu, jejich podíl na celkových výdajích se trvale pohybuje nad 50 %.

Rostoucí trend mandatorních výdajů vyplývá z grafu č. 1.

Graf č. 1 – Podíl mandatorních výdajů na běžných výdajích státního rozpočtu

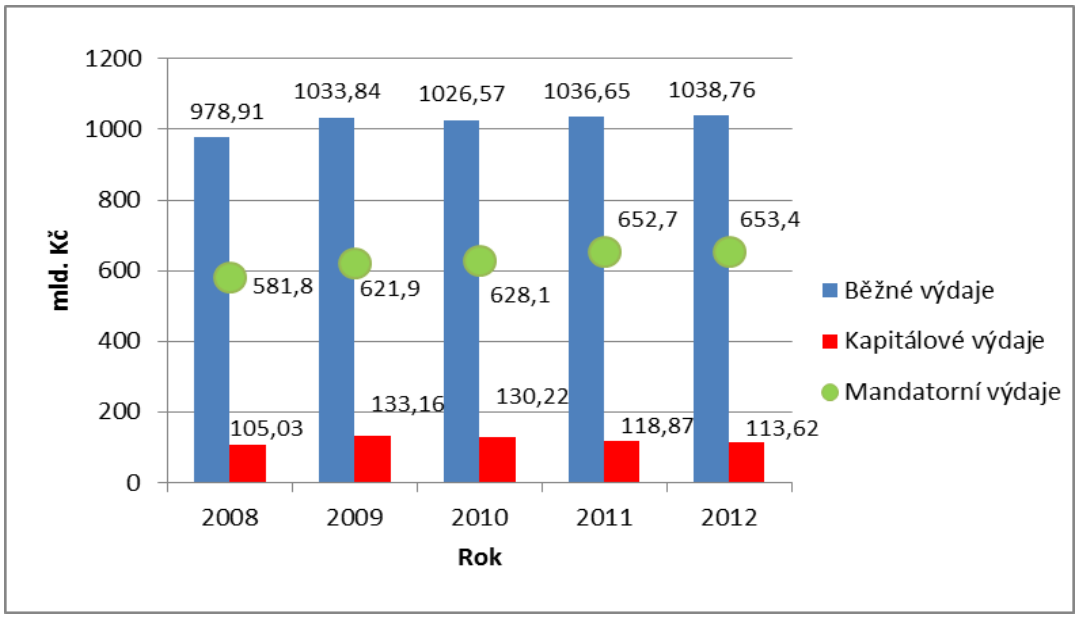

Zdroj: Plnění státního rozpočtu, Státní závěrečné účty. Ministerstvo financí ČR [online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu.

Z grafu č. 1 vyplývá, že u kapitálových výdajů, po prudkém zvýšení v roce 2009, dochází k poměrně značnému poklesu v roce 2011. U běžných výdajů je patrný nárůst také v roce 2009, kdy vzrostly oproti roku 2008 o 54,93 mld. Kč, tj. o 5,61 %. Příčiny změn hodnot jsou podrobně analyzovány v dalších kapitolách práce.

3.1.1 Běžné výdaje

Běžné výdaje představují největší položku celkových výdajů státního rozpočtu. V této položce jsou zahrnuty:

- výdaje na platy, ostatní platby za provedenou práci a pojistné – platy, povinné pojistné placené zaměstnavatelem,
- neinvestiční nákupy a související výdaje – nákupy materiálu, služeb, paliv, vody a energie, poskytnuté zálohy, jistiny, vládní úvěry,
- neinvestiční transfery soukromoprávním subjektům – podnikatelským subjektům, neziskovým organizacím, občanským sdružením,
- neinvestiční transfery veřejným rozpočtům ústřední úrovně – státním fondům, fondům sociálního a veřejného zdravotního pojištění, územní úrovně – obcím, krajům, regionálním radám soudržnosti a příspěvkovým organizacím,

- neinvestiční transfery obyvatelstvu – důchody, dávky státní sociální podpory, nemocenského pojištění, podpory v nezaměstnanosti,
- ostatní běžné výdaje.[58]

Graf č. 2 – Vývoj jednotlivých složek běžných výdajů státního rozpočtu

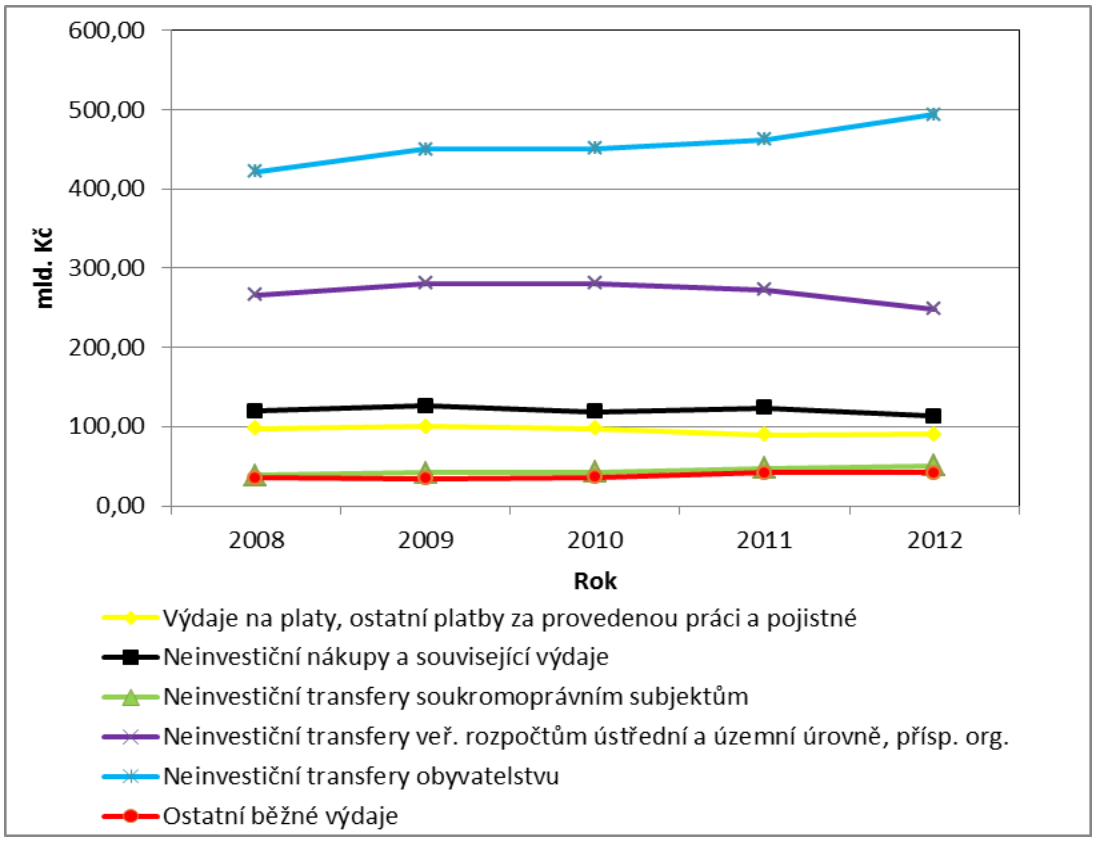

Zdroj: Plnění státního rozpočtu, Státní závěrečné účty. Ministerstvo financí ČR [online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu.

Nejvíce finančních prostředků z položky celkových běžných výdajů plyne na neinvestiční transfery obyvatelstvu, jak dokládá graf č. 2, navíc je patrná jejich rostoucí tendence. Neinvestiční transfery obyvatelstvu se podílejí na celkových běžných výdajích ve výši cca 43 %, v roce 2012 jejich podíl vzrostl na 47,5 %.

Druhou nejvýznamnější položku tvoří **neinvestiční transfery veřejným rozpočtům ústřední, územní úrovně a příspěvkovým organizacím**. Ve sledovaných letech podíl této položky mírně klesá, v roce 2008 – 2011 tvořil přibližně 27 % celkových běžných výdajů, v roce 2012 podíl klesl na 24 %. V roce 2009 je ovšem patrný nárůst oproti roku 2008,

[58] Členění dle Ministerstva financí České republiky, Státní závěrečný účet.

kdy v rámci Státního zemědělského intervenčního fondu bylo čerpáno v roce 2009 celkem 34,3 mld. Kč, tedy o 6 mld. Kč více než předešlý rok. Finanční prostředky byly použity na krytí správních výdajů fondu a to ve výši 1,4 mld. Kč. Neinvestiční prostředky ve výši 4,4 mld. Kč byly určeny na financování programů Společné zemědělské politiky. U položky platby státu za státní pojištěnce došlo k meziročnímu zvýšení výdajů o 4 mld. Kč a to především z důvodu nárůstu počtu uchazečů o zaměstnání v evidenci úřadu práce. Meziroční nárůst neinvestičních prostředků také plyne z navýšení transferů poskytovaných obcím a krajům, a to o 10,1 mld. Kč. Navýšené finanční prostředky byly čerpány na příspěvek na výkon státní správy, příspěvek na školství a tzv. účelové dotace, kde největší položku tvoří dotace poskytované předškolním a školským zařízením. Výdaje na neinvestiční transfery příspěvkovým a podobným organizacím se meziročně zvýšily o 4,2 mld. Kč (tedy o 7,7 %). Na těchto výdajích se nejvíce podílely vysoké školy a to částkou 2,9 mld. Kč.

Podíl **neinvestičních nákupů** a souvisejících výdajů tvoří ve sledovaných letech cca 12 % celkových běžných výdajů, v roce 2012 podíl klesl na 10,8 %, jak vyplývá z grafu č. 2. Nárůst těchto výdajů je patrný v roce 2009, kdy neinvestiční nákupy a související výdaje vzrostly oproti roku 2008 o 6,2 mld. Kč, tedy o 5,2 %. Zvýšení bylo zapříčiněno především nárůstem výdajů na obsluhu státního dluhu o 8,3 mld. Kč (tj. o 18,6 %).[59] V roce 2010 křivka neinvestičních nákupů a souvisejících výdajů má klesající charakter, ovšem v dalším roce dochází k růstu, který je opět spojen s nárůstem výdajů na úhradu úroků spojených se státním dluhem a to o 6,9 mld. Kč (tj. o 14,1 %). Většina ostatních položek zaznamenala úsporu v roce 2010 i 2011, jednalo se především o výdaje na vodu, paliva, služby a ostatní nákupy. Příčinou poklesu bylo vázání rozpočtových výdajů ze strany vlády.

Výdaje na **platy, ostatní platby za provedenou práci a pojistné** jsou další nezanedbatelnou položkou, podílející se na výši běžných výdajů přibližně 10 % v roce 2008. Křivka výdajů na platy má klesající charakter, v roce 2012 dosahují podílu 8,7 % běžných výdajů. Vynaložený objem prostředků byl ovlivněn především snížením počtu zaměstnanců a dále snížením prostředků na platy a ostatní platby za provedenou práci u organizačních složek státu a mzdových nákladů u příspěvkových organizací. Vláda přistoupila k vázání

[59] Státní závěrečný účet rok 2009, E. Zpráva o řízení státního dluhu, Ministerstvo financí ČR.

prostředků na platy a to usnesením vlády č. 54 ze dne 18. ledna 2010 a usnesením vlády č. 552 ze dne 28. července 2010 a to ve výši 1.692 mil. Kč.

Neinvestiční transfery soukromoprávním subjektům výrazně vzrostly v roce 2009 oproti předešlému roku 2008 o 2,38 mld. Kč (tj. 9,1 %). Nárůst byl způsoben navýšením prostředků na podporu podnikání podnikatelským subjektům a v roce 2009 ve výši 1,1 mld. Kč v rámci financování programu „ZÁRUKA“, jehož cílem bylo v období finanční krize pomoci malým a středním podnikatelům a poskytnout záruky pro zachování přístupu k bankovním úvěrům, aby byli nadále konkurenceschopní. V roce 2011 byl zaveden nový ukazatel výdajů – Dotace na obnovitelné zdroje. V rámci této dotace byly v roce 2011 čerpány finanční prostředky ze státního rozpočtu ve výši 8,8 mld. Kč.

Křivka **ostatních běžných výdajů** má neustále mírně rostoucí charakter. Položka, která se výrazně podílí na čerpání ostatních běžných výdajů, je státní podpora stavebního spoření. Vývoj výdajů na státní podporu stavebního spoření dokládá následující tabulka č. 3.

Tabulka č. 3 – Vývoj výdajů na stavební spoření

Rok	2008	2009	2010	2011	2012
Státní podpora (mil. Kč)	14 220	13 262	11 743	10 729	5 290
Celkový počet smluv stavebního spoření (v tis.)	5 071	4 926	4 886	4 550	4 320

Zdroj: Vývoj statistik, Asociace českých stavebních spořitelen [online], vlastní zpracování. Dostupné z: http://www.acss.cz/cz/novinari-a-odbornici/vyvoj-statistik/.

Státní podpora stavebního spoření je vyplácena dle zákona č. 96/1993 Sb., o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření, ve znění pozdějších předpisů. Ve sledovaném období je patrný trend poklesu celkového počtu smluv o stavebním spoření ve fázi spoření i výše poskytnutých státních podpor. Zásadní změnou bylo přijetí novely zákona o stavebním spoření a státní podpoře stavebního spoření s účinností od 1. 1. 2011, týkající se maximální výše poskytnuté státní podpory. Státní podpora byla snížena na 2.000,- Kč (bez ohledu na datum uzavření smlouvy), dle původní úpravy zákona činila státní podpora 3.000,- Kč, u smluv uzavřených před rokem 2003 mohla výše podpory činit až 4.500,- Kč. Výše vyplacené státní podpory v roce 2012 byla o 51,7 % nižší (cca o 5.439 mil. Kč), v porovnání s rokem 2011.

Ostatní běžné výdaje zahrnují dále např. položky - výdaje na volby, financování zahraničních úvěrů, státní podpora hypotečního úvěrování, u těchto položek za sledované období nedošlo k zásadním změnám.

Do výše běžných výdajů zásadním způsobem zasáhla řada legislativních opatření, přijatých s účinností od 1. 1. 2008 v rámci zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů. Změny se promítly např. ve změně zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů; zákona č. 115/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů; zákona č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění, atd.

Legislativní změny se týkaly výdajů na neinvestiční transfery obyvatelstvu. Na dávky důchodového pojištění vynakládá stát nejvíce prostředků v rámci sociálních dávek.

Z následujícího grafu č. 3 vyplývá rostoucí výše dávek důchodového pojištění, naopak hodnoty dávek nemocenského pojištění a dávek státní sociální podpory mají klesající charakter.

Graf č. 3 – Vývoj výše sociálních dávek a podpory v sociálním zabezpečení

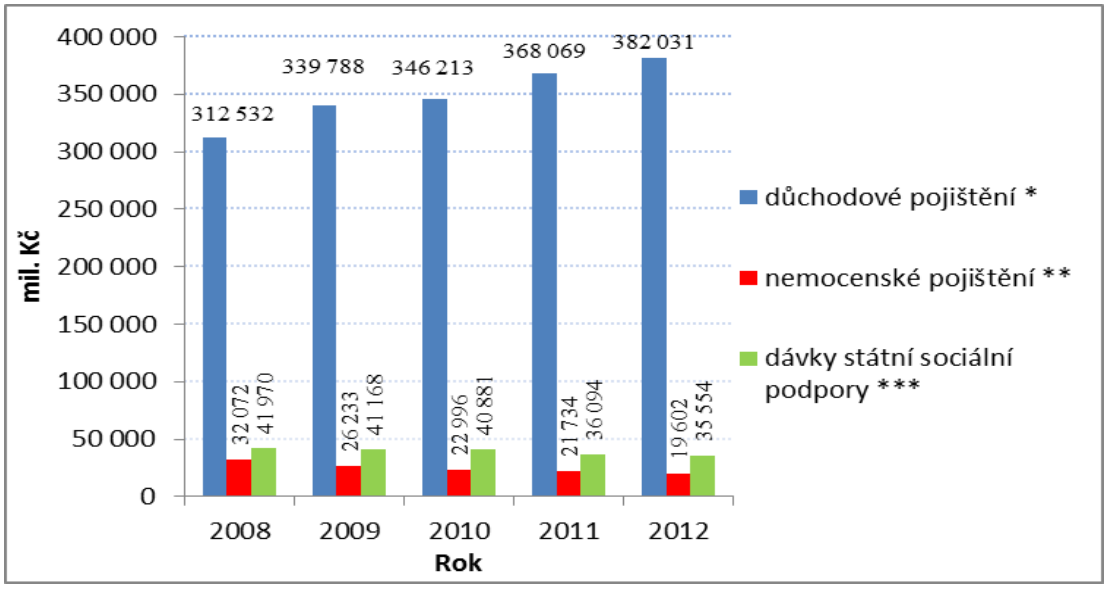

* starobní důchody, invalidní důchody, vdovské a vdovecké důchody, sirotčí důchody
** nemocenské dávky, ošetřovné, peněžitá pomoc v mateřství, vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství
*** přídavek na dítě, sociální příplatek, porodné, rodičovský příspěvek, dávky pěstounské péče, pohřebné, příspěvek na bydlení, dávky státní sociální podpory jinde nezařazené

Zdroj: Plnění státního rozpočtu, Státní závěrečné účty. Ministerstvo financí ČR [online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu.

Dávky důchodového pojištění

Dávky důchodového pojištění zahrnují několik typů důchodových dávek, starobní důchody, invalidní důchody, vdovské a vdovecké důchody a sirotčí důchody.

V roce 2008 na výši vyplacených důchodů měly vliv zejména valorizace, první valorizace byla stanovená nařízením vlády č. 256/2007 Sb., účinností od 1. 1. 2008. Základní výměra u všech důchodů přiznaných před 1. 1. 2008 se zvýšila o 130,- Kč na 1.700,- Kč měsíčně a procentní se zvýšila o 3 % procentní výměry, která náleží ke dni, od kterého se procentní výměra zvyšuje. Procentní výměra je odvozena od výše předešlých příjmů účastníka na důchodovém pojištění. Druhá valorizace se uskutečnila na základě přijetí zákona č. 178/2008 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon umožnil zvýšit mimořádně důchody vydáním nařízení vlády č. 211/2008 Sb., nařízení vlády o druhém zvýšení důchodů v roce 2008, s účinností od 1. 8. 2008. Základní výměra u všech důchodů přiznaných před 1. 8. 2008 se zvýšila o 470,- Kč měsíčně na 2.170,- Kč.

Z celkové vyplacené částky 304.871 mil. Kč na dávky důchodového pojištění v roce 2008 bylo na starobní důchody vyplaceno 229.700 mil. Kč, tedy přes 75 % celkových sociálních dávek. Výše průměrného starobního důchodu vzrostla z částky 8.747,- Kč v roce 2007 na částku 9.638,- Kč, údaje o průměrných starobních důchodech jsou uvedeny v tabulce č. 4. Vyšší nárůst dávek důchodového pojištění můžeme sledovat i v roce 2009, kdy důchody opět narůstaly z titulu valorizace od 1. 1. 2009 dle nařízení vlády č. 363/2008 Sb., o zvýšení důchodů v roce 2009 a dalším aspektem v růstu dávek důchodového pojištění byl nepříznivý demografický vývoj obyvatelstva v České republice. Celková výše dávek vzrostla oproti roku 2008 o 26 mld. Kč. V dalších sledovaných letech roste výše dávek pozvolným tempem vzhledem ke každoroční valorizaci důchodů.

Tabulka č. 4 – Průměrná výše starobních důchodů v ČR

rok	2008	2009	2010	2011	2012
starobní důchod	9 638 Kč	10 045 Kč	10 123 Kč	10 552 Kč	10 778 Kč

Zdroj: Průměrná výše sólo důchodů v ČR. Česká správa sociálního zabezpečení [online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://web.cssz.cz/NR/rdonlyres/579944D5-DEDF-4D0E-93FE-5DCDD1D52717/0/prumernavysesoloduchoduvcrvcasoverade.pdf .

Na základě demografického vývoje v České republice můžeme očekávat neustále narůstající výši výdajů dávek důchodového pojištění. Dokladem stárnoucí populace jsou hodnoty obsažené v grafu č. 4.

V období 2008 – 2012 nebyla uskutečněna žádná reforma důchodového systému. Byla učiněna pouze legislativní změna, která se týkala především zpřísnění podmínek přiznání předčasných starobních důchodů a dále prodloužení doby možnosti odchodu do důchodu dle zákona č. 220/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Graf č. 4 – Podíly obyvatel ČR dle věkových kategorií

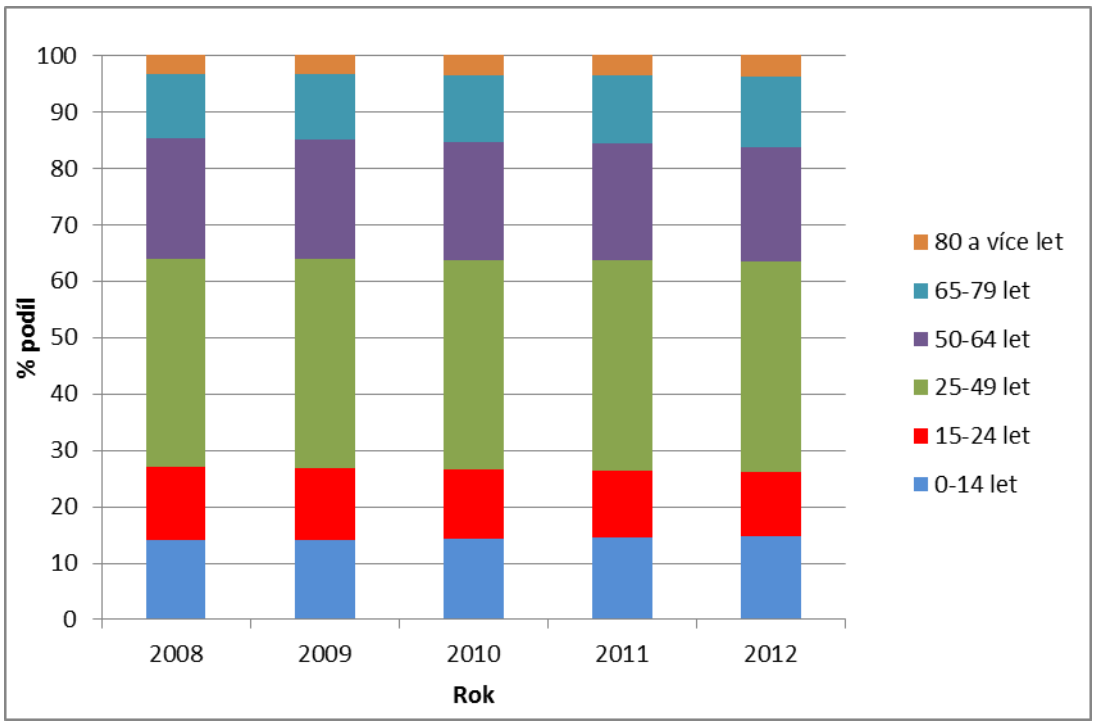

Zdroj: Statistiky dle tématu. Eurostat [online], vlastní zpracování.
Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/web/population/overview.

Z grafu č. 4 vyplývá zvyšující se počet obyvatel v důchodovém věku. Graficky byla znázorněna hranice důchodového věku 65 let, ovšem starobní důchody mohou pobírat i lidé, kteří odešli do tzv. předčasného starobního důchodu a nedosahují věku 65 let. Obyvatel v produktivním věku dle znázornění klesá.

Dávky nemocenského pojištění

U dávek nemocenského pojištění došlo od 1. 1. 2008 k několika legislativním změnám. Na základě zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů byla zavedena tří denní karenční doba pro poskytování nemocenského, kdy za první 3 dny trvání pracovní neschopnosti se nevyplácí nemocenská dávka, dále pro rok 2008 nebyly zvýšeny redukční

hranice pro úpravu denního vyměřovacího základu. Došlo k výraznému zkrácení ochranné lhůty ze 42 kalendářních dnů na 7 kalendářních dnů. Poskytování peněžité pomoci v mateřství pro vdané a osamělé matky zkráceno z 37 týdnů na 28 týdnů.

Nálezem Ústavního soudu ze dne 23. dubna 2008 č. 166/2008 Sb., byla zrušena úprava neposkytování nemocenské dávky za první 3 dny trvání pracovní neschopnosti. Dále zákon č. 350/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, s účinností od 1. 9. 2008, snížil sazbu denního vyměřovacího základu za první tři dny dočasné pracovní neschopnosti z 60 % na 25 %.

Z grafu č. 2 (str. 38) vyplývá, že reformní kroky byly účinné a očekávaná úspora se projevila především v dávkách nemocenského, u kterého klesl počet prostonaných dnů zaměstnanců (100,6 mil. dnů v roce 2007), ale naopak stoupla průměrná doba trvání jednoho případu pracovní neschopnosti (35,11 dnů v roce 2007), jak dokládá tabulka č. 5. Z hlediska finančního vyjádření, výdaje na nemocenské pojištění vyplacené v roce 2009 ve výši 26.033 mil. Kč klesly oproti roku 2008 o 5.849 mil. Kč.

Tabulka č. 5 – Vývoj počtu a průměrných dob trvání pracovních neschopností

Rok	2008	2009	2010	2011	2012
Počet ukončených případů PN*	2 223 914	1 526 014	1 334 052	1 338 099	1 213 133
Počet prostonaných dnů	87 851 038	73 907 584	62 078 690	59 937 951	54 901 565
Průměrná doba trvání PN*	39,50	48,43	46,53	44,79	45,26

*pracovní neschopnost

Zdroj: Ukazatele pracovní neschopnosti. Česká správa sociálního zabezpečení [online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://www.cssz.cz/documents/20143/99437/k-31_06_2019_UKAZATELE-PRACOVNI-NESCHOPNOSTI-V-LETECH-1993-2019.pdf/8d170928-7960-236f-b06c-cd9822a6ee65.

Klesající trend výdajů na dávky nemocenského pojištění v roce 2009 podpořilo přijetí zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších přepisů, který nabyl účinnosti 1. 1. 2009. Dle tohoto zákona nemocenské dávky přísluší zaměstnanci až od 15. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény. Za prvních 14 dnů dočasné pracovní neschopnosti vyplácí náhradu zaměstnavatel. Také se změnily podmínky pro výpočet dávek nemocenského pojištění zvýšením počtu redukčních hranic, byla zavedena třetí redukční hranice, která zabezpečila zvýšení dávek nemocenského pojištění při dlouhodobé nemoci. Z tabulky č. 4 vyplývá, že v roce 2009 průměrná doba trvání pracovní neschopnosti byla nejdelší ve sledovaném období.

Další změny v nemocenském pojištění přinesl zákon č. 362/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s návrhem zákona o státním rozpočtu České republiky na rok 2010. Na základě tohoto zákona došlo k zavedení jednotné procentní sazby pro výpočet nemocenského a to ve výši 60 %, tímto ustanovením se zrušila výhodnost dlouhodobých pracovních neschopností.

V roce 2011 se snížil objem dávek nemocenského pojištění, zde se projevil vliv přijetí zákona č. 347/2010 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s úspornými opatřeními v působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí. Byla prodloužena doba pro přiznání nemocenské dávky zaměstnanci od 22. dne trvání dočasné pracovní neschopnosti a tím se prodloužila doba náhrady poskytované zaměstnanci zaměstnavatelem na 21 dnů. Sazba pro výpočet nemocenského ve výši 60 % zůstala zachována.

Dávky státní sociální podpory

Sociální dávky tvoří podstatnou část běžných výdajů státu. Analyzovány v následujícím textu jsou podrobněji - přídavek na dítě, sociální příplatky, porodné, rodičovský příspěvek, dávky pěstounské péče, pohřebné, příspěvek na bydlení, dávky státní sociální podpory jinde nezařazené. Prostřednictvím dávek státní sociální podpory pomáhá stát rodinám s dětmi pokrýt náklady na výživu, základní osobní potřeby dětí, popřípadě mají pomoci osobám, pokud nastanou nečekané sociální situace (např. o dávky v hmotné nouzi).

Graf č. 5 – Struktura dávek státní sociální podpory v roce 2008

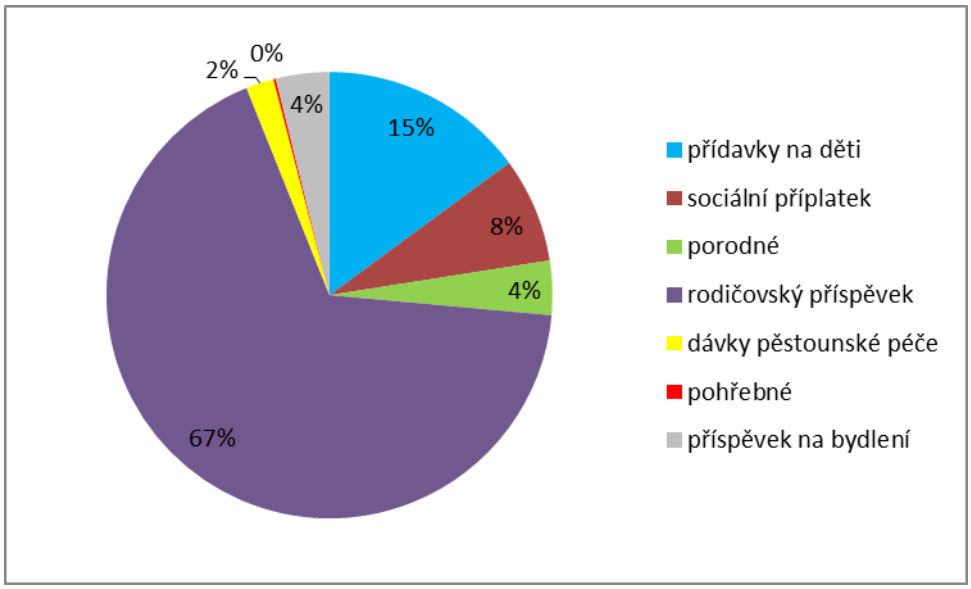

Zdroj: Plnění státního rozpočtu, Státní závěrečné účty. Ministerstvo financí ČR [online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu.

Z grafu č. 5 vyplývá, že největší část dávek státní sociální podpory tvoří rodičovské příspěvky. V roce 2008 činily vyplacené rodičovské příspěvky 67 % celkových dávek státní sociální podpory v částce 28.325 mil. Kč. Druhou, významně se podílející sociální dávkou, jsou přídavky na děti, které v daném roce dosáhly 15 % podílu v částce 6.255 mil. Kč.

V roce 2008 bylo vynaloženo na **dávky státní sociální podpory** 41.970 mil. Kč. Výše sociálních dávek byla ovlivněna přijetím úsporných legislativních opatření v rámci přijetí zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů. Výdaje v roce 2007 na tyto položky činily 48.617 mil. Kč, tedy došlo v roce 2008 ke snížení výdajů o 13,7 %.

U **přídavků na děti** již nebyla dávka, jako dosud, poskytována v přímé vazbě na výši příjmu rodiny, ale byla poskytována v pevné výši, rozdělena podle věku dítěte. Nově nárok na dávku získaly rodiny s příjmem do 2,4 násobku životního minima (dříve až 4 násobku). Úspora u dávky přídavky na dítě činila oproti předchozímu roku 4.005 mil. Kč.

Sociální příplatek byl nově poskytován rodinám, jejichž příjem nepřesáhl 2,0 násobek životního minima, koeficient byl snížen o 0,2 bodu.

Rodičovský příspěvek byl nastaven nově podle doby čerpání, na 2-letý, 3-letý a 4-letý a určena celková výše čerpání příspěvku 273.600,- Kč (u 4-leté možnosti 262.200,- Kč).

Dávky pěstounské péče byly stanoveny v pevné výši a byla zrušena každoroční valorizace dávky.

Porodné stanoveno pevnou částkou ve výši 13.000,- Kč na jedno dítě, bez vázání na životní minimum rodiny.

Pohřebné, změněn okruh příjemců dávky.

Zrušeny byly dvě dávky – příspěvek na školní pomůcky a na příspěvek na zvýšené životní náklady (např. kompenzační pomůcky).

Vývoj jednotlivých dávek státní sociální podpory v čase zobrazuje graf č. 6.

Graf č. 6 – Vývoj výdajů státního rozpočtu na dávky státní sociální podpory

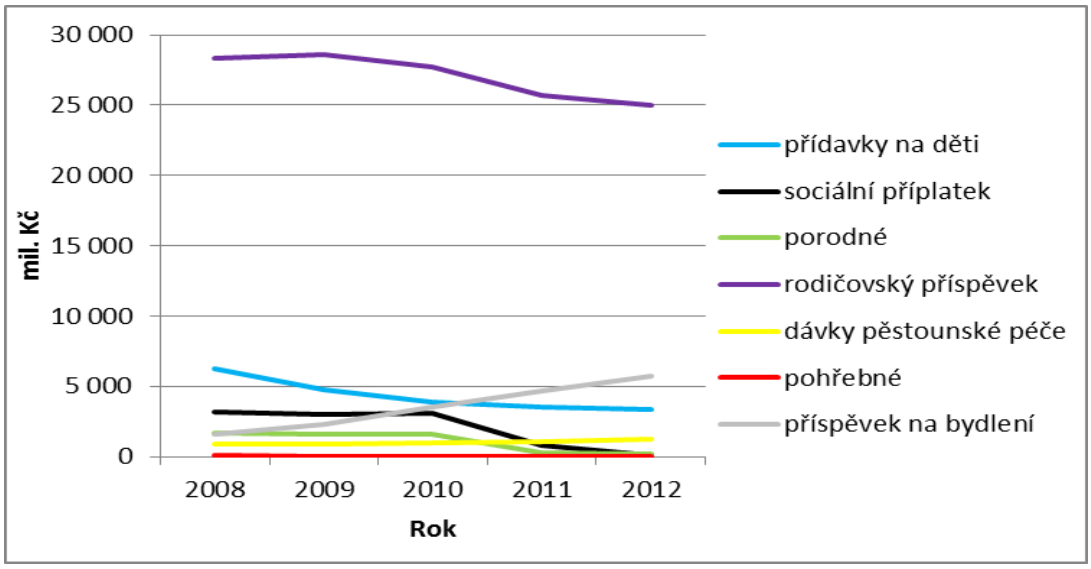

Zdroj: Plnění státního rozpočtu, Státní závěrečné účty. Ministerstvo financí ČR [online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu.

Po zásadních změnách ve výplatě státní sociální podpory v roce 2008, nedošlo v následujících dvou letech k úpravám dávek, to dokládá i vývoj křivek v grafu č. 6. K propadu křivek dochází v roce 2012, kdy byl přijat zákon č. 347/2010 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s úspornými opatřeními v působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí.

Z grafu č. 6 vyplývá prudký propad křivky sociálního příplatku v roce 2011, který byl způsoben takřka zrušením této dávky, nově je sociální příplatek vyplácen pouze rodinám se zdravotně postiženým členem. Rozdíl vyplacených dávek mezi rokem 2010 a 2011 činil 2.321 mil. Kč, došlo ke snížení výše dávky o 74,5 %.

Pro porodné stanovena hranice životního minima, které nesmí u rodiny přesáhnout 2,4 násobku životního minima, nárok vzniká pouze u prvního narozeného živého dítěte. Výše vyplacených dávek porodného v roce 2011 klesla na 292 mil. Kč, zatímco v roce 2010 tato dávka činila 1.594 mil. Kč (tj. pokles o 81,7 %).

Zákon sjednotil vyplácenou částku u rodičovského příspěvku, ve dvouleté a čtyřleté variantě čerpání, a to na částku 216 tis. Kč. Tato legislativní změna přinesla úspory na výdajové stránce v částce 2.072 mil. Kč (výdaje v roce 2010 činily 27.765 mil. Kč, v roce 2011 klesly na 25.693 mil. Kč).

Stoupající charakter křivky příspěvku na bydlení na jedné straně ovlivnila legislativní změna, a to změna částky pro určení nároku a pro výpočet výše dávky a na druhé

straně projevy finanční krize, narůstající míra nezaměstnanosti a vyšší počet sociálně slabých obyvatel. Navýšení činilo 1.092 mil. Kč, z částky 3.533 mil. Kč v roce 2010 na částku 4.625 mil. Kč v roce 2011.

Aktivní politika zaměstnanosti

Další oblast výdajů, která se významně podílí na objemu vyčerpaných prostředků běžných výdajů, jsou dávky na aktivní politiku zaměstnanosti. Do této kapitoly spadají aktivní politika nezaměstnanosti, ochrana zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatelů, podpory v nezaměstnanosti, zaměstnávání zdravotně postižených občanů. Podrobněji je v následujícím textu analyzována položka, která se na běžných výdajích z této kapitoly podílí nejvíce, a to podpory v nezaměstnanosti.

Finanční krize, která zasáhla Českou republiku, měla přímý dopad na vývoj nezaměstnanosti a s tím spojený nárůst dávek podpory v nezaměstnanosti. Z grafu č. 7 vyplývá nárůst výdajů dávek v roce 2009, který byl zapříčiněn prudkým nárůstem nezaměstnanosti, kdy řada podnikajících subjektů se nedokázala vyrovnat s problémy způsobenými finanční krizí a přistoupila k propouštění zaměstnanců.

Graf č. 7 – Vývoj výdajů státního rozpočtu na dávky podpory v nezaměstnanosti

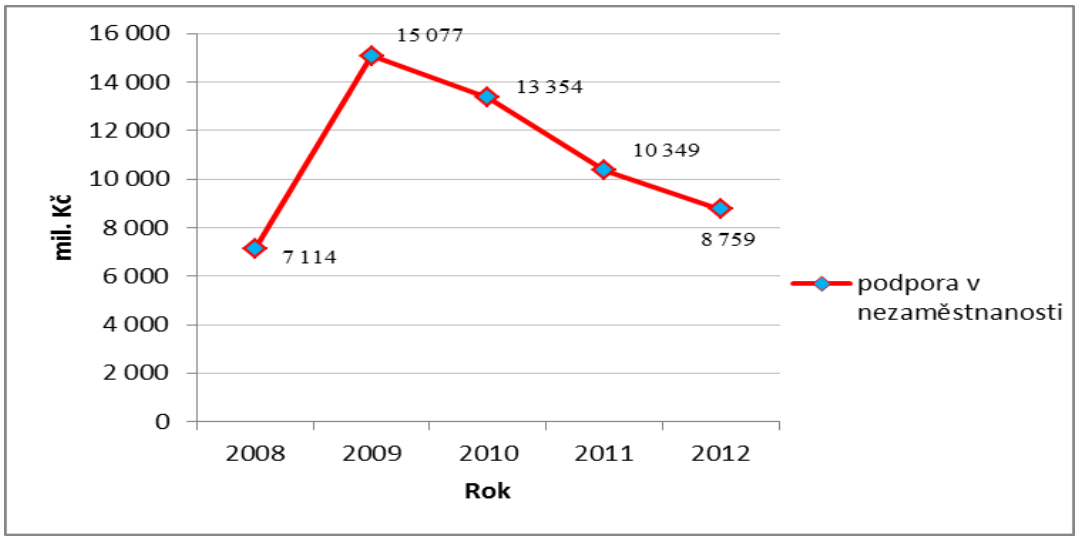

Zdroj: Plnění státního rozpočtu, Státní závěrečné účty. Ministerstvo financí ČR [online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu.

Výdaje státního rozpočtu na podpory v nezaměstnanosti v roce 2008 činily 7.114 mil. Kč, v roce 2009 byla částka o 7.963 mil. Kč vyšší, což je téměř 112 % nárůst oproti předešlému roku (viz. graf č. 7). Schválený rozpočet na rok 2009 nepočítal s takto velkým nárůstem výdajů na dávky podpory v nezaměstnanosti, dávky na rok 2009 byly rozpočtovány ve výši 6.972 mil. Kč. V průběhu roku musela vláda v rámci rozpočtu přesunout finanční prostředky na podpory v nezaměstnanosti, převedeno bylo téměř 7.000 mil. Kč, prostředky byly převedeny především z rozpočtu dávek státní sociální podpory.

Od 1. 1. 2008 byly zpřísněny podmínky pro přiznání podpory v nezaměstnanosti. Nárok nebyl nově poskytován osobám, se kterými v posledních šesti měsících, před podáním žádosti o dávky, ukončil zaměstnavatel pracovní poměr z důvodu porušení pracovních povinností zvlášť hrubým způsobem.

Hlavní změny v podpoře nezaměstnanosti stanovil zákon č. 382/2008, kterým se mění zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na územní České republiky a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony s účinností od 1. 1. 2009. Změny zákona se týkaly především doby poskytování podpory v nezaměstnanosti a její výše. Doba vyplácení dávky se zkrátila o jeden měsíc (5 měsíců – občan mladší 50 let, 8 měsíců – občan starší 50 let a mladší 55 let, 11 měsíců – občan starší 55 let). Naproti tomu dochází ke zvýšení dávky vyplácené v prvních měsících. V prvních dvou měsících je vyplácena podpora v nezaměstnanosti ve výši 65 % průměrného čistého měsíčního výdělku, dosaženého v posledním zaměstnání (zvýšení o 15 % oproti roku 2008), podpora na další dva měsíce je již snížena na 50 %, po zbytek období nároku na dávku pobírá nezaměstnaný podporu ve výši 45 %.

Touto legislativní úpravou chtěla vláda motivovat nepracující k aktivnímu přístupu při hledání nového zaměstnání. Maximální měsíční částka podpory v nezaměstnanosti činí 13.307,- Kč.

Dávky podpory v nezaměstnanosti jsou přímo závislé na vývoji míry nezaměstnanosti, tudíž na ekonomické situaci státu a situaci na trhu práce. Z grafu č. 8 vyplývá nárůst hodnot v roce 2009 jako u dávek podpory v nezaměstnanosti. Nezaměstnanost vzrostla v roce 2009 oproti roku 2008 o 2,3 %.

Graf č. 8 – Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v České republice

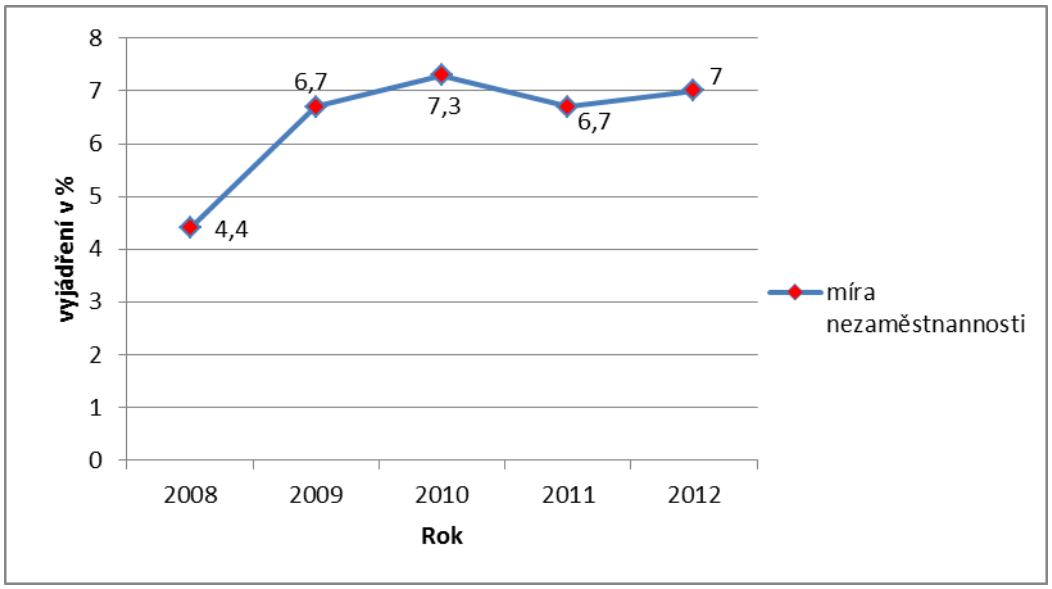

Zdroj: Statistiky dle tématu. Eurostat [online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tps00203&language=en

V roce 2010 vláda přistoupila, vzhledem ke stále stoupajícímu počtu nezaměstnaných, k dalšímu zpřísnění podmínek pro čerpání podpory v nezaměstnanosti, a to na základě přijetí již několikrát zmiňovaného zákona č. 347/2010 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s úspornými opatřeními v působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí. Změny se týkají osob, které ze zaměstnání odešly z vlastní vůle podáním výpovědi, nebo rozvázaly pracovní poměr dohodou se zaměstnavatelem. Tyto osoby nemohou pobírat podporu v nezaměstnanosti ve výši 65 % průměrného čistého měsíčního výdělku, ale náleží jim podpora pouze ve výši 45 % průměrného měsíčního výdělku. Další změna se týká osob, kterým náleží při rozvázání pracovního poměru odstupné či odchodné. Podpora v nezaměstnanosti se jim začne vyplácet až po době, na kterou jim odstupné či odchodné náleží, délka ani výše podpory se nekrátí. Do konce roku 2010 si mohl uchazeč o zaměstnání k podpoře v nezaměstnanosti přivydělat až 4.000,- Kč, dle nového zákona již toto nelze od 1. 1. 2011 (neplatí pro registrované před koncem roku 2010, zde zůstávají pravidla stejná). Nová dávka stanovená zákonem se týká tzv. překlenovacího příspěvku pro nezaměstnané a je určena pro nezaměstnané osoby, které začnou podnikat a splní podmínky stanovené zákonem. Překlenovací příspěvek je určen na provozní náklady daného období, kdy je příspěvek poskytnut, a to nejdéle na dobu 5 měsíců. Jeho výše v roce 2011 činí cca 6.000,- Kč.

V roce 2011 stát vyplatil na podpory v nezaměstnanosti o 3,1 mld. Kč méně, než v roce 2010. Jedním z aspektů snížení výdajů je pokles počtu uchazečů o zaměstnání na 508.451 osob (stav k 31. 12. 2011) oproti roku 2010, kdy bylo registrováno 561.551 nezaměstnaných osob (stav k 31. 12. 2010), viz. tabulka č. 6. Dalším aspektem jsou výše uvedená zákonná opatření, přijatá v roce 2011 a zároveň klesající průměrná výše vyplácených podpor, jak dokládá tabulka č. 6. Výše vyplácených podpor se stanovuje z průměrného měsíčního čistého výdělku, lze předpokládat, že pokles hodnoty podpor v nezaměstnanosti byl ovlivněn poklesem průměrných mezd uchazečů o zaměstnání, jako důsledek právě probíhající finanční krize.

Tabulka č. 6 – Průměrná výše podpory v nezaměstnanosti ve sledovaných letech

Rok	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**
Počet uchazečů o zaměstnání	352 250	539 136	561 551	508 451	545 311
Průměrná výše podpor v nezam.	5.309,-	5.851,-	5.698,-	5.586,-	5.892,-

Zdroj: Statistiky. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR [online], vlastní zpracování.
Dostupné z: https://www.mpsv.cz/web/cz/statistiky, https://www.mpsv.cz/web/cz/strukturovany-pocet-uchazecu-od-1.7.2004- .

Pro rok 2012 vláda opět zpřísnila podmínky pro výplatu podpory v nezaměstnanosti, a to přijetím zákona č. 364/2011, s účinností od 1. 1. 2012. Zásadní změnou je zkrácení doby rozhodného období pro získání podpory v nezaměstnanosti, kdy musí uchazeč prokázat, že pracoval nejméně 12 měsíců. Rozhodné období bylo zkráceno ze tří na dva roky.

3.1.2 Kapitálové výdaje

Vývoj kapitálových výdajů ve sledovaném období zachycuje graf č. 1 (str. 38). V roce 2008 byly kapitálové výdaje čerpány ve výši 105,03 mld. Kč. V roce 2009 je patrný nárůst kapitálových výdajů o 28,1 mld. Kč, tj. o 26,8 % oproti předešlému roku, vyčerpáno bylo 133,2 mld. Kč. Příčinou nárůstu bylo navýšení investičních transferů veřejným rozpočtům ústřední úrovně, a to o 20,8 mld. Kč, zejména poskytnutí transferů Státnímu fondu dopravní infrastruktury na programy pro výstavbu dálnic a silnic I. třídy. Na meziročním růstu kapitálových výdajů se podílely i investiční transfery veřejným rozpočtům územní úrovně, především vlivem navýšení výdajů transferů regionálním radám regionů soudržnosti o 12,9 mld. Kč. Naopak pokles zaznamenaly investiční transfery podnikatelským subjektům, pokles o 12,7 mld. Kč. Tento pokles souvisí s navýšením finančních prostředků v předešlém roce na nákup části společnosti České dráhy, a. s.

V roce 2010 byly kapitálové výdaje čerpány ve výši 130,2 mld. Kč, bylo vyčerpáno o 2,9 mld. Kč méně než v roce 2009, tj. méně o 2,2 %. Ke snížení výdajů došlo především u investičních nákupů a souvisejících výdajů o celkem 11,3 mld. Kč. Meziroční nárůst, stejně jako v minulém roce, vykázaly investiční transfery regionálním radám regionů soudržnosti ve výši 11,8 mld. Kč, v návaznosti na zajištění finančních prostředků na programy spolufinancované z rozpočtu Evropské unie v oblasti územního rozvoje.

V následujících dvou letech mají kapitálové výdaje nadále klesající charakter. V roce 2011 bylo čerpáno 118,87 mld. Kč a v roce 2012 bylo čerpáno 113,62 mld. Kč kapitálových výdajů. Pokles výdajů je zapříčiněn klesajícími investičními transfery veřejným rozpočtům ústřední i územní úrovně.

3.2 Vývoj příjmů státního rozpočtu v letech 2008 - 2012

Příjmy státního rozpočtu byly pro potřeby analýzy rozděleny do dvou skupin, daňové příjmy, nedaňové a ostatní příjmy. Největší objem příjmů státního rozpočtu tvoří daňové příjmy, které zahrnují příjmy z daní a poplatků a pojistné na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a veřejné zdravotní pojištění. Daňové příjmy tvoří ve sledovaném období trvale přes 85 % celkových příjmů státního rozpočtu, jak vyplývá z tabulky č. 7.

Tabulka č. 7 – Vývoj příjmů státního rozpočtu (mld. Kč)

Rok	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**
Celkové příjmy	1063,94	974,61	1000,38	1012,76	1051,39
Daňové příjmy	**929,89**	**833,22**	**863,86**	**890,25**	**912,28**
Podíl daňových příjmů na celkových příjmech	87,4 %	85,5 %	86,4 %	87,90 %	86,8 %
Nedaňové a ostatní příjmy	**134,05**	**141,39**	**136,52**	**122,51**	**139,11**
Nedaňové příjmy	27,16	29,23	30,02	25,96	35,54
Kapitálové příjmy	1,17	2,37	2,72	2,31	2,68
Přijaté transfery	105,72	109,80	103,78	94,25	103,89

*pojistné na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a veřejné zdravotní pojištění

Zdroj: Plnění státního rozpočtu, Státní závěrečné účty. Ministerstvo financí ČR [online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu.

V roce 2009 celkové příjmy státního rozpočtu meziročně klesly o 89,3 mld. Kč, tj. pokles o 8,4 % oproti roku 2008. Jak z tabulky vyplývá, na poklesu skutečných celkových příjmů v roce 2009 se významně podílel pokles daňových příjmů, kdy se projevily důsledky finanční světové krize a schválený, předpokládaný rozpočet daňových příjmů nebyl naplněn. Rozdíl mezi schváleným rozpočtem a skutečností u položky daňových příjmů činil cca 159 mld. Kč, kdy vláda předpokládala daňové příjmy ve výši 992,20 mld. Kč. V následujících letech můžeme pozorovat opět nárůst objemu skutečných příjmů, avšak i přes tento rostoucí trend celkové příjmy v roce 2012 nedosáhly hodnoty celkových příjmů z roku 2008.

Vývoj jednotlivých složek daňových a nedaňových příjmů státního rozpočtu za sledované období je analyzován v následujícím textu práce.

3.2.1 Daňové příjmy

Jak již bylo uvedeno výše, příjmy daňové jsou nejpodstatnější složkou příjmů státního rozpočtu. V této položce jsou, dle členění Státního závěrečného účtu zahrnuty:

- příjmy z daní a poplatků – daň z příjmů fyzických osob (dále jen „DPFO“), daň z příjmů právnických osob (dále jen „DPPO“), daň z přidané hodnoty (dále jen „DPH“), spotřební daň, poplatky za znečišťování životního prostředí, správní poplatky, daně z mezinárodního obchodu a transakcí (clo), daně z majetkových a kapitálových převodů, ostatní daňové příjmy,
- pojistné na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a veřejné zdravotní pojištění – pojistné na důchodové pojištění, pojistné na nemocenské pojištění, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti.

Graf č. 9 – Vývoj jednotlivých položek daňových příjmů státního rozpočtu

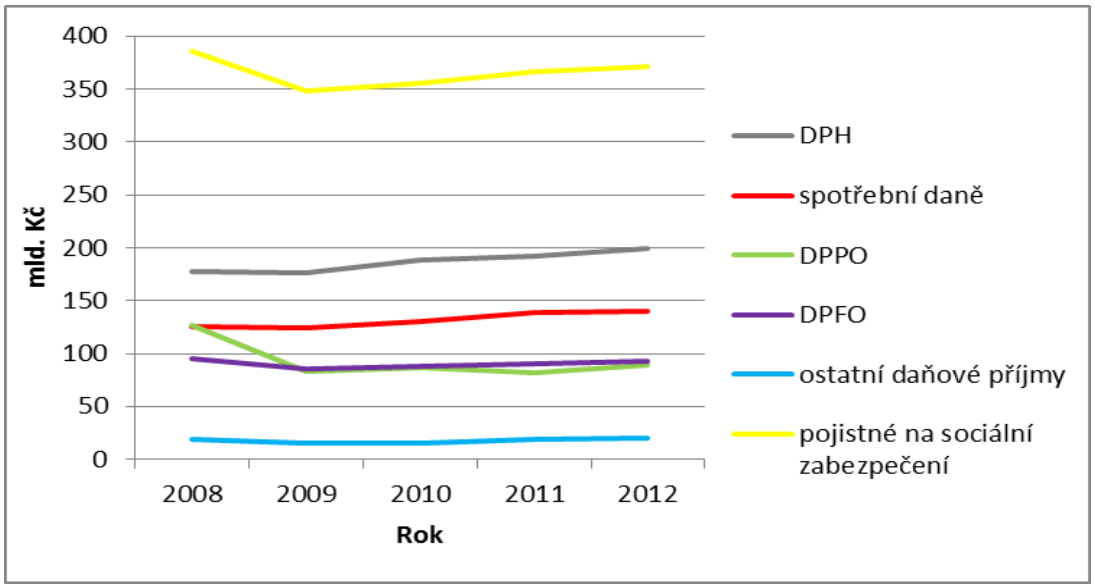

Zdroj: Plnění státního rozpočtu, Státní závěrečné účty. Ministerstvo financí ČR [online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu.

Pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti

Pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti tvoří významný zdroj příjmové stránky státního rozpočtu. Pojistné je odváděno dle zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů. Objem finančních prostředků pojistného na sociální zabezpečení je tvořen především příjmy ze zaplaceného pojistného na důchodovém pojištění. Podíl důchodového pojištění tvořil v roce 2008 skutečně 82,9 % celkového pojistného, v dalších analyzovaných letech se podíl zvýšil a tvoří hodnotu přesahující 89 %, jak vyplývá z tabulky č. 8.

Tabulka č. 8 – Vývoj příjmů z pojistného na sociální zabezpečení

Rok	2008	2009	2010	2011	2012
Celkové pojistné	385,50	347,84	355,84	366,82	371,50
Pojistné na důchodové pojištění	**319,95**	**310,21**	**317,77**	**327,88**	**332,0**
Podíl důchodového pojištění na celkovém pojistném	82,9 %	89,2 %	89,3 %	89,4 %	89,4 %
Nemocenské pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti	65,55	37,63	38,07	38,94	39,50

Zdroj: Plnění státního rozpočtu, Státní závěrečné účty. Ministerstvo financí ČR [online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu.

Z grafu č. 9 i z výše uvedených údajů v tabulce č. 8 vyplývá pokles výběru pojistného na sociální zabezpečení o 37,66 mld. Kč, což představuje meziroční snížení o 9,8 %. Příčinou poklesu inkasa pojistného byly legislativní i ekonomické faktory. Vlivem ekonomické krize došlo k výraznému snížení vyměřovacích základů pro výpočet a inkaso pojistného, u plátců pojistného dochází ke zhoršení platební schopnosti, přestávají platit povinné pojistné, což vede ke zvýšení stavu nedoplatků na pojistném. S účinností od 1. 1. 2009 byly zákonem č. 221/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 589/10092 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, stanoveny slevy na pojistném pro zaměstnavatele, kteří zaměstnávají osoby, jejichž vyměřovací základ je nižší než 1,15 násobek průměrné mzdy, s účinností do konce roku 2010. Zákonem č. 362/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s návrhem zákona o státním rozpočtu, byla účinnost slev ponechána jen pro rok 2009. Slevy na pojistném se promítly do státního rozpočtu snížením pojistného inkasovaného v roce 2009 o 9,75 mld. Kč.

V roce 2010 je patrný mírný nárůst inkasa pojistného, a to o 8 mld. Kč, zvýšení o 2,3 % oproti roku 2009. Příčinou vyššího výběru pojistného byl nárůst příjmů z pojistného na důchodové pojištění (v částce 317,77 mld. Kč), navýšení inkasa o 7,56 mld. Kč, tedy nárůst o 2,44 %, vlivem oživování ekonomiky státu. V roce 2011 vzrostl výběr pojistného, oproti roku 2010, o 10,98 mld. Kč (tj. o 3,1 %). Meziročně narostly nedoplatky pojistného o 1,2 mld. Kč na částku 61,31 mld. Kč. V roce 2012 se meziročně inkaso pojistného opět zvýšilo, a to o 4,68 mld. Kč (tj. o 1,3 %). Důvodem pozvolného nárůstu zaplaceného pojištění je pozvolné oživení ekonomiky, růst objemu mezd, zvýšení vyměřovacích základů. Dalším důvodem zvýšení inkasa je legislativní změna zákoníku práce, kde od 1. 1. 2012 byla stanovena povinnost platit pojistné z dohod o provedení práce, v případě, že výdělek na dohodu o provedení práce přesáhl hodnotu 10 tis. Kč za měsíc. Nedoplatky pojistného se v roce 2012 zvýšily o 1,2 mld. Kč. Stát se snažil nedoplatky na pojistném vymáhat, situace ale byla ještě ovlivněna ekonomickou krizí, kdy někteří dlužníci se ocitli v insolvenčním řízení nebo byli dokonce kvůli ztrátovému podnikání nuceni podnikatelskou činnosti ukončit.

Daň z přidané hodnoty

Objem vybraných finančních prostředků z DPH převyšuje ostatní daňové příjmy. V období ekonomické krize je zvýšení sazeb DPH rychlým prostředkem, jak stát může zvýšit daňové příjmy. Zvýšení sazeb DPH má ovšem dopad na podnikající subjekty v podobě zvýšených nákladů a stejně tak má negativní dopad i na spotřebitele, kdy dochází ke zvýšení životních nákladů zdražením cen potravin a služeb. Od roku 2008 vláda ke zvýšení sazeb přistoupila několikrát, především u snížené sazby daně, která na začátku roku 2008 byla zvýšena na 9 % a v roce 2012 činila již 14 %, jak dokládá tabulka č. 9.

Tabulka č. 9 – Vývoj sazeb DPH v České republice

Období	Základní sazba DPH	Snížená sazba DPH
1. 5. 2004 – 31. 12. 2007	19 %	5 %
1. 1. 2008 – 31. 12. 2009	19 %	9 %
1. 1. 2010 – 31. 12. 2011	20 %	10 %
1. 1. 2012 – 31. 12. 2012	20 %	14 %

Zdroj: Zákon o DPH v platném znění pro sledovaná období č. 235/2004 Sb. [60]
Vlastní zpracování.

V roce 2008 byl příjem státního rozpočtu z DPH 177,82 mld. Kč, zde se promítlo navýšení snížené sazby daně z 5 % na 9 %. Na konci roku 2008 se začíná projevovat finanční krize, která se promítla do výše spotřebovaného množství výrobků a služeb. V následujícím roce 2009 se snížilo inkaso z DPH na hodnotu 176,7 mld. Kč, tedy snížení o 1,1 mld. Kč, tj. 0,6 %. V roce 2010 činil příjem z DPH do státního rozpočtu 187,82 mld. Kč, meziroční nárůst inkasa o 11,1 mld. Kč, tj. o 6,28 %. Významnější růst příjmu z DPH byl způsoben navýšením základní i snížené sazby DPH, v obou případech o 1 %. Inkaso DPH v roce 2011 vzrostlo meziročně o 4,07 % a dosáhlo hodnoty 191,89 mld. Kč.

Legislativní změna zákona o DPH v roce 2012 se týkala opětovného navýšení snížené sazby DPH z 10 % na 14 %, s účinností od 1. 1. 2012. Tato změna se projevila ve zvýšení inkasa DPH o 7,82 mld. Kč, tj. nárůst o 4,1 %, příjem z DPH dosáhl částky 199,71 mld. Kč.

[60] *§ 47 zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty.*

Daň z příjmů právnických osob

V roce 2009 nastal prudký propad inkasa daně z příjmů právnických osob, jak vyplývá z grafu č. 9. Do státního rozpočtu v tomto roce bylo odvedeno 83,34 mld. Kč, což je o 43,8 mld. Kč, tedy o 34,5 % méně než za rok 2008, kdy bylo inkasováno 127,17 mld. Kč. Na takto výrazném poklesu měla zejména podíl celosvětová hospodářská krize, jejíž dopady se projevily právě v tomto roce a dále legislativní změny. Byl přijat zákon č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů a usnesením vlády č. 204 ze dne 16. 2. 2009 v návaznosti na Národní protikrizový plán vlády. Vláda chtěla legislativními úpravami eliminovat dopady poklesu výkonnosti české ekonomiky.

Nejzásadnější změnou bylo snížení sazby daně DPPO z původních 24 % na 21 % od ledna 2008, jedná se tedy o zdaňovací období za rok 2008, splatné v roce 2009. Další legislativní změnou, která měla vliv na výši příjmů státního rozpočtu, bylo zrušení povinnosti platit zálohy na DPPO v roce 2009 u daňových subjektů, zaměstnávajících maximálně 5 zaměstnanců. Snížení inkasa zapříčilo i reálné nastavení výše placených záloh na DPPO v roce 2009 na další rok, kdy daňové subjekty očekávaly pokles příjmů vzhledem k pokračující hospodářské krizi. Hospodářská krize zasáhla i podnikatelské subjekty, které dlouhodobě odváděly do státního rozpočtu nadprůměrné odvody z DPPO. Inkaso, u prvních 100 subjektů s nejvyšším podílem na odvodech DPPO, se snížilo v roce 2009 o 16,7 mld. Kč, tj. o 22,8 % oproti roku 2008.

V roce 2010 příjmy z DPPO vykazují mírný nárůst. Do státního rozpočtu bylo inkasováno 86,3 mld. Kč, tedy o 2,97 mld. Kč více než v roce 2009. Výši inkasa ovlivnilo další snížení sazby daně DPPO pro rok 2009 o jeden procentní bod, dle zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů. Nadále, jako v roce 2009, bylo subjektům umožněno žádat o snížení záloh na daň, pouze ovšem v odůvodněných případech. Reálné nastavení záloh, které vláda protikrizovým opatřením umožnila, pozitivně ovlivnilo rozpočet a představovalo v roce 2010 pokles výše vyplacených tzv. „vratek“, které jsou rozdílem mezi výší DPPO vypočtenou v přiznání za rok 2009 (podání v roce 2010) a zaplacenými zálohami v roce 2009. Objem vratek v roce 2010 meziročně klesl o 6,2 mld. Kč.

V roce 2011 změnou zákona byla sazba daně snížena z 20 % na 19 %. Dopad na inkaso z DPPO se projevil meziročním snížením jeho výše o 6,9 mld. Kč. Celková výše inkasa za rok 2011 činila 82,3 mld. Kč, tzn. snížení inkasa o 4,01 mld. Kč, tj. o 4,6 %. Snížení inkasa bylo nadále ovlivněno doznívající celosvětovou krizí, poklesem výsledků

hospodaření daňových subjektů, uplatňováním daňových ztrát a odečtem jejich výše od základu daně.

Inkaso DPPO přispělo do státního rozpočtu v roce 2012 částku 89,19 mld. Kč, což je o 6,9 mld. Kč více než v roce 2011. Zvýšení inkasa ovlivnilo především oživení české ekonomiky, navýšení příjmů daňových subjektů a s tím spojené navýšení splatných záloh na DPPO. Dalším faktorem, který přispěl k růstu inkasa, bylo snížení odpočtu daňových ztrát z předešlých let.

Daň z příjmů fyzických osob

DPFO v rámci státního rozpočtu v sobě zahrnuje – DPFO ze závislé činnosti a funkčních požitků, DPFO ze samostatné výdělečné činnosti a DPFO z kapitálových výnosů. Největší objem prostředků DPFO (přes 80 %) tvoří DPFO ze závislé činnosti a z funkčních požitků. Příjmy státního rozpočtu z DPFO zaznamenaly v roce 2009 pokles, ovšem ne tak prudký jako DPPO. V roce 2008 bylo z DPFO do státního rozpočtu odvedeno 94,96 mld. Kč, v roce 2009 jen 85,65 mld. Kč, tedy o 9,31 mld. Kč méně, tj. o 9,8 %. Jednu z příčin poklesu příjmů z DPFO lze nalézt v nepříznivé ekonomické situaci a v nárůstu nezaměstnanosti v České republice, jak dokládá graf č. 8, str. 51. Další příčinou jsou legislativní změny, přijaté v rámci protikrizových opatření pro zdaňovací období roku 2008, s účinností v roce 2009. I zde, stejně jako u DPPO, tato opatření měla za úkol snížit daňovou zátěž podnikajících subjektů.

Legislativní změny nastaly přijetím, již dříve zmiňovaného zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů a především zákona č. 2/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů. Novela zákona zavedla lineární sazbu DPFO ve výši 15 % s účinností od 1. 1. 2008, zrušeno bylo progresivní zdanění, které bylo stanoveno od 12 % do 32 %, podle výše základu daně. Součástí této změny bylo i zrušení společného zdanění manželů, které mělo dle předchozí právní úpravy snižovat negativní dopady progresivní daně, především u rodin, kde jeden z manželů dosahoval nízkých nebo žádných příjmů. Oproti této změně byla zvýšena sleva na manželku nebo manžela ze 4.200,- Kč na 24.840,- Kč.

Byl navýšen limit vlastních příjmů pro získání nároku slevy na vyživovanou manželku (manžela) z původní částky 38.040,- Kč na částku 68.000,- Kč. Uplatnit slevu na poplatníka mohli nově i důchodci a to ve výši 24.840,- Kč. Stejně jako u DPPO byla zrušena povinnost platit zálohy na DPFO osobám zaměstnávající maximálně 5 osob, daňové subjekty požádaly

o změnu výše stanovených záloh, než byla jejich poslední známá daňová povinnost. Jednotlivé slevy na DPFO se k 1. 1. 2008 výrazně zvýšily, především sleva na poplatníka, sleva na dítě a sleva pro ZTP – P, jak vyplývá z tabulky č. 10.

Tabulka č. 10 – Vývoj nejdůležitějších daňových slev na dani u DPFO (v Kč)

Typ slevy	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Sleva na poplatníka	7 200	24 840	24 840	24 840	23 640	24 840
Sleva na dítě	6 000	10 680	10 680	11 604	11 604	13 404
Sleva na manželku (-la)	4 200	24 840	24 840	24 840	24 840	24 840
Sleva pro ZTP - P	9 600	16 140	16 140	16 140	16 140	16 140
Sleva pro studenty	2 400	4 020	4 020	4 020	4 020	4 020

Zdroj: Zákon o dani z příjmu v platném znění pro sledovaná období č. 586/1992 Sb. [61] Vlastní zpracování.

Reforma přinesla změny ve zdanění příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků. Daň se začala nově počítat z tzv. superhrubé mzdy.[62] Do roku 2007 jsme se setkávali pouze s hrubou mzdou, kde hrubá mzda, ponížená o sociální pojištění a zdravotní pojištění hrazené zaměstnancem, byla základem pro výpočet daně ze závislé činnosti. Superhrubou mzdu tvoří hrubá mzda zvýšená o povinné sociální a zdravotní pojistné placené zaměstnavatelem, které tvoří celkem 34 %.

Přes všechna legislativní opatření vlády objem příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků připadající státnímu rozpočtu v roce 2009 činil 75,71 mld. Kč, oproti roku 2008 zaznamenal pokles o 2,8 mld. Kč, tj. o 3,6 %.

V roce 2010 bylo dosaženo příjmu z DPFO do státního rozpočtu ve výši 87,49 mld. Kč, jedná se tedy o meziroční nárůst ve výši 1,84 mld. Kč, tj. o 2,1 %. Legislativní změnou, která ovlivnila inkaso DPFO je zvýšení slevy na vyživované dítě žijící s poplatníkem ve společné domácnosti, zvýšení činilo 924,- Kč, viz. tabulka č. 10. Zvýšení slevy na dítě se promítne v příjmech státního rozpočtu následujícího roku. Významná změna nastala přijetím zákona č. 289/2009 Sb., který nastavil nově limity výdajů stanovených procentem z příjmu a to pro zdaňovací období 2009 u vybraných poplatníků. K navýšení tzv. paušálních výdajů došlo u řemeslných živností z 60 % na 80 %, u ostatních živností (např. vedení účetnictví, administrativní práce, úklid) byl paušál navýšen z 50 % na 60 %,

[61] *§ 35 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu.*

[62] Název „superhrubá mzda“ není ukotven v žádném zákoně, jde o pojem používaný pro označení základu daně určený pro výpočet zálohy na DPFO, dle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

u svobodných podnikání (lékaři, překladatelé, daňoví poradci) navýšení ze 40 % na 60 %. Paušální výdaje pro oblast zemědělské činnosti zůstaly beze změny ve výši 80 %. Výsledkem tohoto opatření byl nárůst vykázaných výdajů procentem z příjmů z roku 2009 o 39,2 mld. Kč oproti roku 2008. Další protikrizové opatření s negativním dopadem na výši inkasa DPFO bylo zavedení mimořádných odpisů u hmotného majetku, zákon č. 216/2009 Sb. Jednalo se o majetek zařazený v první nebo druhé odpisové skupině, který byl pořízen v období 1. 1. 2009 do 30. 6. 2010. Zkrácení doby odepisování majetku mělo povzbudit daňové subjekty k pořízení tohoto majetku a na druhé straně zvýšit příjmy subjektů prodávajících. Naopak proti snížení inkasa zapůsobilo protikrizové opatření, které umožnilo daňovým subjektům zálohy na daň splatné v roce 2009 uhradit jednorázově jako daňovou povinnost až v roce 2010.

Do státního rozpočtu v roce 2011 připadlo z DPFO 90,61 mld. Kč, meziroční navýšení činilo 3,12 mld. Kč, tj. o 3,6 %. Pro rok 2010 dochází k další změně limitů výdajů stanovených procentem z příjmu přijetím zákona č. 362/2009 Sb., tzv. „Janotova balíčku“, snížení paušálu u svobodných podnikání, zpět na původní výši z roku 2008 a to 40 %. Důvodem stále nízkého růstu inkasa DPFO bylo zvýšení slevy na vyživované dítě pro zdaňovací období 2010, kdy bylo celkem vyplaceno na tomto daňovém bonusu 13,5 mld. Kč. Výše inkasa byla ovlivněna také snížením slevy na poplatníka o 1.200,- Kč, upraveno zákonem č. 346/2010 Sb. Jednalo se o úpravu platnou pro rok 2011 na financování povodňových škod, tzv. „povodňovou stokorunu“.

V roce 2012 činily příjmy z DPFO 92,59 mld. Kč, meziroční nárůst 1,98 mld. Kč, tj. o 2,2 %. Příčinou pomalu rostoucích příjmů z DPFO byla především stagnující ekonomika.

Spotřební daně

V roce 2008 byly nově zavedeny tzv. energetické daně – daň z elektřiny, pevných paliv, zemního plynu a některých dalších plynů. Výnos s těchto ekologických daní činil 2,45 mld. Kč. Celkové inkaso spotřebních daní v roce 2008 činilo 125,54 mil. Kč.

V roce 2009 byly do státního rozpočtu odvedeny spotřební daně ve výši 123,84 mld. Kč, tedy meziroční pokles o 1,7 mld. Kč. Tento pokles byl zapříčiněn poklesem příjmů ze spotřební daně z minerálních olejů, která je nejvýznamnější spotřební daní z hlediska objemu inkasa. Meziroční pokles činil 2,62 mld. Kč. Na druhé straně se zvýšilo inkaso

u tabákových výrobků o 0,2 mld. Kč na částku 37,7 mld. Kč. U daně z lihu a lihovin byl zaznamenán meziroční pokles o 0,12 mld. Kč.

Do státního rozpočtu bylo v roce 2010 odvedeno 130,86 mld. Kč ze spotřebních daní, meziročně bylo odvedeno o 7,01 mld. Kč více, tj. o 5,7 %. Od 1. 2. 2010 byla u tabákových výrobků zvýšena sazba daně přibližně o 4,5 %. Odvod spotřební daně se v roce 2010 zvýšil o 4,8 mld. Kč, do státního rozpočtu bylo odvedeno celkem 42,46 mld. Kč. Legislativní změna, které ovlivnila výši inkasa spotřební daně je navýšení sazeb daně u motorových a ostatních benzínů, leteckých pohonných hmot benzinového typu, dále u určitých typů vybraných olejů, cca o 9 %. Stagnace ekonomického růstu a nadále trvající hospodářská krize spolu s tímto opatřením vedla k tomu, že daňové subjekty, zabývající se spediční nákladovou dopravou, začaly nakupovat pohonné hmoty v okolních státech. Zároveň byly zaznamenány daňové úniky v souvislosti s nelegální dopravou motorové nafty do České republiky. Vláda předpokládala výnos daně z minerálních olejů ve výši 80,5 mld. Kč, ovšem rozpočet byl naplněn jen ve výši 74 mld. Kč.

Výnos spotřebních daní v roce 2011 připadající do státního rozpočtu dosáhl objemu 139,21 mld. Kč. Inkaso spotřebních daní zaznamenalo meziroční nárůst 8,35 mld. Kč, tj. o 6,4 %. Nárůst byl způsoben především zavedením nových odvodů z elektřiny ze slunečního záření, inkaso této daně činilo 5,9 mld. Kč.

Inkaso spotřebních daní v roce 2012 dosáhlo částky 139,61 mld. Kč, oproti roku 2011 se jedná o nevýrazný nárůst ve výši 0,4 mld. Kč. Na tomto meziročním nárůstu se významněji podílelo navýšení odvodů z elektřiny ze slunečního záření o 0,46 mld. Kč a navýšení inkasa daně z tabákových výrobků o 2,04 mld. Kč. Přímý důsledek zvýšení inkasa tabákových výrobků lze nalézt ve zvýšení sazeb daně od 1. 1. 2013, kdy dovozci a výrobci se v roce 2011 předzásobili cigaretami.

Ostatní daňové příjmy

V ostatních daňových příjmech jsou v této práci zahrnuty položky – poplatky za znečišťování životního prostředí, správní poplatky, clo, daně z majetkových a kapitálových převodů, ostatní daňové příjmy. Ostatní daňové příjmy jsou v rámci daňových příjmů nejmenší položkou, jak dokládá graf č. 9 na straně 55.

Inkaso **daně dědické** v roce 2009 bylo ovlivněno přijetím zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů s účinností od 1. 1. 2008, o to změnou zákona

č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů. Novela zákona rozšířila osvobození od daně dědické nově i na příbuzné v řadě pobočné, do této chvíle se osvobození týkalo jen příbuzných v řadě přímé a manželů. Inkaso daně dědické v roce 2009 činilo 88 mil. Kč, jeho meziroční pokles činil 27 mil. Kč. Novela zákona se vztahovala i na **daň darovací**, byla uzákoněna osvobození bezúplatných nabytí majetku darováním mezi osobami zařazenými v I. a II. skupině, zařazení osob je podobné jako u daně dědické. Snížení ročního inkasa daně darovací v roce 2009 činilo 183 mil. Kč.

Příjmy **daně z převodu nemovitostí** v roce 2009 činily 7,81 mld. Kč, meziročně poklesly o 2,14 mld. Kč, v roce 2008 příjmy činily 9,95 mld. Kč. Vliv na pokles inkasa měla celková situace na trhu s nemovitostmi, kde se projevila celosvětová finanční krize, především poklesem poptávky po nemovitostech a poklesem cen nemovitostí. Stejný dopad na inkaso daně z převodu nemovitostí měly tyto vlivy i v roce 2010.

Výnosy státního rozpočtu z výběru **cla** ve sledovaném období trvale činí od 2,2 mld. Kč do 1,6 mld. Kč. Z předepsaného cla státnímu rozpočtu České republiky plyne 25 %, 75 % se odvádí do rozpočtu Evropské unie.

Poplatky a odvody v oblasti životního prostředí tvoří ve sledovaných letech stabilní příjem do státního rozpočtu ve výši 1,4 mld. Kč, na výši tohoto příjmu se především podílí odvody za ukládání radioaktivních odpadů od původců radioaktivních odpadů.

V roce 2011 došlo k růstu inkasa majetkových daní meziročně o 4,04 mld. Kč. Důvodem byl růst inkasa u daně darovací na částku 4,28 mld. Kč, tedy o 4,14 mld. Kč oproti roku 2010, kdy bylo inkasováno jen 0,14 mld. Kč. Tento růst byl zapříčiněn přijetím novely zákona č. 357/1992., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů a zavedením povinnosti pro provozovatele zařízení na výrobu elektřiny zdanit sazbou 32 % povolenky na emise skleníkových plynů, a to v letech 2011 a 2012.

V roce 2012 nedošlo u ostatních daňových příjmů k zásadním změnám nebo výkyvům v objemu inkasa. O 1,8 mld. Kč se zvýšilo inkaso ostatních daňových příjmů v oblasti odvodů z loterií, důvodem byla novelizace zákona č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách, v platném znění. Odvod z loterií je nově rozdělen v určeném poměru mezi státní rozpočet a rozpočet obcí. V roce 2012 pro provozovatele vyplynula povinnost zaplatit zálohu na daň.

3.2.2 Nedaňové a ostatní příjmy

Nedaňové a ostatní příjmy tvoří z hlediska příjmů státního rozpočtu pouze malou část objemu celkových příjmů. Dle členění Státního závěrečného účtu tato položka zahrnuje:

- nedaňové příjmy – příjmy z vlastní činnosti (jedná se organizační složky státu) a odvody přebytků, přijaté sankční platby, příjmy z prodeje neinvestičního a investičního majetku, přijaté splátky půjčených prostředků,
- kapitálové příjmy – příjmy z prodeje dlouhodobého majetku, ostatní kapitálové příjmy, příjmy z prodeje akcií a majetkových podílů,
- přijaté transfery – neinvestiční přijaté transfery a investiční přijaté transfery.

Graf č. 10 – Vývoj položek nedaňových a ostatních příjmů státního rozpočtu

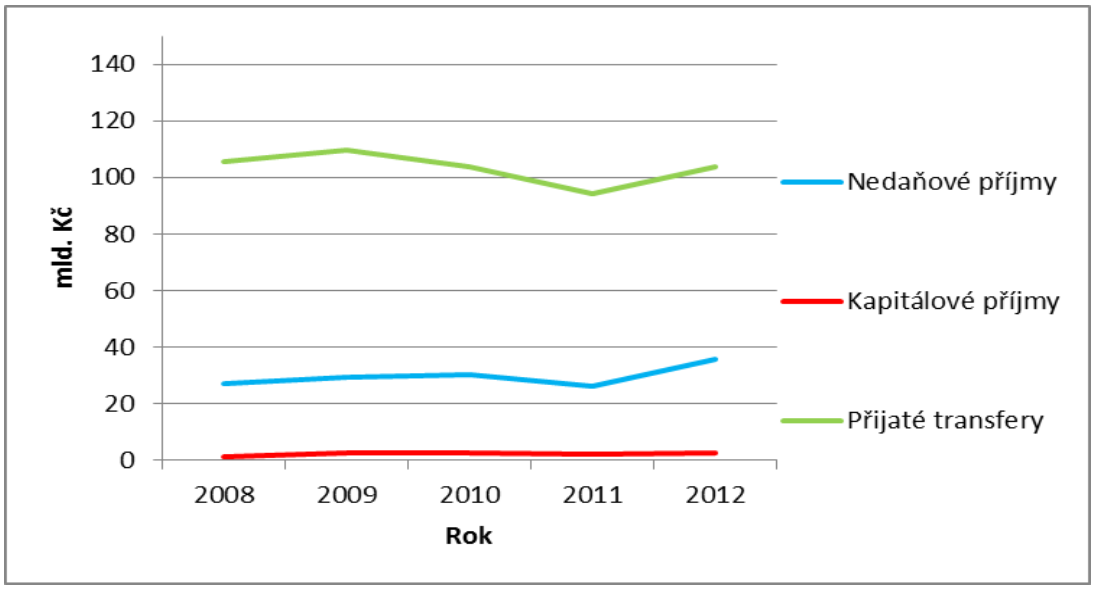

Zdroj: Plnění státního rozpočtu, Státní závěrečné účty. Ministerstvo financí ČR [online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu.

Přijaté transfery

Jak vyplývá z grafu č. 10, přijaté transfery tvoří největší část nedaňových a ostatních příjmů. Investiční transfery v roce 2008 činily 105,72 mld. Kč. V roce 2009 se objem přijatých transferů zvýšil na částku 109,8 mld. Kč, meziroční nárůst činil 4,08 mld. Kč, tj. o 3,85 %. Podíl na tomto růstu měly především neinvestiční transfery od veřejných rozpočtů střední úrovně, které dosáhly hodnoty 49,43 mld. Kč. Výše této položky státního rozpočtu byla ovlivněna usnesením vlády č. 122/2009, na jehož základě byly do příjmů

státního rozpočtu (kapitola Všeobecná pokladní správa) odvedeny prostředky z rezervních fondů organizačních složek státu, za účelem snížení schodku státního rozpočtu. Celkový objem převedených prostředků byl ve výši 31,7 mld. Kč. Pozitivně výši přijatých transferů ovlivnila položka neinvestiční přijaté transfery ze zahraničí, které v roce 2009 činily 25,35 mld. Kč, nárůst oproti roku 2008 o 8,8 mld. Kč. Další meziroční nárůst o 16,1 mld. Kč vykázala položka investiční přijaté transfery, které činily 28,6 mld. Kč.

V následujících dvou letech 2010 a 2011 dochází k poklesu objemu přijatých transferů. Meziroční pokles v roce 2010 činil 6,02 mld. Kč, tj. o 5,5 %. Příčinou tohoto poklesu bylo výše uvedené usnesení vlády, na základě kterého vláda použila peněžní prostředky z rezervních fondů určených složek státu na snížení schodku státního rozpočtu. Celkové přijaté transfery z EU si zachovaly rostoucí trend a meziročně narostly o 37,1 mld. Kč. V následujícím roce nastává další pokles celkových přijatých transferů na hodnotu 94,25 mld. Kč, tedy meziroční snížení příjmů o 9,5 mld. Kč, tj. o 9,2 %. Důvodem byl především pokles investičních přijatých transferů meziročně o 12,6 mld. Kč, tj. o 20,4 %. V roce 2012 přijaté transfery dosáhly částky 103,89 mld. Kč, oproti roku 2011 se zvýšily o 9,6 mld. Kč, tj. o 10,2 %. Příčinou meziročního nárůstu bylo navýšení neinvestičních transferů ze zahraničí (v meziročním růstu 2,2 mld. Kč na celkovou výši 29,57 mld. Kč) především na financování společné zemědělské politiky a dále převod finančních prostředků z privatizačního účtu ve výši 14,4 mld. Kč na položku neinvestičních přijatých transferů na krytí deficitu důchodového systému.

Nedaňové příjmy

Nedaňové příjmy v rámci státního rozpočtu tvoří relativně malý podíl, jsou tvořeny především příjmy z vlastní činnosti a odvody přebytků organizací s přímým vztahem. Celkové nedaňové příjmy v roce 2008 činily 27,16 mld. Kč, příjmy z vlastní činnosti se na tomto objemu prostředků podílely 16,13 mld. Kč, tedy téměř 60 %. V roce 2009 nedaňové příjmy mírně vzrostly o 2,07 mld. Kč a to především nárůstem příjmů z úroků a realizace finančního majetku na celkovou výši 11,2 mld. Kč. V roce 2010 nedaňové příjmy činily 30 mld. Kč, největší podíl opět tvořily příjmy z vlastní činnosti a odvody přebytků organizací s přímým vztahem ve výši 21,5 mld. Kč. V následujícím roce je patrný pokles, nedaňové příjmy meziročně klesly o 4,1 mld. Kč (tj. o 13,6 %) na hodnotu 25,95 mld. Kč. Příčinou nižšího inkasa byly nižší výnosy z finančního majetku, které se oproti roku 2010

snížily o 2,8 mld. Kč. V roce 2012 nedaňové příjmy činily 32,54 mld. Kč, nárůst oproti roku 2011 o 6,6 mld. Kč, tj. o 25,4 %, podíl na tomto nárůstu měly především výnosy z finančního majetku, které oproti roku 2011 vzrostly o 5,2 mld. Kč, především vzrostly příjmy ze středně a dlouhodobých státních dluhopisů.

Kapitálové příjmy

Ve sledovaném období nedošlo u kapitálových příjmů k žádným zásadním výkyvům, převážnou část těchto příjmů tvoří příjmy z prodeje pozemků a nemovitostí. Výše kapitálových příjmů se mírně zvýšila v roce 2010 na 2,72 mld. Kč (meziroční nárůst 0,4 mld. Kč), kde 1,7 mld. Kč tvořilo inkaso za příjmy z prodeje pozemků a nemovitostí a 1 mld. Kč byla získána prodejem majetkové účasti státu ve společnosti ArcelorMittal Ostrava v rámci příjmů kapitoly operace státních finančních aktiv.

3.3 Vývoj výdajů státního rozpočtu v letech 2013 - 2017

I v této kapitole byly výdaje státního rozpočtu analyzovány ve dvou hlavních skupinách, tedy běžné a kapitálové výdaje z hlediska možnosti srovnání obou sledovaných období. Podíl běžných výdajů na celkových výdajích se v roce 2013 a 2014 je přibližně 91 %, v roce 2015 nastává pokles podílu až na hodnotu 86,46 %. V dalších dvou letech je patrný prudký nárůst podílu běžných výdajů na hodnotu přesahující 93 %. Celkové výdaje klesly v roce 2016 o 77,48 mld. Kč oproti roku 2015, v roce 2017 celkové výdaje ve výši 1279,80 mld. Kč také nedosáhly hodnoty celkových výdajů z roku 2015, viz. tabulka č. 11. Příčinou je prudký pokles kapitálových výdajů v roce 2016 a 2017.

Tabulka č. 11 – Vývoj výdajů SR, včetně mandatorních výdajů (mld. Kč)

Rok	2013	2014	2015	2016	2017
Celkové výdaje	1173,13	1211,61	1297,32	1219,84	1279,80
Běžné výdaje	**1070,81**	**1100,10**	**1121,66**	**1135,57**	**1198,05**
Podíl běžných výdajů na celkových výdajích	91,28 %	90,80%	86,46%	93,09%	93,61%
Kapitálové výdaje	**102,32**	**111,51**	**175,66**	**84,27**	**81,75**
Mandatorní výdaje	669,30	685,06	687,73	689,92	704,76
Podíl mandatorních výdajů na celkových výdajích	57,05%	56,54%	53%	56,56%	55,10%

Zdroj: Plnění státního rozpočtu, Státní závěrečné účty. Ministerstvo financí ČR [online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu.

Mandatorní výdaje mají stále rostoucí charakter. Jejich podíl na celkových výdajích státního rozpočtu se dlouhodobě pohybuje na 55 %, pouze v roce 2015 jejich podíl klesl na 53 %, viz. tabulka č. 11. Růst mandatorních výdajů je znázorněn i v grafu č. 11, zde je více než patrný rostoucí trend a v roce 2017 výše mandatorních výdajů překonává již 700 mld. Kč.

Graf č. 11 - Podíl mandatorních výdajů na běžných výdajích státního rozpočtu

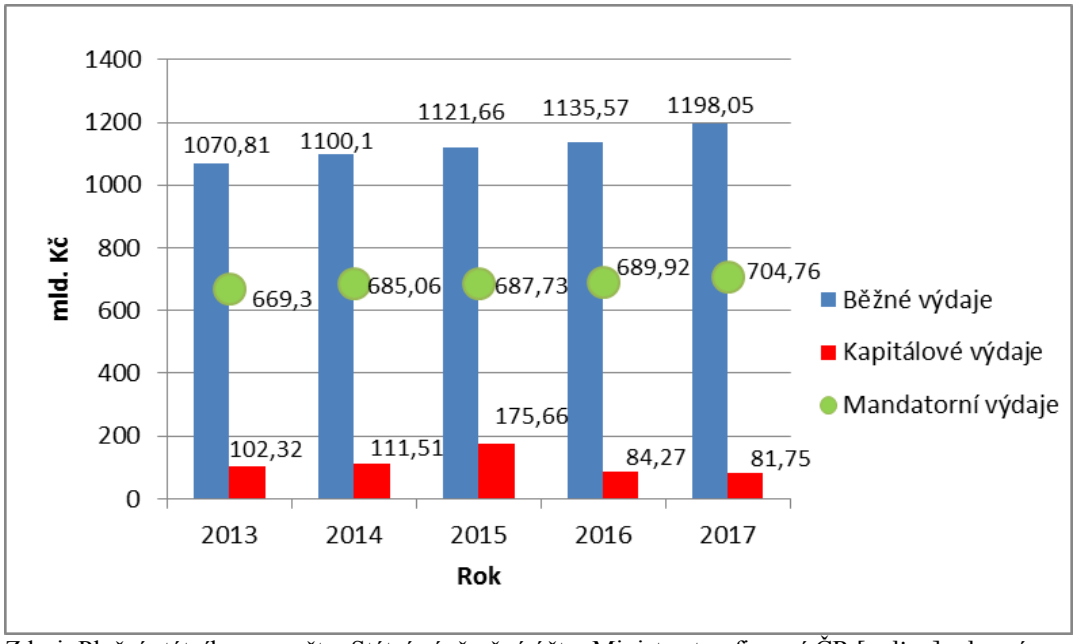

Zdroj: Plnění státního rozpočtu, Státní závěrečné účty. Ministerstvo financí ČR [online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu.

U kapitálových výdajů je zřetelný nárůst v roce 2015, kdy kapitálové výdaje dosáhly hodnoty 175,66 mld. Kč, meziroční navýšení činilo 64,15 mld. Kč. V dalším roce dochází ke značnému poklesu, téměř o 50 %. Vývoj výdajů státního rozpočtu je analyzován v následujících kapitolách práce.

3.3.1 Běžné výdaje

Objem běžných výdajů každoročně roste, z grafu č. 11 lze odvodit poměrně pozvolný nárůst v prvních 4 letech, v roce 2017 je zřetelný vyšší nárůst. V roce 2017 dosáhly běžné výdaje celkem 1198,05 mld. Kč, tedy o 62,68 mld. Kč více než v roce 2016. Podíl běžných výdajů na celkových výdajích činil v roce 2017 celkem 93,61 %.

Celkové běžné výdaje jsou v této kapitole analyzovány podle jednotlivých položek státního rozpočtu, shodně jako v předešlém období v letech 2008 - 2012.

Graf č. 12 - Vývoj jednotlivých složek běžných výdajů státního rozpočtu

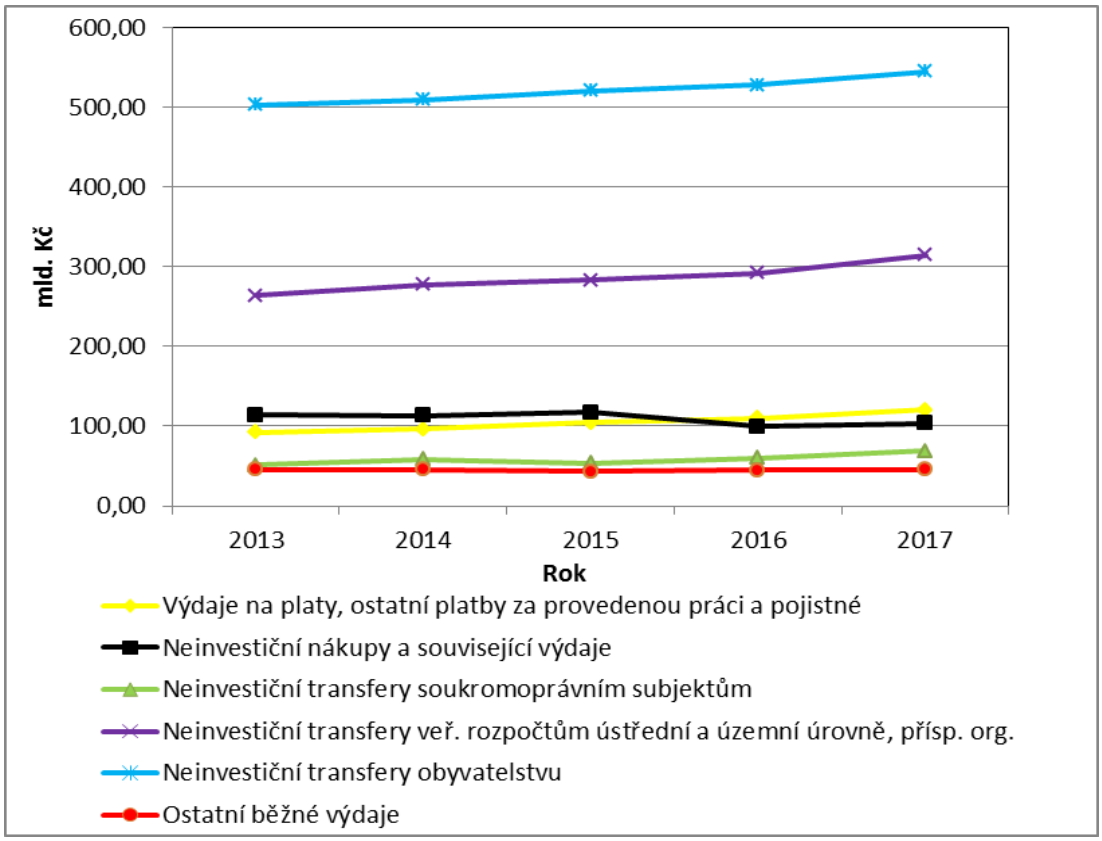

Zdroj: Plnění státního rozpočtu, Státní závěrečné účty. Ministerstvo financí ČR [online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu.

Podíl neinvestičních transferů obyvatelstvu má v letech 2013 až 2017 neustále rostoucí charakter. Jejich výše v roce 2013 činila 503,14 mld. Kč, v roce 2017 jejich výše činila 545,03 mld. Kč, tj. nárůst v průběhu sledovaného časového úseku o 41,89 mld. Kč.

Objemově druhou nejvyšší položkou jsou **neinvestiční transfery veřejným rozpočtům ústřední, územní úrovně a příspěvkovým organizacím.** Z grafického znázornění (graf č. 12) vývoje této položky vyplývá její neustálý růst. V roce 2013 dosáhly výdaje u této položky hodnoty 263,50 mld. Kč, meziroční nárůst činil 14,86 mld. Kč. Nárůst byl způsoben navýšením neinvestičních transferů veřejným rozpočtům ústřední úrovně a to především státním fondům, kterým bylo poukázáno celkem 40,46 mld. Kč, o 7,57 mld. Kč více než v roce 2012, podíl Státního zemědělského intervenčního fondu na této částce byl 33,83 mld. Kč. Celková výše neinvestičních transferů veřejným rozpočtům v 2014 dosáhla hodnoty 277,26 mld. Kč, tj. meziroční navýšení o 14,26 mld. Kč. Důvodem bylo navýšení čerpání finančních prostředků státních fondů, stejně jako v předešlém roce především Státního zemědělského intervenčního fondu, který čerpal prostředky ve výši 30,6 mld. Kč.

Státnímu fondu dopravní infrastruktury byly poskytnuty prostředky ve výši 13,8 mld. Kč, které byly využity v částce 13 mld. Kč na vyrovnání deficitu rozpočtu fondu, na údržbu a opravy silnic a dálnic bylo použito 717,9 mil. Kč. Neinvestiční transfery fondům sociálního a veřejného zdravotního pojištění činily 59,88 mld. Kč, tedy meziroční nárůst o 6,2 mld. Kč, navýšení o 11,5 %. Důvodem bylo navýšení vyměřovacího základu pro výpočet zdravotního pojištění placené státem pro zákonem stanovené skupiny obyvatel. Neinvestiční transfery územním rozpočtům se meziročně zvýšily o 5,6 mld. Kč na celkovou částku 112,1 mld. Kč, tj. o 5,3 %. Neinvestiční transfery příspěvkovým organizacím v roce 2014 klesly meziročně o 5,1 % na částku 58,9 mld. Kč, tj. snížení o 5,1 %. Příčinou bylo snížení neinvestičních transferů vysokým školám o 0,52 mld. Kč, snížení o 1,5 % a především snížení transferů cizím příspěvkovým organizacím o 3,632 mld. Kč, tj. snížení o 78,6 % (především prostředků na služby sociální péče).

V roce 2015 byly navýšeny neinvestiční transfery veřejným rozpočtům územní úrovně, meziroční navýšení u obcí činilo 2,8 % v částce 18,95 mld. Kč, u krajů bylo navýšení podstatně vyšší o 6,2 %, tj. o 5,2 mld. Kč, v celkové částce 89,68 mld. Kč. Pokračuje trend poklesu neinvestičních transferů vysokým školám, kdy se tyto výdaje snížily o 2,4 %, tedy o 0,81 mld. Kč.

V roce 2016 byly navýšeny neinvestiční transfery rozpočtům ústřední úrovně o 2,19 mld. Kč. Státním fondům bylo poskytnuto celkem 46,97 mld. Kč, tj. o 2,5 mld. Kč více (o 5,6 %) než v roce 2015. U neinvestičních transferů fondům sociálního a zdravotního pojištění se promítlo zvýšení vyměřovacího základu pro státní pojištěnce od 1. 1. 2016 ve zvýšení čerpané částky meziročně o 2,1 %, tedy o 1,3 mld. Kč. Transfery veřejných rozpočtů územní úrovně vzrostly o 5,32 mld. Kč. Podíl na tomto růstu mají transfery převedené krajům, ty obdržely 94,7 mld. Kč, o 5,6 mld. Kč více než v roce 2015. Obce meziročně získaly 17,9 mld. Kč, tedy o 2,5 % méně.

Z grafu č. 12 v roce 2017 vyplývá poněkud rychlejší růst neinvestičních transferů veřejným rozpočtům. Důvodem nárůstu bylo navýšení neinvestičních transferů územním rozpočtům o 16,31 mld. Kč, kdy obce obdržely 22,5 mld. Kč, o 25,4 % meziročně více a kraje získaly 106,2 mld. Kč, meziroční růst o 12,2 %. Dalším důvodem byl růst neinvestičních transferů příspěvkovým a podobným organizacím v částce 66,58 mld. Kč, tj. meziroční růst ve výši 7,92 mld. Kč oproti roku 2016, tj. o 13,5 %. Neinvestiční transfery vysokým školám byly čerpány ve výši 33,96 mld. Kč, tedy meziročně vzrostly o 2,3 mld. Kč, tj. o 7,2 %.

Neinvestiční nákupy a související výdaje se podílejí na celkových běžných výdajích, v roce 2013 necelými 11 %, v roce 2017 jejich podíl klesá na úroveň 8,7 %. Grafické znázornění (graf č. 12) těchto výdajů dokládá jejich konstantní výši v letech 2013 – 2015, ta se pohybuje cca ve výši 115 mld. Kč. V roce 2016 u této položky dochází ke snížení výdajů na částku 99,79 mld. Kč, tedy o 17,15 mld. Kč oproti roku 2015. K poklesu výdajů došlo u většiny podseskupení položek neinvestičních nákupů a souvisejících výdajů. Výdaje na obsluhu státního dluhu od roku 2010 klesají. V roce 2016 došlo k výraznému poklesu na hodnotu 38,6 mld. Kč oproti roku 2015, kdy tyto výdaje činily 51 mld. Kč, pokles činí 12,4 mld. Kč. Meziroční výraznější pokles zaznamenala položka nákup služeb, a to ve výši 2,05 mld. Kč, tj. o 7,4 %. Tento pokles byl způsoben meziročním poklesem výdajů na nákup ostatních služeb o 1,4 mld. Kč, a dále poklesem výdajů za nájemné, které meziročně klesly o 1,4 mld. Kč.

Výdaje na platy, ostatní platby za provedenou práci a pojistné ve sledovaném časovém úseku zaznamenaly neustálý růst. V roce 2013 byly výdaje na tuto položku 92,38 mld. Kč, v roce 2017 výdaje činily 120,08 mld. Kč. V roce 2014 bylo celkem čerpáno 96,58 mld. Kč, meziroční nárůst o 4,6 %, tedy o 4,2 mld. Kč. Nárůst byl způsoben meziročním navýšením platů a ostatních plateb za provedenou práci, cca ve výši 2,4 mld. Kč u státních zaměstnanců a u příslušníků bezpečnostních sborů a ve výši 0,6 mld. Kč byly navýšeny platy státních zástupců a soudců. V roce 2015 bylo celkem z rozpočtu čerpáno 104,18 mld. Kč, meziroční nárůst činil 7,6 mld. Kč, tedy 7,9 %. Příčinou bylo další navyšování platů, především u organizačních složek státu o 3,5 %, dále soudců a státních zástupců a pedagogických pracovníků. U zaměstnanců poskytovatelů zdravotních služeb došlo ke zvýšení o 5 %, zvýšily se i platové tarify sociálních pracovníků a pracovníků v sociálních službách o 4 %. V roce 2016 bylo na platy a související výdaje poskytnuto 109,86 mld. Kč, nárůst oproti roku 2015 činil 5,68 mld. Kč, tj. 5,4 %. Výše výdajů byla ovlivněna nárůstem platů státních zaměstnanců o 2 %, dále navýšení platů o 3 % u zaměstnanců odměňovaných dle služebního zákona a zákoníku práce, příslušníků bezpečnostních sborů a vojáků z povolání. Nejvyšší nárůst platových výdajů byl v roce 2017, kdy meziroční růst činil 9,3 %, čerpáno bylo celkem 120,08 mld. Kč, tj. o 10,22 mld. Kč více. Nárůst objemu výdajů byl ovlivněn navýšením platů pedagogickým pracovníkům v regionálním školství o 8 %, u nepedagogických pracovníků nárůst činil 5 %.

O 5% se také navýšily platy zaměstnancům organizačních složek státu, příslušníkům bezpečnostních sborů, vojákům z povolání.

Neinvestiční transfery soukromoprávním subjektům v roce 2014 činily 58,57 mld. Kč, meziročně vzrostly o částku 7,07 mld. Kč. Výše transferů byla ovlivněna zvýšením dotací na obnovitelné zdroje energie o 3 mld. Kč. Další výraznější nárůst neinvestičních transferů soukromoprávním subjektům je patrný v roce 2016, došlo k růstu transferů o 6,66 mld. Kč oproti roku 2015, celkově byly čerpány ve výši 60,42 mld. Kč. Příčinou bylo především navýšení dotací na obnovitelné zdroje energie o 4,7 mld. Kč. V rámci kapitoly Ministerstva zemědělství byly navýšeny prostředky na podporu agropotravinářského komplexu a lesního hospodářství o 1,99 mld. Kč, meziroční nárůst o 53,4 %. V roce 2017 se na růstu transferů opětovně podílelo navýšení dotací na obnovitelné zdroje energie o 4,7 mld. Kč. K navýšení prostředků došlo i u dotací v rámci Operačního programu Podnikání a inovace pro konkurence schopnost o 3,9 mld. Kč. Objem neinvestičních transferů soukromoprávním subjektům představoval částku 68,66 mld. Kč, meziroční nárůst o 8,24 mld. Kč.

Křivka **ostatních běžných výdajů** nevykazuje ve sledovaném období žádné výrazné změny ve výdajích. Jejich celkový objem se pohybuje cca ve výši 45 mld. Kč. V roce 2015 ostatní běžné výdaje činily pouze 43,07 mld. Kč. Tento pokles byl způsoben poklesem výdajů státního rozpočtu na podporu hypotečního úvěrování o 4,9 mil. Kč (pokles o 53,9 %) oproti roku 2014, čerpáno bylo 4,2 mil. Kč. Výše výdajů byla dále ovlivněna neustálým poklesem výdajů na státní podporu stavebního spoření, pokles je zřejmý z tabulky č. 12. V roce 2015 výplata státní podpory klesla ve srovnání s rokem 2014 o 199,2 mil. Kč, tj. o 4,2 %. Stavební spoření zaznamenalo trvalý pokles zájmu v souvislosti se změnou zákona o stavebním spoření v roce 2011.

Tabulka č. 12 – Vývoj výdajů na stavební spoření

Rok	2013	2014	2015	2016	2017
Státní podpora (mil. Kč)	4 953	4 761	4 562	4 280	3 947
Celkový počet smluv stavebního spoření (v tis.)	4 067	3 825	3 503	3 312	3 212

Zdroj: Vývoj statistik, Asociace českých stavebních spořitelen [online], vlastní zpracování. Dostupné z: http://www.acss.cz/cz/novinari-a-odbornici/vyvoj-statistik/.

Neinvestiční transfery obyvatelstvu je položka, která ovlivňuje výdajovou stránku státního rozpočtu podstatným způsobem. Na konci sledovaného období 2017 tvoří podíl neinvestičních transferů obyvatelstvu více než 45 % běžných příjmů. Vývoj těchto transferů je zachycen v grafu č. 12 na straně 68, rostoucí trend je zřetelně patrný. Podstatný vliv na výši neinvestičních transferů obyvatelstvu má vývoj a výše dávek důchodového pojištění. Objem čerpaných dávek na důchodové pojištění je znázorněn v grafu č. 13.

Graf č. 13 - Vývoj výše sociálních dávek a podpory v sociálním zabezpečení

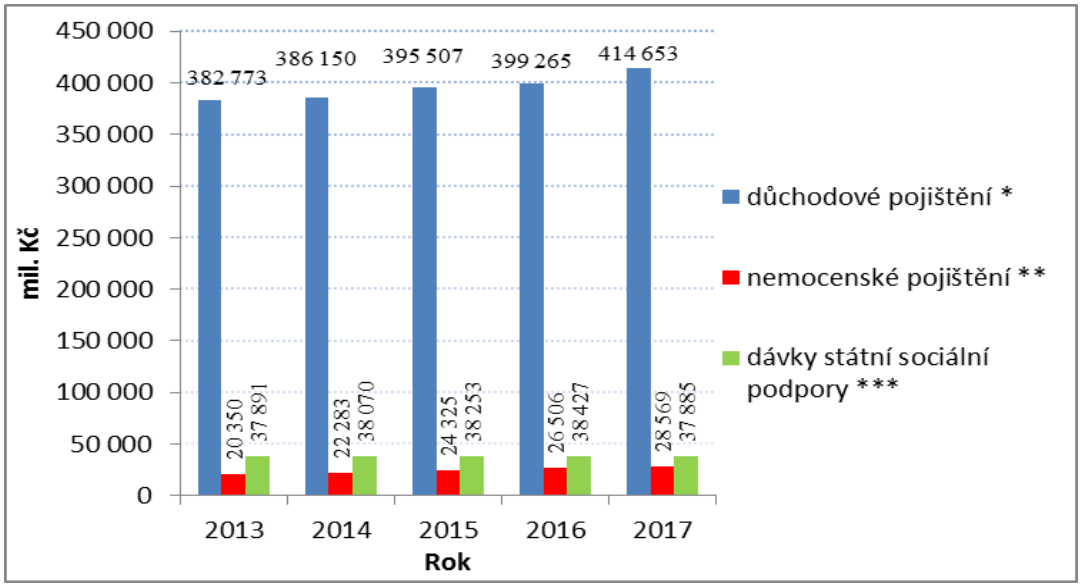

* starobní důchody, invalidní důchody, vdovské a vdovecké důchody, sirotčí důchody
** nemocenské dávky, ošetřovné, peněžitá pomoc v mateřství, vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství
*** přídavek na dítě, sociální příplatek, porodné, rodičovský příspěvek, dávky pěstounské péče, pohřebné, příspěvek na bydlení, dávky státní sociální podpory jinde nezařazené

Zdroj: Plnění státního rozpočtu, Státní závěrečné účty. Ministerstvo financí ČR [online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu.

Dávky důchodového pojištění

V roce 2013 došlo, v souvislosti se snahami snížení výdajů státního rozpočtu, k úpravě pravidel pro valorizaci vyplácených důchodů s platností pro roky 2013 – 2015. Zákon č. 314/20212 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, upravil valorizační vzorec pro důchody. Nově navýšení důchodů zohledňuje pouze 1/3 růstu indexu spotřebitelských cen, namísto 100 % dle předešlé zákonné úpravy, navýšení 1/3 nárůstu reálné mzdy zůstalo beze změny. Vyhláškou č. 324/2012 Sb. došlo dále k úpravě výše základní výměry všech důchodů o 60,- Kč na 2.330,- Kč měsíčně, procentní výměra byla zvýšena o 0,9 %. V roce 2015 byla

ukončena platnost sníženého valorizačního schématu přijetím zákona č. 183/2014 Sb., s účinností od 1. 1. 2015 se opět při výpočtu valorizace vychází ze 100 % růstu spotřebitelských cen a 1/3 růstu mezd. Novelizace zákona měla důchodcům alespoň částečně kompenzovat ztráty ze snížené valorizace, průměrný starobní důchod se zvýšil o 1,8 %, tedy o 200,- Kč. Základní výměra důchodů byla upravena na částku 2.400,- Kč. V roce 2016 byl ke všem důchodům přiznán jednorázový příspěvek důchodci ve výši 1.200,- Kč, na základě zákona č. 381/2015 Sb., o jednorázovém příspěvku důchodci. Vyplacení tohoto příspěvku se projevilo navýšením výdajů na dávky důchodového pojištění ve výši 3,6 mld. Kč. Valorizace v roce 2017 činila zvýšení základní výměry o 110,- Kč na 2.550,- Kč, procentní výměra byla zvýšena o 2,2 % procentní výměry. V roce 2017 byly vyplaceny dávky na důchodové pojištění ve výši 414,7 mld. Kč, při meziročním růstu o 3,9 %, tedy o 15,4 mld. Kč. Podíl starobních důchodů na této částce činil 343,4 mld. Kč. Průměrná výše měsíčních starobních důchodů ve sledovaném období zaznamenala nárůst o 880,- Kč, průměrné výše starobních důchodů jsou uvedeny v tabulce č. 13.

Tabulka č. 13 – Průměrná výše starobních důchodů v ČR

rok	2013	2014	2015	2016	2017
starobní důchod	10 970 Kč	11 075 Kč	11 348 Kč	11 460 Kč	11 850 Kč

Zdroj: Průměrná výše sólo důchodů v ČR. Česká správa sociálního zabezpečení [online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://web.cssz.cz/NR/rdonlyres/579944D5-DEDF-4D0E-93FE-5DCDD1D52717/0/prumernavysesoloduchoduvcrvcasoverade.pdf .

Výdaje na starobní důchody mají trvale rostoucí charakter, jednou z příčin je stárnutí populace v ČR, jak vyplývá z grafu č. 14, a druhou příčinou je růst příjmů, ze kterých jsou starobní důchody vyměřovány. Do budoucna lze očekávat ještě strmější nárůst výdajů na důchodové pojištění, od roku 2015 docházelo k rychlému nárůstu mezd, výše průměrné mzdy v roce 2014 činila 25.768,- Kč, v roce 2017 dosáhla již hodnoty 29.638,- Kč, tzn. nárůst o 3.870,- Kč.[63]

[63] Český statistický úřad - Dostupné z https://www.czso.cz/csu/czso/pmz_cr

Graf č. 14 – Podíly obyvatel ČR dle věkových kategorií

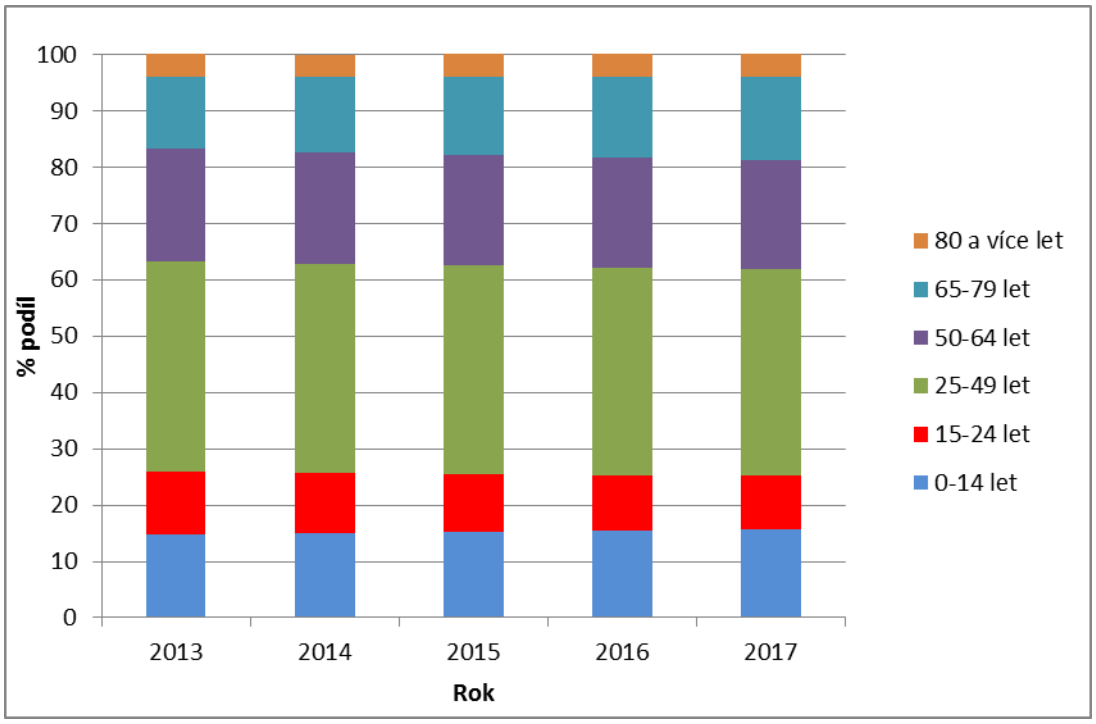

Zdroj: Statistiky dle tématu. Eurostat [online], vlastní zpracování.
Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/web/population/overview.

Z grafu č. 14 vyplývá, že počet obyvatel v důchodovém věku neustále roste, v roce 2017 dosahoval téměř hranice 20 %, zatímco podíl dětí od 0 – 14 let, kteří jsou potenciální pracovní silou, se pohybuje mezi 14 až 16 %.

Dávky nemocenského pojištění

V roce 2013 byla zachována, pro celou dobu nemoci, jednotná procentní sazba pro výpočet nemocenského a to ve výši 60 % vyměřovacího základu. Nemocenská dávka je přiznána zaměstnanci od 22. dne trvání dočasné pracovní neschopnosti. V roce 2014 pozbývá platnosti zákon č. 347/2010 Sb., kterým byla prodloužena doba pro přiznání nemocenské dávky až od 22. dne trvání dočasné pracovní neschopnosti, nemocenská dávka je tedy znovu vyplácena od 15. dne trvání dočasné pracovní neschopnosti. Zkrácení karenční doby mělo za následek navýšení čerpání u položky nemocenské, která v roce 2014 byla čerpána ve výši 13,99 mld. Kč, meziroční nárůst o 1,84 mld. Kč, tedy o 15,2 %. V následujících letech nebyly podmínky pro výplatu dávek nemocenského pojištění měněny.

Výše dávek nemocenského pojištění je také ovlivněna růstem mezd, které jsou základem pro výpočet dávek a také vývoj nemocnosti a to na průměrné době trvání pracovní

neschopnosti a samozřejmě také na počtu nemocných. Tyto údaje a jejich vývoj je obsažen v následující tabulce č. 14.

Tabulka č. 14 – Vývoj počtu a průměrné doby trvání pracovní neschopností

Rok	2013	2014	2015	2016	2017
Počet ukončených případů PN*	1 326 884	1 285 642	1 526 798	1 584 879	1 694 751
Počet prostonaných dnů	57 132 916	57 542 021	63 186 245	66 840 574	69 938 528
Průměrná doba trvání PN*	43,06	44,76	41,38	42,17	41,27

*pracovní neschopnost

Zdroj: Ukazatele pracovní neschopnosti. Česká správa sociálního zabezpečení [online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://www.cssz.cz/documents/20143/99437/k-31_06_2019_UKAZATELE-PRACOVNI-NESCHOPNOSTI-V-LETECH-1993-2019.pdf/8d170928-7960-236f-b06c-cd9822a6ee65.

Z uvedených údajů v tabulce č. 14 je patrný růst „prostonaných“ dnů i počet ukončených případů dočasné pracovní neschopnosti. Průměrná doba trvání dočasné pracovní neschopnosti se naopak zkracuje.

Dávky státní sociální podpory

Stejně jako v letech 2008 - 2013 jsou v následujícím textu analyzovány dávky – přídavek na dítě, sociální příplatky, porodné, rodičovský příspěvek, dávky pěstounské péče, pohřebné, příspěvek na bydlení, dávky státní sociální podpory jinde nezařazené.

Porovnáním struktury dávek v roce 2008 (graf č. 5 na straně 46) a v roce 2017 (graf č. 15 na následující straně), je zřejmá změna procentuálních podílů jednotlivých dávek na dávkách státní sociální podpory. Objemově největší část stále tvoří rodičovské příspěvky, které se v roce 2017 na celkových dávkách státní sociální podpory podílely 61 % v částce 23.020 mil. Kč. Oproti roku 2008, jejich podíl klesl o 8 % a vyplaceno bylo o 5.305 mil. Kč méně. Další položkou, která zaznamenala velkou změnu, je příspěvek na bydlení, jehož podíl v roce 2008 činil pouze 4 %, v roce 2017 podíl činí 23 %. Nárůst vykazuje i položka dávky pěstounské péče, která vzrostla ze 2 % vykázaných v roce 2008 na 9 % v roce 2017. Opačný trend nastal u položek přídavky na děti, které klesy z 15 % na 6 %, sociální příplatek klesl z 8 % na téměř 0 % v grafickém vyjádření (hodnota sociální příplatku v roce 2017 činila 0,06 mil. Kč), porodné kleslo ze 4 % na 1 %.

Graf č. 15 – Struktura dávek státní sociální podpory v roce 2017

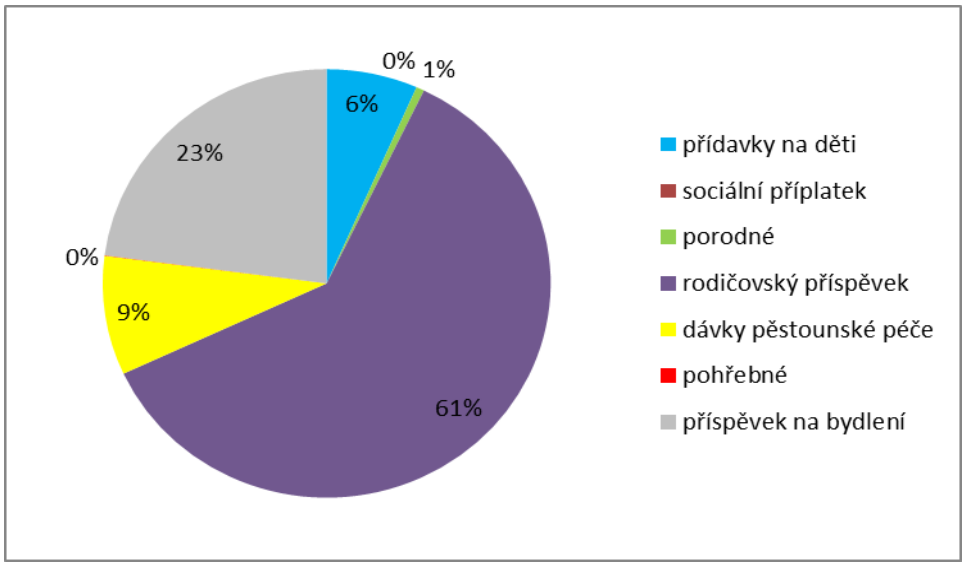

Zdroj: Plnění státního rozpočtu, Státní závěrečné účty. Ministerstvo financí ČR [online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu.

V roce 2013 byly výdaje státního rozpočtu na dávky státní sociální podpory vyplaceny ve výši 37.891 mil. Kč. Od roku 2014 do roku 2016 se objem vyplacených dávek zvyšoval až na hodnotu 38.427 mil. Kč, v roce 2017 nastává snížení čerpání na částku 37.885 mil. Kč. Vývoj jednotlivých dávek státní sociální podpory v čase je zachycen v grafu č. 16.

Graf č. 16 – Vývoj výdajů státního rozpočtu na dávky státní sociální podpory

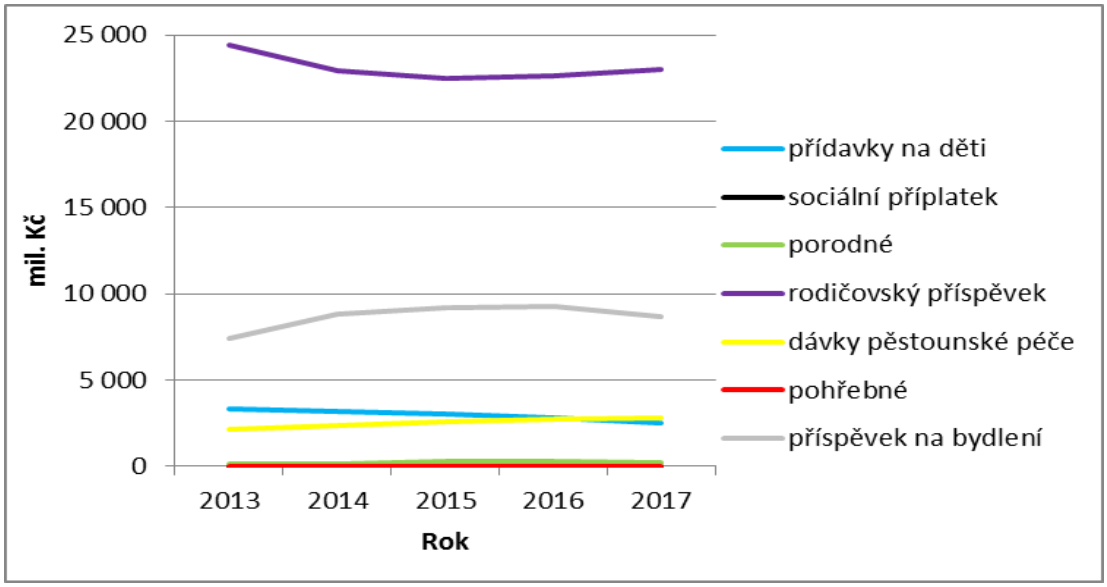

Zdroj: Přehled státního rozpočtu, Monitor státní pokladna.[online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://monitor.statnipokladna.cz/2013-2019/statni-rozpocet/#rozpocet-souhrn.

Zákonná pravidla pro čerpání rodičovského příspěvku s platností od roku 2012 se nezměnila za celé sledované období. Celková částka k čerpání u jednoho dítěte činí 220 tis. Kč, u vícerčat je to částka 330 tis. Kč. Na výši celkového čerpání rodičovského příspěvku ze státního rozpočtu měl vliv pouze počet rodičů, kteří na tuto dávku měli zákonný nárok.

Na křivce znázorňující vývoj příspěvku na bydlení je zřejmý nárůst především v roce 2014. Tento růst je zapříčiněn růstem počtu osob s nízkými příjmy. Lidé nejsou schopni ze svých příjmů pokrýt náklady na bydlení, které rostou rychlejším tempem než příjmy domácností. V roce 2015 Nařízení vlády č. 395/2015 Sb. upravilo pro rok 2016 částky normativních nákladů na bydlení, ty byly stanoveny srovnatelně k výši nájemného. Pokles výdajů na příspěvek na bydlení v roce 2017 byl zapříčiněn přijetím Nařízení vlády č. 449/2016 Sb., které snížilo normativní náklady na bydlení, vzhledem k růstu mezd.

Od 1. 1. 2015 byla schválena změna týkající se výše rodinného příjmu pro nárok na porodné. Nově měla nárok na porodné rodina, jejíž příjmy nepřesáhly 2,7 násobku životního minima (dříve 2,4 násobku), nárok nově vzniká i u druhého narozeného živého dítěte v částce 10 tis. Kč, u prvního dítěte zůstává nárok na porodné ve výši 13 tis. Kč.

Dávky pěstounské péče byly stanoveny stále v pevné výši. V roce 2014 byla přijata novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, která navýšila nominálně výši dávek. Výdaje na dávky pěstounské péče meziročně vzrostly o 226 mil. Kč.

Výše dávky přídavky na děti nebyla ve sledovaném období upravena, dávka je poskytována rodinám s dětmi, jejichž příjem nepřesáhl 2,4 násobku životního minima.

Aktivní politika zaměstnanosti

Podrobně je v práci analyzována položka podpory v nezaměstnanosti, která tvoří největší objem čerpaných výdajových prostředků aktivní politiky zaměstnanosti.

Graf č. 17 – Vývoj výdajů státního rozpočtu na dávky podpory v nezaměstnanosti

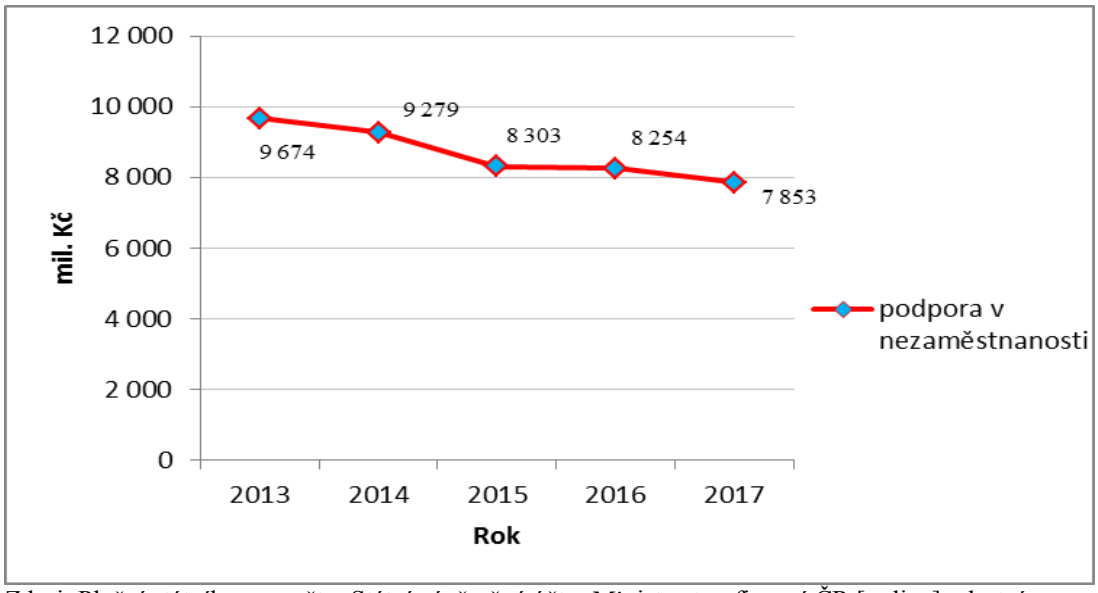

Zdroj: Plnění státního rozpočtu, Státní závěrečné účty. Ministerstvo financí ČR [online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu.

V roce 2013 byly podpory v nezaměstnanosti vyplaceny ve výši 9,674 mld. Kč (graf č. 17), meziroční nárůst o 10,4 %, tj. o 0,92 mld. Kč. Příčinou navýšení výdajů byl nárůst počtu uchazečů o zaměstnání, podporu pobíralo 120 tis. uchazečů o zaměstnání, tedy o 12 tis. osob více než v roce 2012. V následujících letech je zřejmý pokles výdajů státního rozpočtu na dávky podpory v nezaměstnanosti, důvodem je především zlepšující se ekonomická situace státu, s tím související pokles počtu uchazečů o zaměstnání, snížení obecné míry nezaměstnanosti (graf č. 18) a dále pomalé tempo růstu průměrné podpory v nezaměstnanosti viz. tabulka č. 15.

Tabulka č. 15 – Průměrná výše podpory v nezaměstnanosti ve sledovaných letech

Rok	2013	2014	2015	2016	2017
Počet uchazečů o zaměstnání	596 833	541 914	453 118	381 373	280 620
Průměrná výše podpor v nezam.	6 284,-	5 984,-	6 171,-	6 376,-	6 746,-

Zdroj: Statistiky. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR [online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/web/cz/statistiky, https://www.mpsv.cz/web/cz/strukturovany-pocet-uchazecu-od-1.7.2004- .

Graf č. 18 – Vývoj obecné míry nezaměstnanosti v České republice

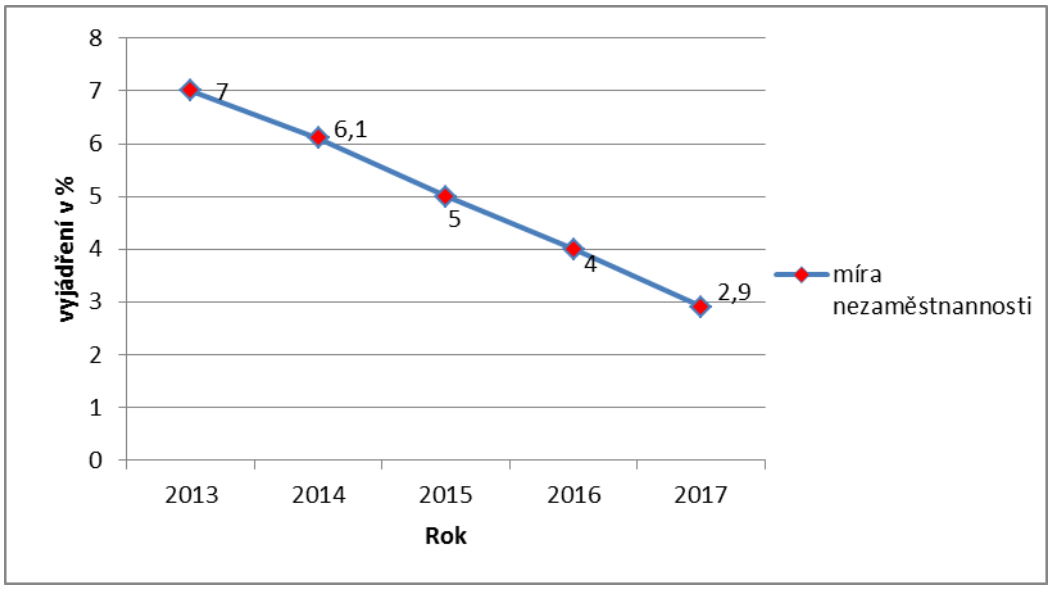

Zdroj: Statistiky dle tématu. Eurostat [online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tps00203&language=en

3.3.2 Kapitálové výdaje

Vývoj kapitálových výdajů za období 2013 – 2017 zachycuje graf č. 13 (str. 72). V roce 2013 byly kapitálové výdaje čerpány ve výši 102,32 mld. Kč, tedy o 13,6 mld. Kč méně, tj. pokles o 11,8 %. Výdaje se snížily především u investičních transferů státním fondům, především u Státního fondu dopravní infrastruktury převážně pro výstavbu dálnic a silnic I. třídy, kde pokles čerpaných výdajů činil 11,1 mld. Kč oproti roku 2012.

V roce 2014 dochází k navýšení čerpání kapitálových výdajů na celkovou částku 111,51 mld. Kč. Meziroční zvýšení bylo zapříčiněno převodem rozpočtových prostředků v průběhu roku na výdaje územních rozpočtů, především obcím. Celková částka těchto výdajů za rok 2014 činila 34,82 mld. Kč, o 5,49 mld. Kč více než v roce 2013. Prostředky byly určeny zejména na podporu úspory energie a používání obnovitelných zdrojů, na čistění a odvádění odpadních vod, svoz komunálního odpadu a jeho ukládání. Výdaje na investiční transfery podnikatelským subjektům meziročně stouply o 6,88 mld. Kč, prostředky byly poskytnuty na podporu podnikání a na výzkum, vývoj a inovace v oblasti průmyslu. Rozpočet byl snížen o výdaje poskytnuté na odstraňování škod napáchanými povodněmi v květnu a červnu 2013 v částce 2,1 mld. Kč. V roce 2015 je patrný nárůst kapitálových výdajů o 64,15 mld. Kč, v průběhu roku byly kapitálové výdaje navýšeny převodem nároků z nespotřebovaných výdajů předchozích let a to o částku 61,7 mld. Kč.

Meziročně kapitálové výdaje byly navýšeny u investičních transferů podnikatelským subjektům, rozpočtům ústřední úrovně i územní úrovně, příspěvkovým organizacím, regionálním radám regionů soudržnosti a u investičních nákupů a souvisejících výdajů.
Meziroční pokles kapitálových výdajů v roce 2016 činilo snížení o 91,39 mld. Kč, pokles o 52 %, výdaje byly čerpány ve výši 84,27 mld. Kč. Důvodem snížení byl pokles výdajů na financování programů a projektů spolufinancovaných Evropskou unií. Vzhledem ke končícímu programovému období 2007 – 2013 byly tyto výdaje v roce 2016 pouze ve výši 39,9 mld. Kč, zatímco v roce 2015 činily 145,7 mld. Kč, tj. snížení o 105,8 mld. Kč. Nárůst v roce 2016 vykázaly pouze položky – investiční transfery krajů, ostatní kapitálové výdaje investiční transfery obyvatelstvu a investiční transfery do zahraničí. Všechny ostatní položky vykázaly pokles výdajů.
V roce 2017 bylo čerpáno celkem 81,75 mld. Kč na kapitálové výdaje, meziroční pokles činil 2,52 mld. Kč, tj. o 3 %. Nejvyšší podíl na kapitálových výdajích měly transfery veřejným rozpočtům ústřední úrovně, které dosáhly částky 35,39 mld. Kč. Tyto transfery byly poskytnuty Státnímu fondu dopravní infrastruktury ve výši 31,7 mld. Kč především na modernizace, výstavbu a údržbu drah.

3.4 Vývoj příjmů státního rozpočtu v letech 2013 - 2017

Při analýze příjmů státního rozpočtu v období 2013 až 2017 je postupováno shodně s kapitolou 4.2 práce a příjmy jsou rozděleny na daňové příjmy a nedaňové a ostatní příjmy.

Celkové příjmy státního rozpočtu ve sledovaném časovém úseku mají rostoucí charakter. Na tomto trendu se nejvíce podílejí daňové příjmy, které každým rokem také rostou a jejich podíl v letech 2008 – 2011 na celkových příjmech činil 81 % až 84,5 %. V roce 2012 jejich podíl na celkových příjmech vzrostl na hodnotu téměř 91 %, jak vyplývá z tabulky č. 16. Nedaňové a ostatní příjmy státního rozpočtu vykazovaly rostoucí hodnoty do roku 2010, od tohoto roku začaly klesat, důvodem byl pokles nedaňových příjmů a především pokles přijatých transferů. Pokles přijatých transferů v roce 2012 činil 84,47 mld. Kč oproti roku 2011, tzn. pokles téměř o 50 %.

Ekonomická situace ČR se stabilizovala, ekonomický růst se odráží ve výši příjmů státního rozpočtu. Podrobnější analýza položek daňových a nedaňových příjmů je provedena v následujícím textu.

Tabulka č. 16 – Vývoj příjmů státního rozpočtu (mld. Kč)

Rok	2008	2009	2010	2011	2012
Celkové příjmy	1091,86	1133,83	1234,52	1281,62	1273,64
Daňové příjmy	**922,41**	**952,52**	**1002,13**	**1071,49**	**1155,61**
Podíl daňových příjmů na celkových příjmech	84,5 %	84 %	81,2 %	83,6 %	90,7 %
Nedaňové a ostatní příjmy	**169,46**	**181,31**	**232,38**	**210,13**	**118,03**
Nedaňové příjmy	35,54	41,96	38,59	33,89	24,43
Kapitálové příjmy	5,89	4,95	7,91	6,53	8,37
Přijaté transfery	128,03	134,41	185,88	169,71	85,24

*pojistné na sociální zabezpečení, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a veřejné zdravotní pojištění

Zdroj: Plnění státního rozpočtu, Státní závěrečné účty. Ministerstvo financí ČR [online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu.

3.4.1 Daňové příjmy

V této kapitole budou podrobně analyzovány položky daňových příjmů – pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, daň z přidané hodnoty, spotřební daně, daň z příjmu fyzických a právnických osob, ostatní daňové příjmy.

Graf č. 19 – Vývoj jednotlivých položek daňových příjmů státního rozpočtu

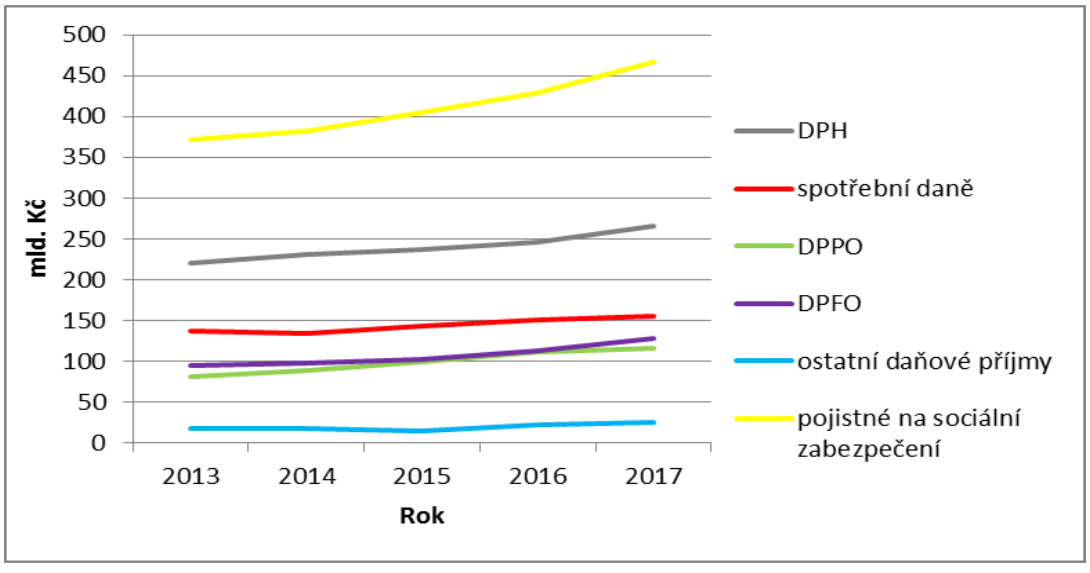

Zdroj: Plnění státního rozpočtu, Státní závěrečné účty. Ministerstvo financí ČR [online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu.

Pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti

Výše příjmů pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti placené povinně plátci trvale stoupají. Z grafického znázornění (graf č. 19) lze dále odvodit, že příjmy této položky převyšují příjmy z daní a poplatků, u některých až několikanásobně.

Tabulka č. 17 – Vývoj příjmů z pojistného na sociální zabezpečení (mld. Kč)

Rok	2013	2014	2015	2016	2017
Celkové pojistné	372,19	382,93	404,77	428,47	466,26
Pojistné na důchodové pojištění	**332,46**	**341,92**	**361,4**	**383,13**	**416,41**
Podíl důchodového pojištění na celkovém pojistném	89,3 %	89,3 %	89,3 %	89,4 %	89,3 %
Nemocenské pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti	39,73	41,01	43,37	45,34	49,85

Zdroj: Plnění státního rozpočtu, Státní závěrečné účty. Ministerstvo financí ČR [online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu.

Významnou položkou, která se podílí na výši pojistného na sociální zabezpečení, je inkaso důchodového pojištění. Podíl důchodového pojištění v letech 2013 – 2017 činil více než 89 % celkového pojistného, hodnoty uvedeny v tabulce č. 17.

Inkaso z povinně placeného pojistného v roce 2013 činilo 372,19 mld. Kč, meziroční nárůst činil 0,7 mld. Kč, tj. zvýšení o 0,2 %. V roce 2013 byl zaveden II. důchodový pilíř, tzv. důchodové spoření. Vláda chtěla přimět budoucí důchodce k zajištění více zdrojů pro jejich budoucí penze. Na důchodové spoření bylo ze státního rozpočtu převedeno 211,9 mil. Kč ve prospěch penzijních společností.

V roce 2014 vzrostlo inkaso celkového pojistného, oproti roku 2013 o 10,7 mld. Kč, tj. o 2,9 %. Důvodem nárůstu inkasa byly rostoucí vyměřovací základy pro odvod pojistného, růst počtu zaměstnavatelů a růst počtu pojištěnců, na druhé straně došlo ke snížení počtu osob samostatně výdělečně činných, kteří povinně platili zálohy na důchodové připojištění. Penzijní společnosti inkasovali ze státního rozpočtu v roce 2014 finanční prostředky ve výši 1,012 mld. Kč na důchodové spoření.

V roce 2015 činilo celkové pojistné 404,77 mld. Kč, nárůst o 21,8 mld. Kč, tj. zvýšení o 5,7 % oproti roku 2014. Ve výši odvedeného pojistného se promítlo oživení ekonomiky státu, kdy se začíná dařit podnikatelům, klesá nezaměstnanost, rostou mzdy. Opět došlo k nárůstu vyměřovacích základů pro odvod pojistného, meziroční nárůst

vyměřovacích základů u pojištěnců zaměstnavatelů činil 60 mld. Kč. Stoupá počet zaměstnavatelů i zaměstnanců povinných platit pojistné. Penzijním společnostem bylo převedeno ze státního rozpočtu téměř 849 mil. Kč v souvislosti s důchodovým spořením. Sumárně za roky 2013 až 2015 tyto společnosti inkasovaly 1,861 mld. Kč ze státního rozpočtu.

V roce 2016 bylo na pojistném vybráno 428,47 mld. Kč, meziroční nárůst o 23,7 mld. Kč, tj. o 5,9 %. K 1. 1. 2016 byl zrušen II. důchodový pilíř, tzv. důchodové spoření.

Meziroční nárůst pojistného v roce 2017 činil 37,8 mld. Kč, tj. zvýšení o 8,8 %, celková částka inkasa dosáhla 466,26 mld. Kč. Výše inkasa v roce 2016 a 2017 byla ovlivněna stejnými faktory jako v 2015, které již byly popsány.

Daň z přidané hodnoty

Křivka znázorňující příjmy z DPH v grafu č. 19 dokládá neustálý růst inkasa této daně. Od ledna 2013 vláda přistoupila k navýšení snížené i základní sazby DPH o jeden procentní bod, jak vyplývá z tabulky č. 18.

Tabulka č. 18 – Vývoj sazeb DPH v České republice

Období	Základní sazba DPH	Snížená sazba DPH	2. snížená sazba DPH
1. 1. 2013 – 31. 12. 2014	21 %	15 %	---
1. 1. 2015 – dosud	20 %	15 %	10 %

Zdroj: Zákon o DPH v platném znění pro sledovaná období č. 235/2004 Sb. [64] Vlastní zpracování.

Zvýšení sazeb DPH, růst spotřeby vládních institucí i domácností jsou faktory, které mají přímý dopad na inkaso daně. V roce 2013 bylo do státního rozpočtu z DPH odvedeno 219,97 mld. Kč, meziroční nárůst ve výši 20,26 mld. Kč. Vzhledem k velkým daňovým únikům vláda přijala opatření, aby k daňovým únikům docházelo co nejméně. Opatření se týkala všech daňových subjektů v oblasti povinného zveřejnění bankovních účtů, které používají pro svoji podnikatelskou činnost. Dále u nově registrovaných subjektů bylo změněno zdaňovací období ze čtvrtletního na měsíční. Byl zaveden „institut nespolehlivého plátce“. Takto jsou označeny v Registru plátců DPH subjekty, které závažně porušují své povinnosti ke správě a vztahu DPH.

[64] *§ 47 zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty*

V roce 2014 nebyly provedeny žádné legislativní změny s dopadem na výši inkasa DPH. Meziroční nárůst výnosu z DPH byl 10,28 mld. Kč, nárůst byl zapříčiněn jako v předešlém roce růstem spotřeby domácností a vládních institucí.

Na základě novely zákona o DPH s účinností od 1. 1. 2015 byla zavedena druhá snížená sazba daně ve výši 10 %. Druhá snížená sazba platila jen pro vymezený okruh zboží – léky, knihy, kojenecká výživa. Základní sazba a snížená sazba zůstala beze změny. Tato legislativní úprava se negativně projevila na výši výnosu z DPH, meziroční nárůst činil jen 6,38 mld. Kč. Dalším krokem vlády proti daňovým únikům bylo zavedení přenesené daňové povinnosti, povinnost přiznat a odvést DPH za zboží nebo službu nemá subjekt, který plnění poskytl, ale příjemce plnění, který DPH odvede přímo státu.

V návaznosti na přenesené plnění bylo zavedeno s účinností od 1. 1. 2016 kontrolní hlášení, povinnost podat kontrolní hlášení mají všichni plátci DPH, kterým vznikla povinnost odvodu daně, nebo kterým vznikl nárok na odpočet daně na vstupu. Zavedením kontrolního hlášení dosáhla vláda nárůstu inkasa DPH v roce 2016 ve výši 8,6 mld. Kč. Od února 2016 měla být zavedena tzv. elektronická evidence tržeb, v důsledku složitého legislativního procesu byla zavedena od prosince 2016.

V roce 2017 inkaso DPH činilo 265,96 mld. Kč, příjmy z DPH meziročně vzrostly o 8,3 %, tedy o 20,28 mld. Kč, plánovaný rozpočet byl překročen o 7,8 mld. Kč, tj. o 3 %. Nárůst výběru DPH byl zapříčiněn mírným nárůstem plátců DPH, spolu s nárůstem výdajů domácností a vládních institucí. Bezesporu velký podíl na zefektivnění výběru daně mělo zavedení kontrolního hlášení a elektronické evidence tržeb, tato nově zavedená opatření znamenala pro státní rozpočet příjem ve výši 8,3 mld. Kč.

Daň z příjmů právnických osob

V roce 2013 výnosy z DPPO poklesly na částku 81,48 mld. Kč, pokles o 7,7 mld. Kč, tj. o 8,6 %. Pokles inkasa byl zapříčiněn především zhoršenou ekonomickou situací u velkých daňových subjektů, s velkým objemem odvodů DPPO. Jedná se zejména o velké stavební společnosti, automobilové společnosti a energetické společnosti. S ohledem na předpokládané výsledky hospodaření subjekty požádaly o snížení záloh na DPPO za zdaňovací období roku 2013. Negativně se na výnosech DPPO v tomto projevilo množství vratek, které činily 17,8 mld. Kč.

Na zvýšení inkasa DPPO v roce 2014 se podílelo oživení ekonomiky státu. Meziročně hodnota výnosu z DPPO vzrostla o 7,89 mld. Kč, tedy o 9,7 mld. Kč. Spolu se zlepšením hospodaření daňových subjektů docházelo v průběhu roku k navyšování záloh na DPPO.

Inkaso DPPO v roce 2015 dosáhlo částky 99,57 mld. Kč, tedy o 10,2 mld. Kč (o 11,4 %). Meziroční nárůst byl způsoben ekonomickým růstem. Na zvýšení inkasa se podílela odvětví výroby motorových vozidel, počítačů, elektronických a optických přístrojů, kovovýroba, výroba plastových a pryžových výrobků.

Vysoké tempo ekonomického růstu způsobilo v roce 2016 meziroční nárůst výnosů z DPPO ve výši 11,62 mld. Kč, tedy nárůst o 11,7 % na celkovou částku 111,19 mld. Kč. Meziroční nárůst objemu splatných záloh činil 13,5 mld. Kč.

Nárůst inkasa pokračoval i v následujícím roce, kdy jeho výše dosáhla hodnoty 115,19 mld. Kč, meziroční nárůst o 4 mld. Kč, tedy o 3,6 %. Ve sledovaném období nebyly přijaté žádné významné legislativní změny, které by měly zásadní dopad na výběr inkasa DPPO.

Daň z příjmů fyzických osob

Celkové výnosy z DPFO v roce 2013 činily 94,49 mld. Kč, meziroční nárůst o 1,9 mld. Kč, tj. o 2 %. Vláda přistoupila k novelizaci zákonů v daňové oblasti, úsporná opatření mají navýšit příjmovou stránku státního rozpočtu. První změnou je pro roky 2013 – 2015 zavedení solidární daně ve výši 7 % u osob, u kterých jejich čistý příjem z podnikatelské nebo jiné samostatně výdělečné činnosti přesáhne limit 103.536 Kč měsíčně. Další změna se týkala osob pobírající starobní důchod, od ledna roku 2013 do konce roku 2015 nemohli uplatnit základní slevu na DPFO ve výši 24.840,- Kč. U výdajových paušálů byla určena maximální výše odpočtu, u paušálů ve výši 40 % je maximální částkou 800 tis. Kč a u 30 % je to 600 tis. Kč. V případě využití výdajových paušálů nemohl daňový subjekt současně uplatnit daňovou slevu na manželku či manžela ani daňové zvýhodnění na vyživované dítě.

V roce 2014 došlo u inkasa DPFO k meziročnímu nárůstu o 3,73 mld. Kč, tedy o 3,9 % na celkovou výši 98,22 mld. Kč. Byla zavedena nová sleva na dani za umístění dítěte v předškolním zařízení, její výše je maximálně 8,5 tis. Kč na dítě. Negativně se na příjmech státního rozpočtu z DPFO projevil nález Ústavního soudu a zrušení právní úpravy,

která neumožňovala osobám pobírající starobní důchod uplatnit slevu na dani na poplatníka. Přeplatky na daních, které byly, z tohoto titulu, důchodcům vráceny činily 3,5 mld. Kč. Vývoj slev na DPFO za sledovaný časový úsek uveden v následující tabulce č. 19.

Tabulka č. 19 – Vývoj nejdůležitějších daňových slev na dani u DPFO (v Kč)

Typ slevy	2013	2014	2015	2016	2017
Sleva na poplatníka	24 840	24 840	24 840	24 840	24 840
Sleva na dítě	13 404	13 404	1. dítě - 13 404 2. dítě - 15 804 3. dítě - 17 004	1. dítě - 13 404 2. dítě - 17 004 3. dítě – 20 604	1. dítě - 13 404 2. dítě - 19 404 3. dítě – 24 204
Sleva na manželku (-la)	24 840	24 840	24 840	24 840	24 840
Sleva pro ZTP - P	16 140	16 140	16 140	16 140	16 140
Sleva EET	0	0	0	5 000	5 000
Sleva školka	0	8 500	9 200	9 200	11 000

Zdroj: Zákon o dani z příjmu v platném znění pro sledovaná období č. 586/1992 Sb.[65] Vlastní zpracování.

Významné zákonné změny v DPFO byly schváleny pro rok 2015. Bylo zvýšeno daňové zvýhodnění na druhé, třetí a další vyživované dítě. Zvýhodnění na jedno dítě činí 13.404,- Kč, na druhé dítě 15.804,- Kč, třetí a další dítě 17.004,- Kč. Navýšena byla sleva na dani za umístění dítěte v předškolním zařízení, její výše vzrostla na maximální hodnotu 9,2 tis. Kč na dítě. Další omezení v nastavení výdajových paušálů, u paušálů ve výši 80% činí maximální výše odpočtu 1,6 mil. Kč, u 60 % paušálů je výše omezena na částku 1,2 mil. Kč. Na růst inkasa DPFO měla vliv stabilita ekonomického prostředí, zvyšování hrubých mezd zaměstnanců v souvislosti se zvyšováním výkonnosti podniků. Inkaso v tomto roce činilo 103,05 mld. Kč, meziroční nárůst o 4,9 %, tedy o 4,83 mld. Kč.

V roce 2016 byl vyšší nárůst inkasa, meziročně o 9,9 mld. Kč, celkový výnos činil 112,95 mld. Kč. Vliv na zvýšení inkasa měla úsporná opatření přijatá vládou v předchozích letech a především ekonomický růst, který se projevil snížením nezaměstnanosti, růstem mezd a růstem příjmů podnikatelských subjektů. Od roku 2016 mohou uplatňovat daňové subjekty slevu na dani na elektronickou evidenci tržeb ve výši 5 tis. Kč.

V roce 2017 nastaly další úpravy zákona v daňové oblasti. Navýšení částky daňového zvýhodnění na druhé dítě o 2,4 tis. Kč ročně, třetí a další dítě navýšení o 3,6 tis. Kč ročně. Opět byla navýšena sleva na dani za umístění dítěte v předškolním zařízení, její

[65] *§ 35 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu.*

výše vzrostla na maximální hodnotu odpočtu 11 tis. Kč na dítě. Výše inkasa v roce 2017 činila 128,61 mld. Kč, meziroční nárůst činil 15,66 mld. Kč.

Ostatní daňové příjmy

V tomto textu budou opět analyzovány poplatky za znečišťování životního prostředí, správní poplatky, clo, daně majetkové a kapitálové převody, ostatní daňové příjmy.

Inkaso **daně dědické** v roce 2013 činilo 75,7 mil. Kč, ve srovnání s předešlým rokem se inkaso zvýšilo o 4,2 mil. Kč. V roce 2014 byla v našem právním řádu zrušena daň dědická a darovací. Příjmy z dědictví upravuje ustanovení § 4a zákona o dani z příjmů, který stanoví osvobození těchto příjmů od daně z příjmů. Dary jsou nově označovány jako bezúplatné příjmy, jsou upraveny ustanovením § 10 zákona o dani z příjmů.

Výnos **daně z převodu nemovitostí** v roce 2013 činil 8,9 mld. Kč, meziroční nárůst ve výši 1,2 mld. Kč je důsledkem stabilizace na trhu s nemovitostmi, mírným nárůstem cen nemovitostí a zvýšenou poptávkou. Od 1. 1. 2013 byla navýšena sazba pro výpočet daně o jeden procentní bod, ze 3 % na 4 %. Daň z převodu nemovitosti byla zákonným opatřením Senátu č. 340/2013 Sb. transformována na daň z nabytí nemovitých věcí s účinností od 1. 1. 2014, sazba daně zůstala dle předchozí právní úpravy 4 %. Tyto legislativní úpravy zapříčinily nárůst inkasa daně z nabytí nemovitostí meziročně o 5,4 mld. Kč oproti roku 2014. V roce 2016 inkaso daně činilo 12,7 mld. Kč, tedy meziroční nárůst činil 1,71 mld. Kč. Inkaso bylo ovlivněno nejen dobrou ekonomickou situací, ale také nárůstem zájmu o hypoteční úvěry, vzhledem k nízkým úrokovým sazbám byl zvýšený zájem o nákup nemovitých věcí. V roce 2017 inkaso daně vykázalo mírný pokles o 0,22 mld. Kč, který byl zapříčiněn rostoucí hodnotou nemovitých věcí.

Odvody za ukládání radioaktivních odpadů od původců radioaktivních odpadů se ve sledovaném období pohybují v částce od 1,2 mld. do 1,55 mld. Kč.

Do roku 2016 nedošlo u položky ostatních daňových příjmů, především u inkasa v oblasti odvodů z loterií k žádným zásadním výkyvům. Výše inkasa činí cca 2,5 mld. Kč. S účinností od 1. 1.2017 byla zavedena nová daň z hazardních her, dle zákona č. 187/2016 Sb., o dani z hazardních her, zákon o loteriích a jiných podobných hrách byl zrušen. Sazba nové daně činila 23 %, v případě technických her (např. elektromechanická ruleta, elektromechanické kostky) činila 35 %.

3.4.2 Nedaňové a ostatní příjmy

Nedaňové a ostatní příjmy budou analyzovány shodně, jako v předešlém sledovaném období, tedy z hlediska přijatých transferů, nedaňových příjmů a kapitálových příjmů.

Graf č. 20 – Nedaňové a ostatní příjmy

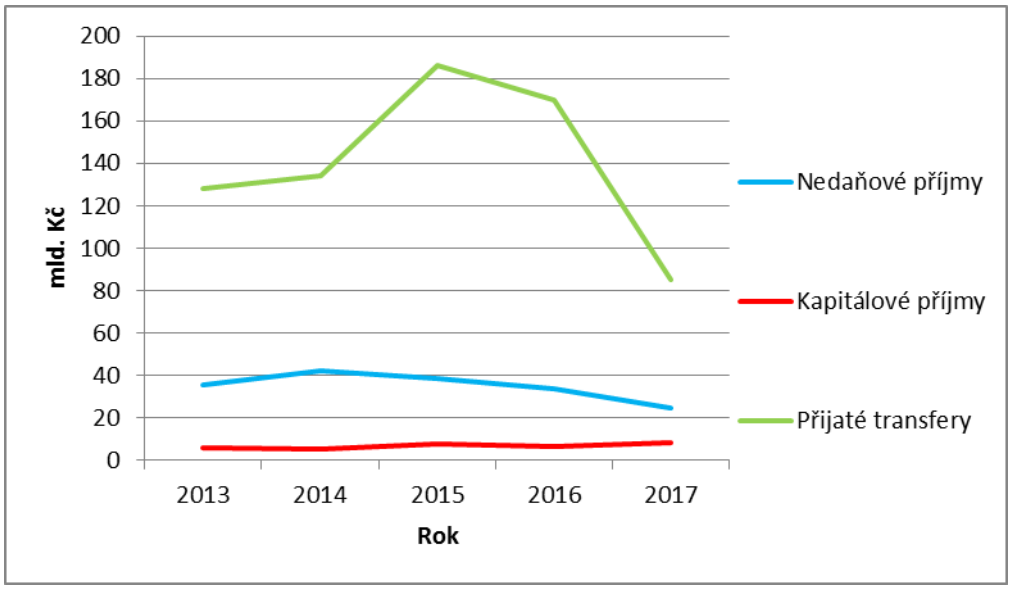

Zdroj: Plnění státního rozpočtu, Státní závěrečné účty. Ministerstvo financí ČR [online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu.

Přijaté transfery

V roce 2013 činily přijaté transfery 128,03 mld. Kč, oproti roku 2012 se zvýšily o 24,14 mld. Kč, tj. o 23,2 %. Příčinou takto vysokého meziročního nárůstu bylo navýšení investičních přijatých transferů. Investiční přijaté transfery zaznamenaly meziroční růst o 21,7 mld. Kč, tedy o 49,2 % na celkovou částku 65,7 mld. Kč. Příjmy určené na krytí výdajů na společné programy ČR s EU dosáhly částky 115,2 mld. Kč, oproti roku 2012 tyto příjmy vzrostly o 29,2 mld. Kč, tj. o 34 %. Příjmy určené na krytí výdajů na společné programy ČR a EU v roce 2014 vzrostly o 7 mld. Kč, tj. o 6,1 % oproti předešlému roku. Jejich hodnota činila 122,2 mld. Kč. Položka přijatých transferů v roce 2014 činila 134,41 mld. Kč, nárůst oproti roku 2013 ve výši 6,38 mld. Kč, tedy o 5%.

Celková výše přijatých transferů v roce 2015 činila 185,88 mld. Kč, meziroční nárůst těchto příjmů byl 51,47 mld. Kč, tj. o 38,3 %. Takto výrazný nárůst byl zapříčiněn nárůstem příjmů z rozpočtu EU na úhradu výdajů společných programů ČR a EU, kde meziroční nárůst činil 49,6 mld. Kč. Podpořeny byly zejména operační programy Podnikání a inovace,

Životní prostředí, Regionální operační program. Meziroční snížení příjmů investičních transferů v roce 2016 činilo 16,17 mld. Kč, tento pokles byl opět v souvislosti s příjmy z rozpočtu EU na spolufinancování programů s ČR, meziročně tyto příjmy klesly o 18,7 mld. Kč. V roce 2017 přijaté transfery zaznamenaly výrazný pokles o 84,47 mld. Kč na celkovou částku pouze 85,24 mld. Kč, tedy snížení o 49,8 %. Důvodem bylo snížení příjmů z rozpočtu EU na úhradu výdajů společných programů s ČR, stejně jako v předešlém roce. Oproti roku 2016 tyto prostředky klesly o 82 mld. Kč, tedy o 51,5 %, převážně v souvislosti s poklesem prostředků z EU pro krytí výdajů předfinancovaných programů z programového období 2007 – 2013, pokles činil 118,4 mld. Kč. Naopak příjmy určené pro krytí v novém programovém období vykázaly meziroční růst o 34,6 mld. Kč.

Nedaňové příjmy

Nedaňové příjmy v prvních letech sledovaného období rostly, od roku 2015 dochází k jejich poklesu, jak dokládá graf č. 20. Celkové nedaňové příjmy v roce 2013 dosáhly výše 35,54 mld. Kč, příjmy z vlastní činnosti a odvody přebytků organizací s přímým vztahem se na celkové částce podílely 16,06 mld. Kč, s meziročním poklesem 8,3 mld. Kč. Na poklesu příjmů se přímo podílel pokles výnosů z finančního majetku, které meziročně klesly o 8,8 mld. Kč na hodnotu 8,41 mld. Kč. V roce 2014 nedaňové příjmy činily 41,96 mld. Kč, oproti roku 2013 došlo ke zvýšení o 6,42 mld. Kč, tj. o 18,1 %. Podíl na zvýšení příjmů měly především příjmy z vlastní činnosti, které vykázaly meziroční růst o 8,4 mld. Kč. Jednalo se o mimořádný příjem Českého telekomunikačního úřadu ve výši 8,5 mld. Kč, který byl výsledkem aukce kmitočtů pro rychlé mobilní sítě. V roce 2015 nedaňové příjmy činily 38,59 mld. Kč, meziroční snížení o 3,37 mld. Kč, tj. o 19,1 %. Nárůst zaznamenala položka odvody přebytků organizací s přímým vztahem o 9,4 mld. Kč, nárůst ovlivnily příjmy z přebytku zákonného pojištění dle zákoníku práce a výrazně do výše položky zasáhla metodická změna týkající se odvodů státních podniků do státního rozpočtu, které byly nově odváděny na jinou položku státního rozpočtu. V roce 2016 i v roce 2017 nedaňové příjmy klesají. V obou sledovaných letech klesly příjmy z vlastní činnosti a odvody přebytků organizací s přímým vztahem, v roce 2016 dokonce o 9,3 mld. Kč, v roce 2017 činil meziroční pokles 4,6 mld. Kč.

Kapitálové příjmy

Celkové kapitálové příjmy v roce 2013 činily 5,89 mld. Kč, nárůst oproti roku 2012 o 3,21 mld. Kč. Příčinou byl růst ostatních kapitálových příjmů a růst příjmů z prodeje dlouhodobého majetku. Příjem tvořily finanční prostředky z prodeje emisních povolenek ve výši 2,2 mld. Kč (meziroční nárůst 2,01 mld. Kč) a z prodeje pozemků a ostatních nemovitostí v majetku státu. V roce 2014 zaznamenaly kapitálové výdaje mírný meziroční pokles o 0,94 mld. Kč, podíl na tomto poklesu měly příjmy z prodeje emisních povolenek, které meziročně vykázaly pokles o 0,7 mld. Kč. V roce 2015 plnění kapitálových příjmů bylo ve výši 7,91 mld. Kč, tj. meziroční růst o 2,96 mld. Kč, růst byl způsoben růstem příjmů z prodeje emisních povolenek o 1,5 mld. Kč a růstem příjmů z prodeje pozemků a ostatních nemovitostí také o 1,5 mld. Kč. V dalším roce kapitálové příjmy poklesly meziročně o 1,4 mld. Kč z titulu poklesu objemu příjmů z prodeje pozemků a ostatních nemovitostí o 1,4 mld. Kč. V posledním sledovaném roce 2017 výše plnění dosáhla 8,37 mld. Kč, nárůst činil 1,8 mld. Kč, tj. o 28,2 %. Na růstu se podílely příjmy z prodeje emisních povolenek, které meziročně vzrostly o 2 mld. Kč.

3.5 Saldo státního rozpočtu, státní dluh

Saldo státního rozpočtu je rozdíl mezi celkovými příjmy a celkovými výdaji státního rozpočtu. Z následujícího grafu č. 21 vyplývá, že červené sloupce, představující výdaje státního rozpočtu, každoročně (kromě roku 2016) převyšují modré sloupce příjmů státního rozpočtu. Výsledkem je deficitní státní rozpočet, který je znázorněn zelenými sloupci. Ve sledovaném období, tedy za období od roku 2008 až do roku 2017, byl nejvyšší deficit státního rozpočtu vykázán v roce 2009 v hodnotě 192,4 mld. Kč. Tento nárůst byl zapříčiněn ekonomickou krizí, která způsobila pokles příjmů (o 89,44 mld. Kč) a na druhé straně velký nárůst výdajů (o 83,07 mld. Kč). Tato popisovaná situace je v grafu patrná. V návaznosti na tyto skutečnosti roste státní dluh. V roce 2009 státní dluh meziročně vzrostl o 178 mld. Kč, tedy o 17,8 % oproti roku 2008. Pokles příjmů státního rozpočtu v roce 2009 vycházel zejména z nízkého inkasa daní z příjmů a příjmů z pojistného za sociální zabezpečení.

Graf č. 21 – Vývoj příjmů, výdajů, saldo státního rozpočtu a státního dluhu ČR

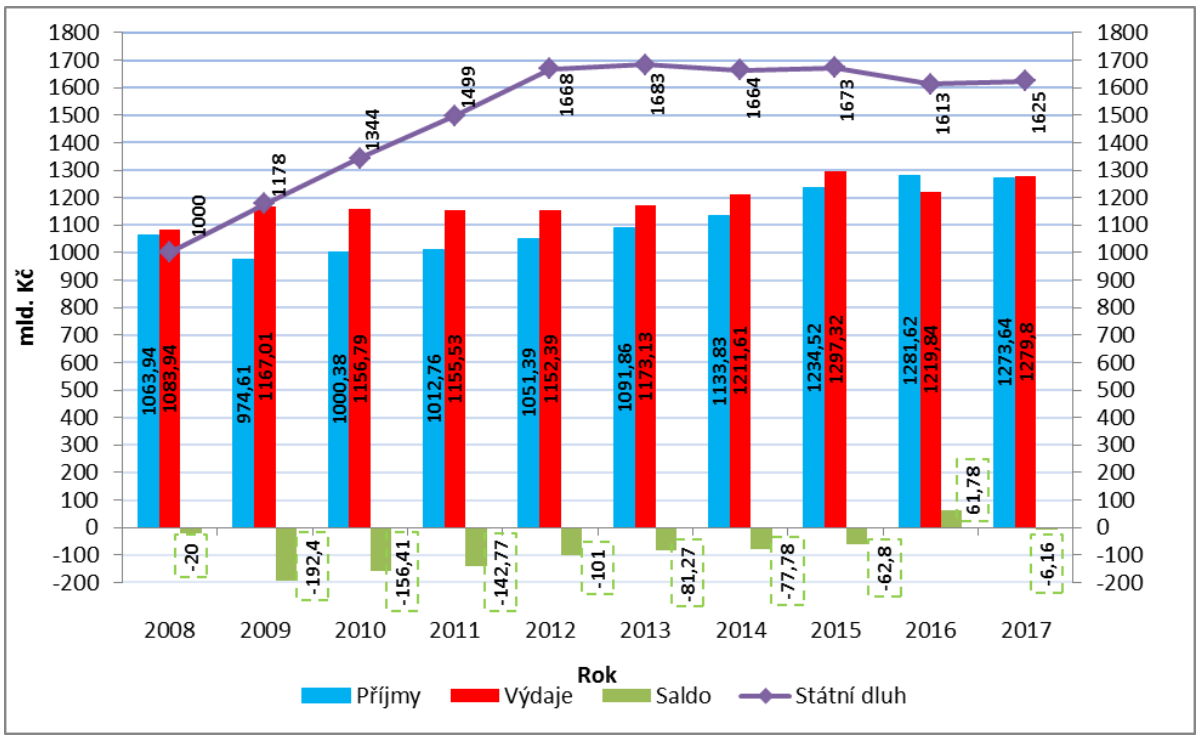

Zdroj: Ministerstvo financí ČR [online], vlastní zpracování.
Dostupné z: https://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/rozpocet-v-kostce/statni-rozpocet-v-kostce-2017-28944.

V roce 2010 státní dluh činil 1.344 mld. Kč, 33,9 % podíl na HDP, tzn. meziroční zvýšení státního dluhu o 166 mld. Kč. V následujícím roce se státní dluh zvýšil o dalších 155 mld. Kč. Růst pokračoval i v dalším roce 2012, státní dluh činil již 1.668 mld. Kč. V dalších letech se růst objemu státního dluhu zpomalil. V roce 2016 došlo ke zvratu v podobě kladného salda ve výši 61,78 mld. Kč. Za tímto výsledkem je především dobrý výkon ekonomiky, nárůst daňových příjmů, zejména inkasa DPPO a DPFO, pokles výdajů a to především kapitálových výdajů v souvislosti se snížením výdajů na projekty spolufinancované z EU (analýza kapitálových výdajů na straně 79). V dalším roce saldo státního rozpočtu nabylo opět záporné hodnoty, a to ve výši 6,16 mld. Kč. Přestože hodnota salda je záporná, je tento výsledek velmi pozitivní.

Podíl státního dluhu na HDP od roku 2008 do roku 2013 roste. V roce 2008 byla jeho hodnota pod hranicí 25 %, v důsledku ekonomické krize podíl státního dluhu na HDP v letech 2012 a 2013 přesáhl hodnotu 40 %, jak vyplývá z grafu č. 22.

Graf č. 22 – Vývoj podílu státního dluhu na HDP

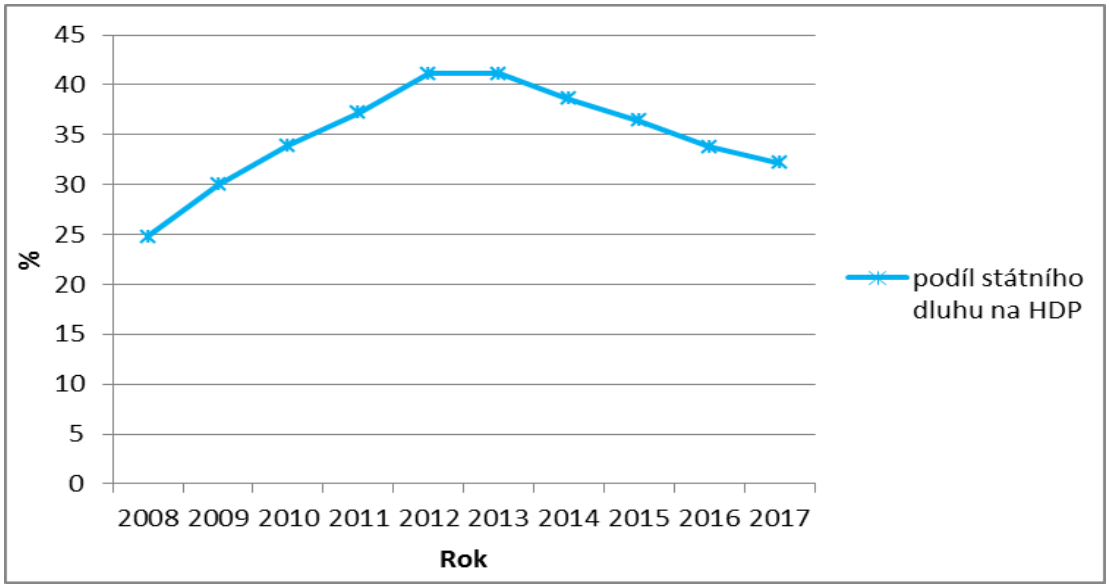

Zdroj: Plnění státního rozpočtu, Státní závěrečné účty. Ministerstvo financí ČR [online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu.

Od roku 2014 do roku 2017 došlo k poklesu státního dluhu v poměru k HDP ze 41,1 % na 32,2 %. Příčinou tohoto poklesu je dosažení velkého přebytku státního rozpočtu (61,78 mld. Kč) a účelného řízení likvidity státní pokladny.

3.6 Analýza výdajů státu do infrastruktury

3.6.1 Výdaje státu na bydlení

V diplomové práci byly detailně zhodnoceny výdaje státního rozpočtu v oblasti bytové politiky. V posledních letech ve společnosti převládá názor, že k zajištění dostupného bydlení je zapotřebí především stavět nové byty, zjednodušit byrokratické postupy v rámci stavebního řízení, zmírnit regulaci územního plánování a jiné.

Výdaje státu na bytovou politiku a změny probíhající na bytovém trhu byly analyzovány za období 2008 - 2017. Tabulka č. 20 zahrnuje veškeré výdaje státu, vlády na bydlení. Na těchto výdajích se podílí Ministerstva – pro místní rozvoj, financí, práce a sociálních věcí, vnitra, životního prostředí a Státní fond rozvoje bydlení.

Tabulka č. 20 – Vývoj výdajů státu na bydlení (mil. Kč)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Regenerace panelových sídlišť	181,66	183,02	149,98	231,3	180,42	142,39	194,10	124,80	127,54	112,00
Podpora výstavby nájemních bytů a technické infrastruktury ve vlastnictví obcí	89,46	101,07	94,64	37,35	34,37	22,03	13,00	15,10	x	x
Podpora výstavby podporovaných bytů	118,57	120,59	165,73	124,24	257,54	192,26	241,53	439,80	336,33	241,20
Bytové domy bez bariér	x	x	x	x	x	x	x	x	17,10	57,90
Podpora výměny olověných vodovod. rozvodů vody v bytových domech	24,61	10,84	6,52	5,83	3,21	8,29	9,43	7,10	4,17	3,00
Podpora výstavby obecních nájemních bytů pro občany postižené živelní pohromou	x	50,6	16,41	11,2	x	x	x	x	x	x
Podpora bydlení při živelní pohromě	x	x	x	x	x	60,50	0,36	0,52	x	x
Podpora při zajišťování občasného náhradního ubytování a dalších souvisejících potřeb v důsledku povodně či jiné živelní pohromy	x	64,38	87,77	0,06	x	x	x	x	x	x
Podpora hypotečních úvěrů	47,68	27,46	41,55	47,98	41,88	34,0	9,20	4,20	0,20	0,00
MMR celkem	**461,98**	**557,94**	**562,61**	**457,95**	**517,23**	**398,97**	**485,0**	**591,52**	**485,34**	**414,10**
Dotace ke krytí části nákladů spojených s výstavbou bytů pro příjmově vymezené osoby – NV č. 146/2003 Sb.	597,92	135,60	31,69	11,50	x	x	x	x	x	x
Dotace investorům a poskytovatelům nájemního bydlení (soc.bydlení, podpora bydl.v malých obcích) NV č. 333/2009 Sb.	x	x	12,89	35,96	7,20	3,30	x	x	x	x
Program PANEL – NV č. 299/2001 Sb. – dotace úroků, novel. NV č. 325/2006	754,54	827,37	909,84	913,40	919,65	898,07	876,49	802,70	829,69	782,29
Úvěry obcím na opravy a modernizaci bytů – NV č. 396/2001 Sb.	40,56	15,22	3,16	15,93	13,52	6,98	5,90	x	x	x
Úvěry na pořízení bydlení mladým lidem do 36 let – NV č. 616/2004 (do 300 tis. Kč)	898,74	815,37	837,72	318,51	5,10	x	x	x	x	x
Dotace k úvěrům ml. lidem na výstavbu nebo pořízení bydlení	77,88	86,87	96,00	82,09	73,56	55,60	42,21	34,17	23,80	17,36
Úvěry na výstavbu bytu fyz. osobami postiženými povodněmi – NV č. 396/2002, 28/2006, (opravy a rekonstrukce bytů)	0,12	1,88	6,40	5,60	0,30	x	1,00	x	x	x

Úvěry a dotace obcím na opravy a modernizace bytového fondu – povodně 2009, NV č. 396/2001 Sb.	x	90,14	4,30	1,40	0,00	x	x	x	x	x
Úvěry na modernizaci bytu mladým lidem do 35 let – NV č. 28/2006 (do 150 tis. Kč)	150,72	x	x	x	x	0,15	40,33	25,71	17,48	11,58
Program 600 – Úvěr pro mladé na pořízení obydlí podle NV č. 100/2016 Sb.	x	x	x	x	x	x	x	x	2,56	11,16
Úvěry fyzickým a právnickým osobám na podporu výstavby nájemních bytů dle NV č. 284/2011 Sb.	x	x	x	0,00	9,86	48,64	153,31	102,37	91,13	69,18
Úvěry fyzickým a právnickým osobám na opravy a modernizace bytových domů dle NV č. 468/2012 Sb.	x	x	x	x	x	254,82	587,54	603,89	298,08	190,83
Státní fond rozvoje bydlení - celkem	**2772,26**	**2005,32**	**1902,00**	**1384,38**	**1029,17**	**1267,56**	**1706,78**	**1568,84**	**1262,74**	**1082,4**
Podpora stavebního spoření	14220,12	13261,72	11743,48	10729,04	5290,05	4953,0	4761,00	4562,00	4280,00	3947,00
Majetková újma bank	373,53	279,19	231,44	199,78	173,77	141,88	123,40	108,0	73,80	86,12
MF celkem	**14593,65**	**13540,91**	**11974,91**	**10928,81**	**5463,82**	**5095,27**	**4884,40**	**4670,0**	**4353,80**	**4033,12**
Příspěvek na bydlení + doplatek	2091,84	2791,58	4207,12	5490,70	7407,63	10219,7	12095,4	12300,5	12178,7	10144,7
Příspěvek na zvláštní pomůcku – st.práce	x	x	x	x	8,69	26,77	24,75	27,44	31,40	30,80
Příspěvek na zvláštní pomůcku – další	x	x	x	x	2,18	152	188,11	210,39	230,70	220,60
Příspěvek na úpravu bezbariérového bytu	65,57	59,78	53,58	55,97	13,70	2,10	0,60	0	0	0
Příspěvek na úhradu za užívání bezbariérového bytu	9,34	8,84	9,53	9,18						
MPSV celkem	**2166,75**	**2860,20**	**4270,22**	**5555,85**	**7432,20**	**10400,6**	**12308,9**	**12538,4**	**12440,8**	**10396,1**
MV celkem – zabezpečení integ.azylantů	**8,84**	**15,65**	**12,12**	**16,06**	**15,98**	**16,82**	**9,56**	**12,89**	**9,59**	**3,52**
Zelená úsporám	x	3,29	1998,81	8600,24	9108,10	431,64	62,08	115,46	2,56	13,46
Nová zelená úsporám 2013	x	x	x	x	x	x	99,18	241,51	180,50	37,07
Nová zelená úsporám - 1. – 3. výzva RD	x	x	x	x	x	x	34,01	358,61	1006,8	1585,14
MŽP – SFŽP - celkem	**x**	**3,29**	**1998,81**	**8600,24**	**9108,10**	**431,64**	**195,27**	**715,59**	**1189,86**	**1635,7**
Celkem MMR+SFRB+MF+MPSV+MV+MŽP	**20003**	**18983**	**20721**	**26918,7**	**23544,6**	**17653,1**	**19572,5**	**20097,2**	**19472,1**	**17564,9**

Zdroj: Ministerstvo pro místní rozvoj [online], vlastní zpracování.
Dostupné z: https://www.mmr.cz/cs/ministerstvo/bytova-politika/statistiky-analyzy/statistiky-z-oblasti-bytove-politiky/archiv.
https://www.mmr.cz/getmedia/8f6f0e6c-1b30-4fe4-a5ad-61faf301c78f/VUoB-online-verze-CZ.pdf.aspx?ext=.pdf.

Bytová politika v ČR je zastřešována Ministerstvem pro místní rozvoj. Toto ministerstvo koordinuje činnosti jednotlivých ministerstev a ústředních orgánů státní správy, které se podílejí na zabezpečení politiky bydlení.

V roce 2008 činily výdaje na bytovou politiku 20.003 mil. Kč, největší podíl výdajů tvořily výdaje Ministerstva financí na podporu stavebního spoření v částce 14.220,12 mil. Kč, tedy více než 70 % celkových výdajů na bytovou politiku. Druhou nejvýznamnější položkou výdajů byly výdaje Státního fondu rozvoje bydlení, kde v 11 programech bylo čerpáno 2.772,26 mil. Kč. Nejvíce finančních prostředků bylo vyplaceno na úvěry na pořízení bydlení mladým lidem do 36 let a dále na program PANEL. V průběhu let 2008 – 2017 byly některé programy SFRB zrušeny nebo pozastaveny, v roce 2017 bylo nejvíce prostředků čerpáno na program PANEL. V roce 2008 se Ministerstvo práce a sociálních věcí podílí výdaji ve výši 2.166,75 mil. Kč, tato částka je tvořena převážně příspěvkem na bydlení, a to ve výši 2.091,84 mil. Kč, tedy 96,5 % podíl. Jak je z tabulky č. 20 patrné, struktura výdajů na bytovou politiku se v rámci sledovaného období mění. Výdaje se snížily především u položky podpora stavebního spoření. V roce 2012 byla podpora vyplacena v částce 5.290,05 mil. Kč, tzn. snížení výdajů o 63 % oproti roku 2008. Trend poklesu výdajů u této položky pokračuje i v následujících letech, v roce 2017 výdaje činily 3.947 mil. Kč. Opačný trend vykazuje položka příspěvek na bydlení, která z částky 2.091,84 mil. Kč v roce 2008 vzrostla na částku 10.144,70 mil. Kč v roce 2017, zvýšení výdajů o 82 %.

Ministerstvo pro místní rozvoj podpořilo bytovou politiku v roce 2008 částkou 461,98 mil. Kč, z toho nejvíce prostředků bylo vyplaceno na regeneraci panelových sídlišť. Výdaje na tuto položku ve sledovaném období mírně klesají, přesto stále tvoří významný podíl ve výdajích MMR. Výdaje na podporu výstavby podporovaných bytů v roce 2008 činily 118,57 mil. Kč a jejich podíl na celkových výdajích se každým rokem zvyšuje. V roce 2017 bylo na tuto položku vyplaceno 241,20 mil. Kč. Účelem této podpory je zajistit osobám, které nemají možnost dostupného bydlení, např. v důsledku špatného zdravotního stavu, sociální byty. Jedná se o pečovatelské byty, vstupní byty a komunitní byty.

Státní fond životního prostředí se zaměřuje na úspory energií v rodinných a bytových domech. Prostředky fondu jsou určeny např. na výstavbu domů s nízkou energetickou náročností, zateplení a výměnu oken, dveří v bytových domech, termické, solární a fotovoltaické systémy. Podpora z tohoto programu je úspěšně poskytována od roku 2009, kdy výdaje činily pouze 3,29 mil. Kč. V roce 2017 výdaje činily již 1.635,70 mil. Kč.

Cílem bytové politiky státu je především fungující trh s byty a zajištění uspokojivého bydlení občanům ČR. V 90. letech 20. století došlo k transformaci trhu s byty. Začala probíhat tzv. privatizace obecních a družstevních bytů, 10 % bytů bytového fondu bylo navráceno původním majitelům v rámci restitucí, byla stanovena deregulace nájemného a deregulace územního plánování. V roce 1991 bylo ve vlastnictví státu, obce 213.961 bytových domů, v roce 2011 stát vlastnil již pouze 48.146 bytových domů, tedy o 77 % méně.

V roce 2008 byla státem podporována výstavba nájemních bytů a technické infrastruktury ve vlastnictví obcí finančními prostředky ve výši 89,46 mil. Kč. V roce 2017 výdaje na tuto položku byly nulové. Údaje o bytové výstavbě v ČR obsahuje následující graf č. 23. Graf dokládá, že v posledních pěti sledovaných letech je výstavba obecních bytů, silně utlumena a počet dokončených bytů za rok se pohybuje v průměru cca 330 bytů. Největší podíl dokončených bytů tvoří individuální (soukromé vlastnictví).

Graf č. 23 – Bytová výstavba v ČR – počet dokončených bytů

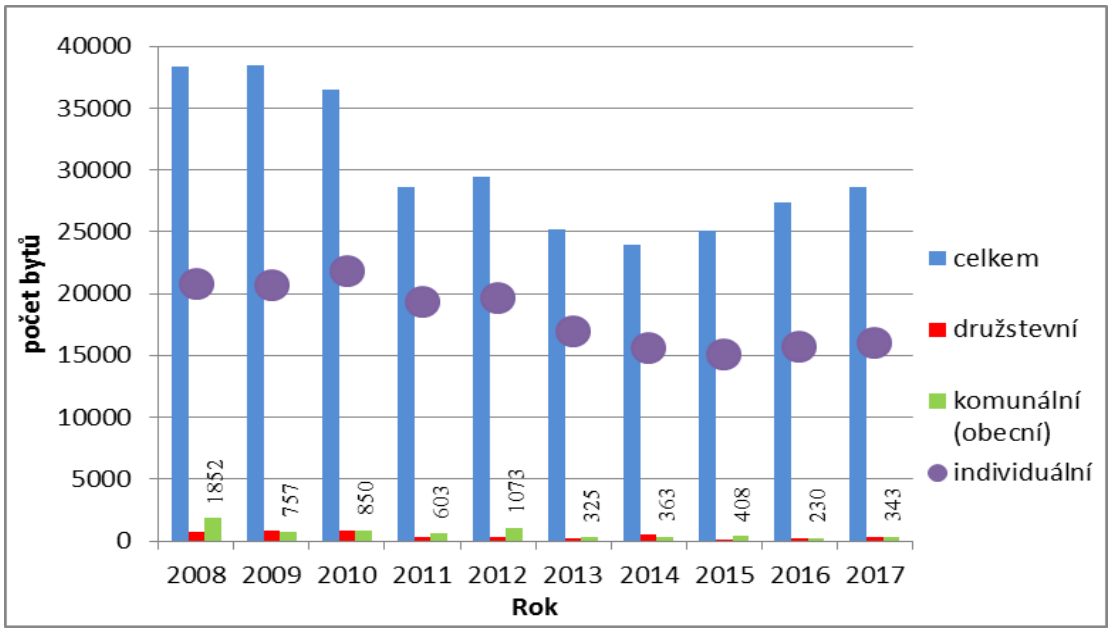

Zdroj: Veřejná databáze, Stavebnictví, byty, Český statistický úřad [online], vlastní zpracování. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=statistiky&katalog=30836.

Pro objektivní zhodnocení bytové politiky v ČR je zapotřebí provést hlubší analýzu všech faktorů, které ovlivňují dostupnost odpovídajícího bydlení pro občany. V následujícím textu bude kriticky zhodnocena výstavba bytů a vývoj cen bytů, sociální bydlení a výše příspěvků na bydlení.

Výstavba bytů a vývoj cen bytů

Jak bylo doloženo grafem č. 23, nemůžeme výstavbu bytů v ČR, z hlediska objemu, považovat za nedostatečnou. Dostupnost bytu zásadně ovlivňuje jeho velikost a jeho cena. Neplatí, že s počtem dokončených bytů klesají prodejní ceny bytů. Ceny bytů od roku 2015 do roku 2017 výrazně vzrostly, ale zároveň vzrostly i počty dokončených bytů, jak dokládá graf č. 23. U bytové výstavby lze najít souvislost mezi růstem ekonomiky státu, růstem bytové výstavby a růstem cen bytů.

Graf č. 24 – Počet dokončených bytů podle velikosti

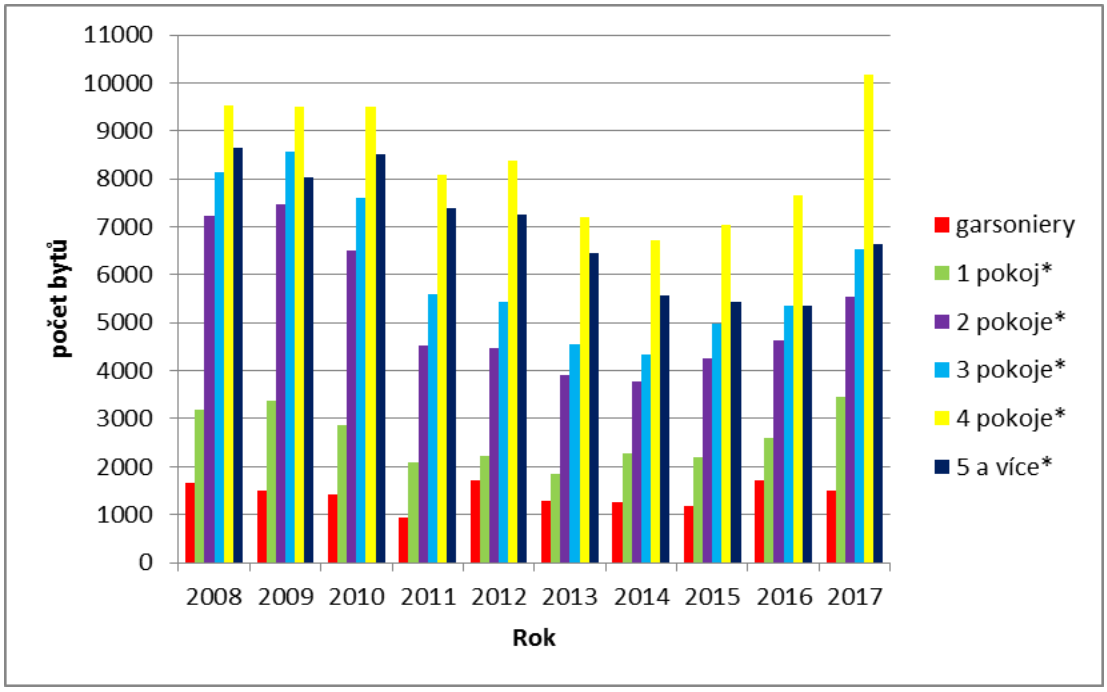

* byt s kuchyní +

Zdroj: Veřejná databáze, Stavebnictví, byty, Český statistický úřad [online], vlastní zpracování. Dostupné z:. https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&pvo=BYT06-A&sp=A&skupId=886&pvokc=&katalog=30836&z=T.

Z grafu č. 24 vyplývá, že nejmenší skupinou z dokončených bytů dle velikosti jsou garsoniery. Naopak největší skupinu tvoří byty 4- pokojové s kuchyní ve všech sledovaných letech. Druhou největší skupinu tvoří byty 5- pokojové s kuchyní, pouze v roce 2009 bylo dokončeno více 3- pokojových bytů s kuchyní a to o 537 bytů. Největší počet bytů byl postaven ve Středočeském kraji, Praze a v Jihomoravském kraji. Průměrná plocha jednoho bytu ve sledovaném období byla od 73 m^2 do 78,5 m^2. Ve Středočeském kraji převažuje výstavba 4-pokojových a 5-pokojových bytů s kuchyní s průměrnou plochou jednoho bytu

přes 80 m^2. Prodejní ceny bytů vykazují vysoké rozdíly napříč celou ČR. Nejdražší byty jsou v Praze, kde průměrná cena za m^2 ve 4. čtvrtletí roku 2017 činila 70.800,- Kč. Velké cenové rozdíly jsou ale i v rámci hlavního města. Průměrná cena za m^2 ve sledovaném čtvrtletí u realizovaných prodejů bytů v Praze 1 činila 142.600,- Kč, v Praze 9 průměrná cena byla 61.800,- Kč/m^2. Z analyzovaných údajů lze vyvodit, že prodejní cena bytu o velikosti 70 m^2 v Praze 1 může činit téměř 10 mil. Kč.[66]

Hlavní faktory, které ovlivňují dosažitelnost vlastního bydlení, jsou ceny nemovitostí, příjmy českých domácností a také výše úrokových sazeb hypotečních úvěrů. V roce 2017 vzrostly ceny bytů v ČR o 12,3 %, nájmy zaznamenaly nárůst o 13,8 %, ovšem průměrné mzdy vzrostly v tomto roce jen o 7 % a reálné mzdy o 4,4 %.[67] Z uvedených údajů je patrné, že výdaje na bydlení rostly dvakrát rychleji než mzdy. Dle studie firmy Deloitte v ČR občan musí vynaložit 11 průměrných hrubých ročních platů na koupi bytu o velikosti 70 m^2. Evropský výbor pro systémová rizika, který vyhodnocuje situaci na trhu s byty, upozornil ČR na rychlý růst cen nemovitostí. V souvislosti s nadhodnocením nemovitostí varoval před zvyšujícím se rizikem nesplácení úvěrů, jejichž nárůst souvisí s růstem cen nemovitostí a volnějšími podmínkami k poskytování úvěrů.[68]

V posledních letech roste zájem o nájemní bydlení. Důvodem jsou vysoké ceny nemovitostí a také zpřísnění podmínek pro získání hypotečního úvěru Českou národní bankou. S rostoucími cenami se stává vlastní bydlení stále nedostupnějším, především pro skupinu lidí, která nemá vlastní úspory nebo nemá dostatečné příjmy na splácení úvěru. Nájemních bytů je v rámci celé ČR ale nedostatek. Od roku 1991 do roku 2011 poklesl počet nájemních bytů o 16 %. Vlivem vysoké poptávky roste průměrná cena nájemného, např. cena nájemného v Praze od roku 2010 do roku 2017 vzrostla o 51%.

Sociální bydlení a výše příspěvků na bydlení

Stát vynakládá vysoké finanční prostředky na příspěvky na bydlení. Výše vyplacených příspěvků na bydlení v roce 2017 činila 10.144,70 mil. Kč, tedy téměř 58 % celkových prostředků vynaložených státem do bytové politiky. Ve sledovaném období se výdaje

[66] Společnost Deloitte ČR – Dostupné z: https://www2.deloitte.com/cz/cs/pages/real-estate/articles/cze-real-index.html
[67] Kurzy.cz – Dostupné z: https://www.kurzy.cz/makroekonomika/mzdy/
[68] E15.cz – Dostupné z: https://www.e15.cz/ceny-bytu/brusel-varoval-cesko-a-dalsich-deset-zemi-kvuli-situaci-na-trhu-s-byty-136261

na příspěvky na bydlení zvýšily o 82 %. Počet osob pobírajících tyto příspěvky činil 279.085 osob. Výdaje na bydlení tvoří jednu z největších položek v rozpočtu domácností. Dle pravidel získání příspěvku na bydlení je hranice výdajů na bydlení určena ve výši 30 % příjmů domácnosti. Dle údajů ČSÚ 10 % českých domácností s nejnižšími příjmy měsíčně vydává na bydlení v průměru 41,4 %. Do této skupiny můžeme např. zařadit matky samoživitelky, mladé lidi, seniory, osoby s nedokončeným základním vzděláním. Této skupině obyvatel hrozí ztráta bydlení, která následně může vést k sociálnímu a prostorovému vyloučení. V roce 2011 bylo dle SLDB v ČR celkem 11.496 osob bez domova. V roce 2019 Ministerstvo práce a sociálních věcí provedlo rozsáhlý výzkum v oblasti sčítání osob bez domova, na začátku roku 2019 bylo bez domova cca 23.830 osob, z toho 2.600 dětí, jejich počet se tedy více než zdvojnásobil v průběhu 8 let.[69]

Ze strany státu chybí kontrolní systém, zda dávky poskytnuté na bydlení nejsou zneužívány pronajímateli nemovitostí, zda výše placeného nájemného odpovídá poskytnutému ubytování, např. bydlení na ubytovnách. Národní kontrolní ústav kontrolou podpořených bytů státem zjistil, že stát nekontroluje, kdo byty užívá.

V ČR nejsou nastavena jasná pravidla, pravomoci a odpovědnosti subjektů zabývající se problematikou sociálního bydlení, chybí zde zákon o sociálním bydlení.

3.6.2 Výdaje státu mateřské školy

Důsledkem klesající porodnosti v 90. letech 20. století zaniklo velké množství mateřských škol. Počet narozených dětí se začal ve sledovaném období opět zvyšovat, ale kapacity pro umístění dětí do mateřských škol chyběly, především pro tříleté děti. Nedostatek míst v mateřských školách byl především v Praze, Středních Čechách a dále v krajských městech a jejich okolí.

Počet veřejných mateřských škol byl v roce 2007 – 2010 téměř neměnný, v rámci mateřských škol byl pouze navyšován počet tříd na maximální kapacitu stávajících mateřských škol. Teprve od roku 2010 byly vystavěny nové nebo rozšířeny stávající mateřské školy o přístavby, viz. tabulka č. 21. Nedostatečné kapacity veřejných mateřských škol otevřely prostor soukromým investorům v oblasti zřízení soukromých mateřských škol.

[69] Ministerstvo práce a sociálních věcí. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/web/cz/-/kolik-zije-v-cr-bezdomovcu-vyzkumny-ustav-prace-a-socialnich-veci-predstavil-zavery-rozsahleho-pruzkumu.

Zatímco v roce 2007 byl jejich počet 77 s 3.226 umístěnými dětmi, v roce 2017 bylo v provozu již 340 soukromých mateřských škol s počtem 11.256 umístěných dětí. Menší segment v oblasti mateřských škol tvoří církevní mateřské školy.

Tabulka č. 21 – Počet mateřských škol podle zřizovatele, počet dětí

Školní rok	veřejné MŠ		soukromé MŠ		církevní MŠ	
	školy	děti	školy	děti	školy	děti
2007/2008	4706	287 059	77	3 226	25	909
2008/2009	4702	297 069	82	3 615	25	936
2009/2010	4702	308 930	96	4 023	28	1 055
2010/2011	4723	322 572	126	4 893	31	1 147
2011/2012	4745	335 308	150	5 778	36	1 435
2012/2013	4778	345 746	194	6 967	39	1 627
2013/2014	4794	353 255	249	8 580	42	1 733
2014/2015	4812	355 758	300	10 001	46	1 844
2015/2016	4828	354 263	333	11 197	48	1 901
2016/2017	4820	349 411	340	11 256	49	1 986

Zdroj: ČSÚ [online], vlastní zpracování.
Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/61508174/2300421806.pdf/fa795903-d2dd-4f48-b818-318b99d076c9?version=1.2

Nedostatečné kapacity mateřských škol nebyly schopny pokrýt celkovou poptávku rodičů po umístění dětí předškolního věku. Od roku 2007 prudce narůstal počet odmítnutých žádostí na umístění dítěte, jak dokládá graf č. 25.

Graf č. 25 – Počet odmítnutých žádostí do mateřských škol

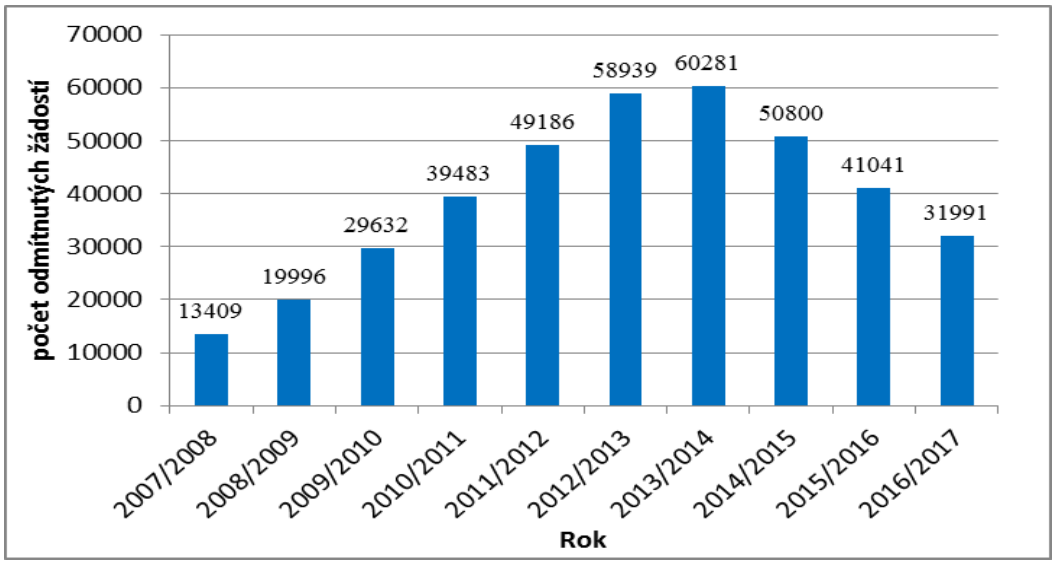

Zdroj: Ročenka MŠMT [online], vlastní zpracování.
Dostupné z:. http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp

Oblasti, které se nejvíce ve školním roce 2013/2014 potýkaly s nedostatečnou kapacitou mateřských škol, jsou znázorněny v grafu č. 26. Tento školní rok nebylo vyhověno 60.281 žádostí.

Graf č. 26 – Počet odmítnutých žádostí do MŠ podle území, školní rok 2013/2014

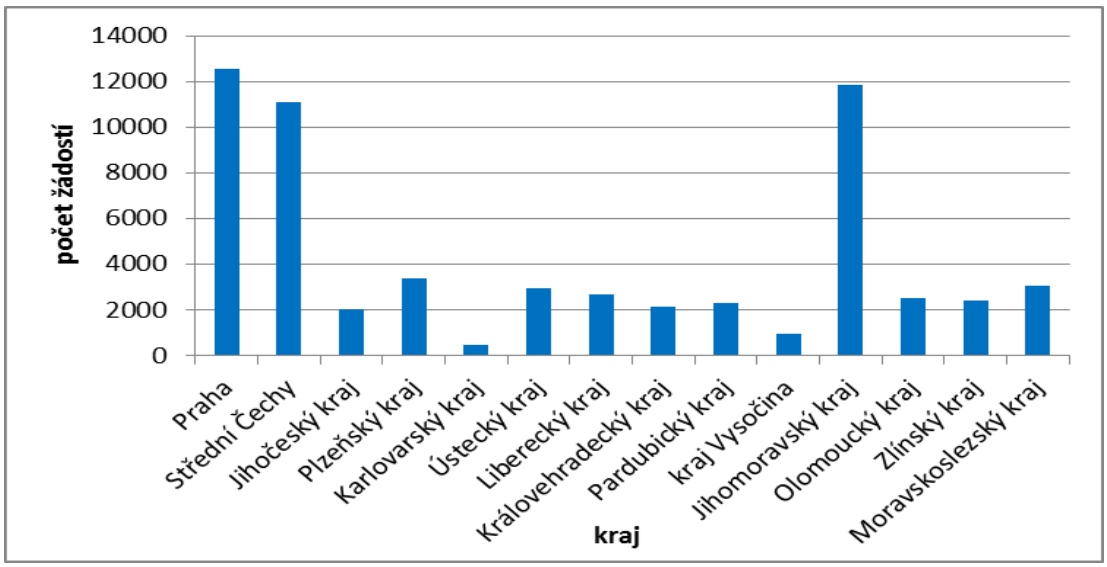

Zdroj: Ročenka MŠMT [online], vlastní zpracování.
Dostupné z: http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp

Největší problémy s umístěním dítěte do mateřské školy byly v oblastech Prahy, Středních Čech a Jihomoravského kraje – Brno a okolí. Jedná se regiony s velkým nárůstem bytové výstavby. Obce a kraje nebyly schopny reagovat na změny počtu obyvatel ve svém obvodu.

Od roku 2014 poskytuje MŠMT investiční dotace na projekty přispívající k vytvoření nových výukových kapacit mateřských škol, kde zřizovatelem jsou obce nebo dobrovolné svazky obcí. Jedná se především o oblasti s nedostačující dostupností předškolního vzdělávání.

Tabulka č. 22 – Čerpání z programu 133 310 (v tis. Kč)

Rok	Rozpočet	Čerpání	% čerpání
2014	100 000,00	**34 596,73**	34,59
2015	365 403,28	**211 931,04**	70,64
2016	533 472,24	**319 562,88**	84,10
2017	493 909,36	**392 409,25**	79,45
Celkem		**958 499,90**	

Zdroj: MŠMT [online], vlastní zpracování.
Dostupné z: http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/vyrocni-zpravy-o-stavu-a-rozvoji-vzdelavani-v-ceske-1.

Program 133 310 - Rozvoj výukových kapacit mateřských a základních škol zřizovaných územně samosprávnými celky. Od roku 2014, kdy byl fond založen, do roku 2017 bylo dokončeno 106 akcí, 73 nových tříd mateřských škol s celkovou kapacitou 1.751 dětí.[70]

V letech 2007 – 2013 nebyl vyhlášen žádný dotační titul pro financování předškolních zařízení z rozpočtu ČR.

V programovém období 2014 – 2020 je možné v rámci Integrovaného regionální operačního programu – Infrastruktura pro předškolní vzdělávání čerpat finanční prostředky na stavby, stavební úpravy, koupi vybavení na zařízení péče o děti do 3 let, dětských skupin a mateřských škol, pro oblasti a zařízení, které prokazatelně trpí nedostatečnou kapacitou.

- 14. výzva – infrastruktura pro předškolní vzdělávání – objem schválených prostředků – 615.083.339,- Kč,
- 15. výzva – infrastruktura pro předškolní vzdělávání pro sociálně vyčleněné lokality – objem schválených prostředků – 1.484.627.750,55 Kč,
- 58. výzva – infrastruktura pro předškolní vzdělávání – ITI – prostředky jsou určeny pro metropolitní oblasti Prahy, Brna, Ostravy, Plzně a sídelních aglomerací Ústecko-chomutovské, Olomoucké a Hradecko-pardubické v souladu se Strategií regionálního rozvoje ČR 2014 - 2020 – objem schválených prostředků 466.040.561,30 Kč,
- 59. výzva – infrastruktura pro předškolní vzdělávání – IPRÚ – integrovaný plán rozvoje území – objem schválených prostředků 373.033.181,28 Kč.

Celkem bylo z Integrovaného regionálního operačního programu – Infrastruktura pro předškolní vzdělávání čerpáno 2.938.784.832,12 Kč.[71]

Důsledkem možnosti čerpání finančních prostředků z dotačního programu MŠMT a Integrovaného regionálního operačního programu na výstavbu a rekonstrukci mateřských škol je od roku 2016 pokles zřízených soukromých mateřských škol. Předpokladem, pro umístění dítěte v soukromé mateřské škole, je dostatek finančních prostředků rodičů dětí. Zvyšující se kapacita veřejných mateřských škol vede k poklesu umístěných dětí v soukromých školách.

[70] Ministerstvo práce a sociálních věcí. Dostupné z: http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/vyrocni-zpravy-o-stavu-a-rozvoji-vzdelavani-v-ceske-1.
[71] Integrovaný regionální operační program. Dostupné z: https://irop.mmr.cz/cs/statistiky-a-analyzy/prehledy-projektu-a-vyzev.

3.6.3 Výdaje státu na dopravní infrastrukturu

Výdaje státu na dopravní infrastrukturu jsou často diskutovaným tématem. Především rekonstrukce dálnice D1, dostavba obchvatu Prahy, rozšíření sítě dálnic a také technický stav silnic první třídy, silnic nižších tříd a stávajících dálnic, modernizace železničních tratí. Za účelem výstavby, oprav, modernizace a údržby silnic a dálnic byl v roce 2010 zřízen Státní fond dopravní infrastruktury v působnosti Ministerstva dopravy.

Graf č. 27 – Infrastruktura silniční dopravy

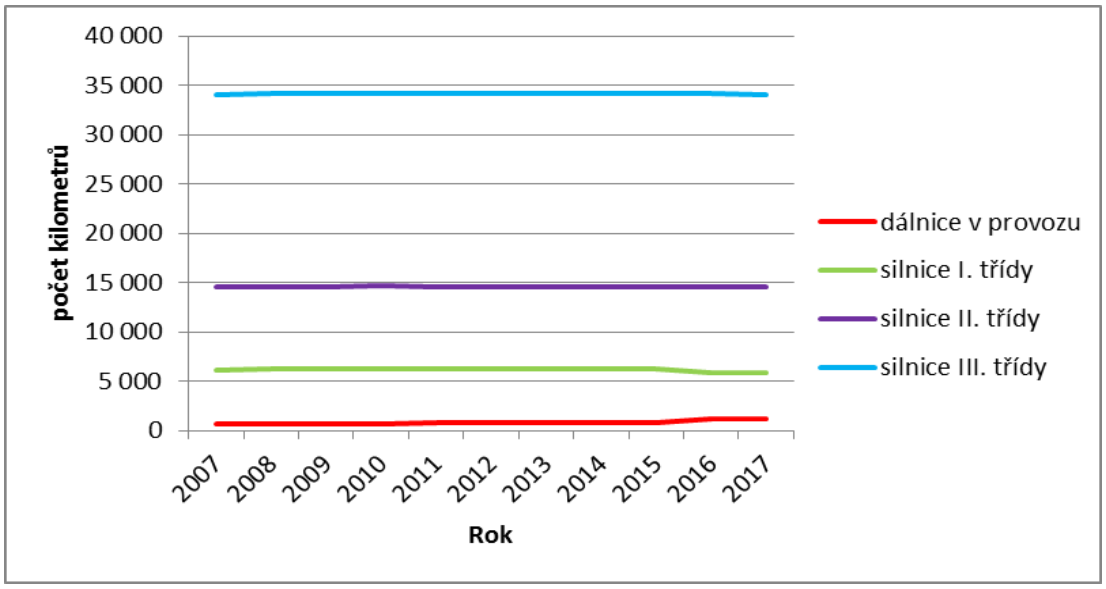

Zdroj: Dopravní infrastruktura, ČSÚ [online], vlastní zpracování.
Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/dopravni_infrastruktura_casove_rady.

Silnice II. a III. třídy jsou ve vlastnictví krajů a tvoří přes 80 % silničních komunikací. Vlastníkem dálnic a silnic I. třídy je stát. Z grafu č. 27 je patrné, že ve sledovaném období se délka silnic a dálnic téměř nezměnila. Změny v křivkách délky dálnic a silnic I. třídy v roce 2016 byly způsobeny legislativní změnou a přeřazením silnic pro motorová vozidla do kategorie dálnic.

ČR má vysokou hustotu dopravních sítí, kvalita je ovšem problematická. Chybí propracovaná síť dálnic s propojením velkých měst a s propojením s okolními státy. Páteřní dálnice D1 spojující Prahu s Brnem je trvale přetížena. Investice do dálnic jsou v ČR velmi poddimenzované.

Tabulka č. 23 – Vývoj příjmů rozpočtu SFDI (mil. Kč)

Druh příjmu	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
spotřební daň	7 486	7 230	7 388	7 361	7 152	6 988	7 262	7 547	7 881	8 087
silniční daň	5 999	4 803	4 689	5 074	5 249	5 234	5 775	5 801	6 055	6 115
dálniční kupony	2 764	2 900	3 107	3 171	3 907	4 311	3 951	4 518	4 668	5 366
mýtné	6 009	5 440	6 244	8 483	8 665	8 561	8 421	9 677	9 630	10 784
podíl daní na rozpočtu SFDI	21,4 %	24,6 %	20,7 %	30,5 %	43,9 %	48,4 %	42,7 %	31,1 %	41,5 %	38,7 %
dotace SR na krytí deficitu	6 400	6 608	4 394	9 770	14 767	12 093	17 051	15 407	20 000	23 000
dotace MD – OPD*	20 275	25 699	24 503	19 363	12 680	4 986	10 892	36 672	14 464	15 763
dotace MD – EIB**	5 034	7 950	5 951	4 342	1 219	2407	221	0	0	0
příjmy z privatizace	33 845	7 500	7 676	830	0	0	0	0	0	0
dotace na D1 a povodně 2013	0	0	0	0		839	846	190	90	10
dotace silnice II. a III. třídy	0	0	0	0	0	0	0	0	0	860
KP***	0	24	149	77	44	16	0	0	106	1084

*OPD – Operační program doprava, **EIB – Evropská investiční banka, ***KP – Komunitární programy

Zdroj: Rozpočet SFDI, SFDI [online], vlastní zpracování.
Dostupné z: https://www.sfdi.cz/rozpocet/.

Tabulka č. 23 obsahuje položky, které se nejvíce podílejí na příjmech Státního fondu dopravní infrastruktury. Nejvýznamnější položkou Státního fondu dopravní infrastruktury jsou dotace ze státního rozpočtu, které tvoří více než 50 % podíl na celkových příjmech fondu. Finanční podpora z fondů Evropské unie byla čerpána především z Operačního programu Doprava v programovém období 2007 až 2013 a dále v programovém období 2014 až 2020 na modernizace a rozvoj dálnic a silnic sítě TEN-T (transevropská dopravní síť) a silnic I. třídy. Z tabulky je patrné omezení příjmů z Operačního programu Doprava v letech 2012 až 2014. Dle Výroční zprávy Státního fondu dopravní infrastruktury byl pokles příjmů způsoben problémy v zadávacích řízeních, zejména u velkých projektů. Druhou výraznou položku tvoří příjmy z převodů daní, v roce 2008 podíl daní tvořil 21,4 % celkového rozpočtu fondu, od roku 2012 se tento podíl pohybuje již přes 40 %. Narůstající podíl daní na rozpočtu fondu lze vyvodit z narůstající položky vybraného mýtného. Elektronické mýtné bylo zavedeno v ČR v roce 2007 pro silnice I. třídy, rychlostní silnice a dálnice, týkalo se vozidel s hmotností nad 12 tun. Příčinou nárůstu vybraného mýtného, byla zvyšující se délka zpoplatněných úseků silnic a dálnic, jak dokládá graf č. 28 a dále

změny v sazebníku mýtného ve sledovaném období. Podíl na nárůstu položky mýtného má do jisté míry také hospodářská situace státu, zvyšující se objem přepracovaného zboží a tudíž zvyšující se počet nákladních automobilů.

Graf č. 28 – Délka silnic a dálnic zpoplatněných mýtem

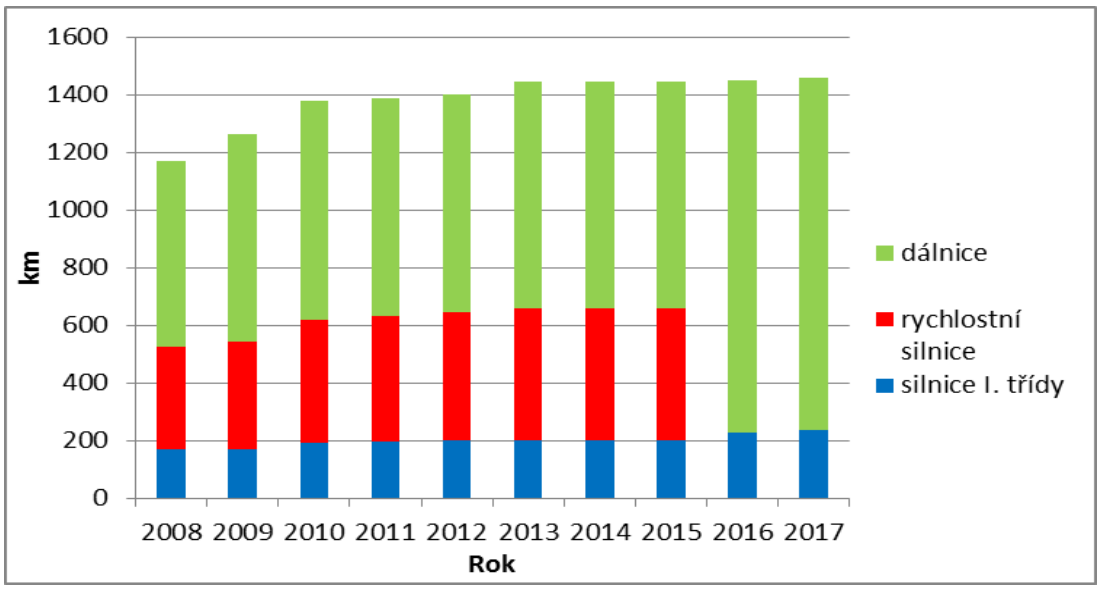

Zdroj: Informace pro dopravní analýzy, IODA [online], vlastní zpracování.
Dostupné z: http://data.ioda.cz/#ds=23s_all-all_dim.

V roce 2008 investiční výdaje oproti roku 2007 výrazně vzrostly. Státní fond dopravní infrastruktury investoval do dopravní infrastruktury více než 70 mld. Kč, o 18 mld. Kč více než v roce 2007. V následujících letech výdaje do dopravní infrastruktury klesají. K výraznému poklesu dochází především v letech 2010, 2011, 2012 a 2013. V roce 2010 klesly celkové investiční výdaje oproti roku 2009 o 14,8 mld. Kč, tedy o 20 %. V následujícím roce 2011 investiční výdaje poklesly o dalších 8 %. V roce 2012 investiční výdaje zaznamenaly meziroční pokles o cca 10 mld. Kč, tedy pokles o 26 %. V roce 2013 další meziroční pokles investičních výdajů o cca 5 mld. Kč, tj. pokles o 16 %. V roce 2014 byl meziroční pokles výrazně nižší, a to o 570 mil. Kč, tedy 2,3 %. V dalším roce dochází poprvé k nárůstu investičních výdajů a čerpání ve výši cca 52 mld. Kč. V roce 2016 opětovný pokles investičních výdajů o 25 % na částku cca 39 mld. Kč, v roce 2017 bylo čerpání shodné s předešlým rokem. Podíl investičních výdajů na HDP do dopravní infrastruktury obsahuje následující tabulka č. 24.

Tabulka č. 24 - Podíl investičních výdajů na HDP do dopravní infrastruktury

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
% HDP	2,47	2,1	1,7	1,2	0,87	0,71	0,78	1,26	0,95	0,85

Zdroj: Ročenky dopravy [online], vlastní zpracování.
Dostupné z: https://www.sydos.cz/cs/rocenky.htm.

Z tabulky č. 24 je patrné, že v letech 2009 – 2012, v době hospodářské krize, byl podíl investičních výdajů na HDP do dopravní infrastruktury na nízké úrovni. Ovšem ani v následujících letech, v době ekonomického růstu, nedochází ke zvyšování podílu. V roce 2017 investiční výdaje do dopravní infrastruktury tvořily 0,85 % HDP, pokud tuto hodnotu porovnáme s rokem 2010, je tato hodnota poloviční.

Tabulka č. 25 – Vývoj výdajů podle struktury výdajů (v mil. Kč)

Druh výdajů	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Výdaje SFDI										
dálnice	57 312	9 550	5 781	5 690	11 217	10 765	6 899	10 063	17 277	18 536
silnice I., II. a III. tř + rychlostní	32 270	18 735	12 341	13 472	17 851	15 595	16 151	25 841	19 517	18 952
Výdaje OPD										
dálnice	1 207	2 769	3 977	4 722	2 800	575	1 168	1 498	3 348	6 102
silnice I. tř. + rychlostní	8 425	13 912	10 925	9 345	3 140	2 783	2 835	5 918	2 303	3 000
Výdaje EIB										
dálnice	514	803	655	775	548	1 560	478	0	0	0
silnice I. tř. + rychlostní	1 890	4 234	2 881	2 374	653	895	230	0	0	0
Výdaje KP										
dálnice	0	7	132	61	44	17	11	0	0	1
Celkem	**101 618**	**50 010**	**36 692**	**36 439**	**36 253**	**32 190**	**27 772**	**43 320**	**42 445**	**46 418**

Zdroj: Rozpočet SFDI, SFDI [online], vlastní zpracování.
Dostupné z: https://www.sfdi.cz/rozpocet/.

V tabulce č. 25 jsou přehledně zpracovány skutečné výdaje Státního fondu dopravní infrastruktury čerpané na výstavbu, opravu a údržbu dálnic, silnic I., II. a III. třídy.

Pro období 2008 – 2013 nebyl zpracován žádný koncepční materiál pro rozvoj dopravní infrastruktury. Od roku 2007 byly akce a výstavba dálnic a silnic prováděny na základě ročních Harmonogramů výstavby dopravní infrastruktury. Tento problém

se odrazil v neschopnosti a nemožnosti financování akcí z prostředků Evropské unie. Vzhledem ke skutečnostem, že nebyly stanoveny priority dopravní infrastruktury, rozsah investic a především stavební připravenost projektů nebylo možné v plné míře čerpat z fondu Operační program doprava. Např. v roce 2013 byla v rámci Operačního programu doprava příjemcům schválena částka 19.700 mil. Kč na investiční projekty dopravní infrastruktury, vyčerpáno bylo pouze 7.097 mil. Kč, z této částky na dálnice a silnice bylo vynaloženo 3.358 mil. Kč.

Dalším důležitým faktorem při budování silniční infrastruktury jsou náklady. Kontrolou Národního kontrolního úřadu v roce 2013 bylo zjištěno v několika případech porušení Zákona o zadávání veřejných zakázek Ředitelstvím silnic a dálnic, při zadávaní veřejných zakázek na výstavbu dálnic a rychlostních silnic a byla zjištěna neefektivnost financování stavebních akcí, především růst nákladů v průběhu přípravy a realizace akce. Národní kontrolní úřad provedl porovnání stavebních nákladů na výstavbu jednoho kilometru dálnic v České republice a v Německu. Výsledkem byl rozdíl 95 mil. Kč, tj. 27 %. Cena za jeden kilometr dálnice v České republice v letech 2008 – 2012 činila 355 mil. Kč, v Německu 260 mil. Kč. [72] Další kontrolní akce Národního kontrolního úřadu v roce 2017 ukázala, že v tomto směru došlo k nápravě a průměrné náklady na výstavbu jednoho kilometru dálnic v období 2013 – 2017 činily 152 mil. Kč, tedy byly o 188 mil. Kč nižší. [73]

Další klíčové oblasti, které v některých případech neúměrně prodlužují dobu výstavby dálnic a silnic a tím zvyšují náklady na výstavbu, jsou dlouhotrvající majetkoprávní vypořádání nemovitostí a výkup pozemků, zdlouhavý proces při získávání územních rozhodnutí a povoleních ke stavbě. Opakující se odvolání účastníků řízení ve stavebním i územním řízení.

[72] Národní kontrolní úřad. Dostupné z: https://www.nku.cz/assets/kon-zavery/K12018.pdf.
[73] Národní kontrolní úřad. Dostupné z: https://www.nku.cz/assets/kon-zavery/K17005.pdf.

4 Výsledky a diskuze

V této části budou shrnuty výsledky a poznatky analýzy příjmů a výdajů státního rozpočtu pro komparaci let 2008 - 2012 a 2013 - 2017, na které byla diplomová práce z hlediska přehlednosti a možného porovnání rozdělena.

4.1 Výdaje státního rozpočtu

Běžné výdaje tvoří cca 90 % výdajů státního rozpočtu. V letech 2008 – 2012, kdy byla česká ekonomika postižena krizí, se vláda snažila různými opatřeními o snížení běžných výdajů. Jednalo se především o legislativní opatření a změny. U většiny položek běžných výdajů (neinvestiční nákupy a související výdaje, transfery ústředním a územním rozpočtům atd.) byla vláda úspěšná a podařilo se výdaje snížit nebo alespoň udržet na hranici výdajů v roce 2009. Jediná položka, která vykazovala trvalý růst, byla položka neinvestiční transfery obyvatelstvu.

Provedená analýza položky neinvestičních transferů potvrdila, že navyšování výdajů bylo především v dikci důchodového pojištění. Na růst důchodového pojištění má vliv zejména každoroční valorizace a také demografický vývoj obyvatelstva ČR, kdy se neustále snižuje podíl aktivně pracujícího obyvatelstva. V tomto období nebyla uskutečněna dlouho slibovaná reforma důchodového systému. Systémové změny nastaly až v roce 2013, kdy byl zaveden II. důchodový pilíř, tzv. důchodové spoření. Nastavení podmínek a pravděpodobně i načasování spuštění II. pilíře znamenalo, že o tento způsob zabezpečení na stáří obyvatelé neprojevili dostatečný zájem a byl od 1. 1. 2016 zrušen. Výdaje důchodového pojištění měly rostoucí charakter i v dalším sledovaném období.

Roky 2013 – 2017, respektive roky 2015 – 2017 jsou ve znamení oživení ekonomiky. Došlo k navyšování finančních prostředků pro veřejné rozpočty ústřední, územní úrovně i organizačním složkám státu. Velký objem finančních prostředků byl poskytnut Státním fondem dopravní infrastruktury na údržbu, opravy silnic a dálnic. Poměrně velký nárůst zaznamenaly platy a ostatní platy za provedenou práci pro státní úředníky, příslušníky bezpečnostních sborů, pedagogické pracovníky, pracovníky ve zdravotnictví. Dávky na podpory v nezaměstnanosti klesaly spolu s poklesem obecné míry nezaměstnanosti.

4.2 Příjmy státního rozpočtu

Největší objem příjmů tvoří příjmy daňové, a to z 85 % (především pojistné na sociální zabezpečení a daň z přidané hodnoty). Důsledky ekonomické krize se projevily i na příjmové straně státního rozpočtu. V období 2008 – 2012, především v roce 2009 došlo k prudkému poklesu daňových příjmů. Jedním z důvodů byl propad odvodů na důchodové pojištění, kdy plátci neměli dostatek prostředků na odvody a současně došlo ke snížení vyměřovacích základů pro inkaso pojistného. V tomto roce se příjmy snížily také u DPH, DPPO i DPFO. Propad příjmů se snažila vláda ovlivnit navyšováním sazeb DPH. Na druhé straně snížila sazbu DPPO, zrušila progresivní zdanění u DPFO a navýšila slevy u poplatníka, opatření měla za úkol snížit daňovou zátěž podnikajících subjektů a zmírnění dopadů krize.

Druhé sledované období (2013 – 2017) bylo ve znamení nárůstu všech položek příjmů státního rozpočtu. Největší legislativní změny byly nastaveny u DPH, kde byla nově zavedena elektronická evidence tržeb a kontrolní hlášení. Tímto krokem se vláda rozhodla minimalizovat daňové úniky v této oblasti. Od 1. 1. 2015 byla na vybrané zboží zavedena druhá snížená sazba daně 10 %. Pojistné na sociální zabezpečení vykazuje rostoucí trend. Ekonomický růst pozitivně ovlivnil výši mezd (růst vyměřovacích základů pro odvod pojistného) a počet zaměstnaných osob, klesá nezaměstnanost. V roce 2015 byly navýšeny slevy na dítě, pro podporu rodin s dětmi. Výše příjmů státního rozpočtu byla ve velké výši také ovlivněna čerpáním přijatých transferů z EU, kdy bylo čerpáno především z předpřipravených projektů z programového období 2007 – 2013.

4.3 Výdaje státu do infrastruktury

Výdaje státu na bydlení

Výdaje státu na bytovou politiku v letech 2008 – 2017 významně změnily svoji strukturu. V roce 2008 výdaje na podporu stavebního spoření tvořily více než 70 % celkových výdajů na bytovou politiku, v roce 2017 je hodnota podílu pouze 23 %. Opačný trend vykazuje položka příspěvek na bydlení, jejíž podíl na celkových výdajích na bytovou politiku tvořil 10,5 % v roce 2008, v roce 2017 dosáhl hodnoty 58 %. V rámci bytové politiky se Ministerstvo pro místní rozvoj zaměřilo na regeneraci panelových sídlišť, roční

investice činily v letech 2008 – 2012 průměrně 180 mil. Kč, v letech 2013 – 2017 klesly na roční průměr 140 mil. Kč. Stát výrazně utlumil výstavbu nájemních bytů v obecním vlastnictví. V roce 2008 bylo postaveno 1.852 bytů ve vlastnictví obcí, od roku 2013 do roku 2017 je ročně postaveno v průměru 330 bytů. Většina bytů na trhu je v soukromém vlastnictví, nájemní bydlení tvoří pouze 21 %. Přestože je nájemní bydlení nákladnější než bydlení vlastnické, roste o nájemní bydlení zájem z důvodu vysokých prodejních cen nemovitostí. Zvětšuje se skupina obyvatel, kteří nejsou schopni si vlastní bydlení pořídit, vzhledem k nízkým příjmům, nedostatečným úsporám nebo nedostupnosti hypotečního úvěru. Rostoucí poptávka po nájemních bytech má za důsledek zvyšující se ceny nájmů, především ve velkých městech. ČR postrádá zákon o sociálním bydlení. Stále se zvyšující objem výdajů státu na příspěvky na bydlení dokládá, že stále více obyvatel ČR není schopno ze svých příjmů hradit výdaje na bydlení. Náklady na bydlení by neměly překročit 30 % měsíčního příjmu domácnosti, v roce 2018 jejich výše činila v průměru 15,9 %. Nejvíce ohroženou skupinou jsou senioři, matky samoživitelky, lidé bez vzdělání, mladí lidé.

Výdaje státu mateřské školy

V letech 2013 a 2014 se projevily nedostatečné kapacity veřejných mateřských škol, které byly dříve v 90. letech 20. století zrušeny z důvodu nenaplněnosti. Od roku 2007 začala v ČR stoupat porodnost, stát ale na potřebu umístění dětí do předškolního vzdělávání zareagoval opožděně. Nedostatečné kapacity mateřských škol byly především v Praze, Středních Čechách, Jihomoravském kraji, krajských městech a okolí. Teprve v roce 2010 začala výstavba nových mateřských škol, do této doby byly pouze navyšovány kapacity umístěných dětí ve stávajících zařízeních. Přesto ani nové mateřské školy nebyly schopny pojmout všechny děti předškolního věku od 3 let a narůstal počet odmítnutých žádostí o umístění dítěte. Chybějící kapacity začaly poměrně rychle doplňovat nově zřízené soukromé mateřské školy, jejichž počet v roce 2007 byl 77 škol, v roce 2017 bylo v provozu již 340 škol.

Od roku 2014 byla výstavba mateřských škol financována z Programu 133 310 - Rozvoj výukových kapacit mateřských a základních škol zřizovaných územně samosprávnými celky a z Integrovaného regionální operačního programu – Infrastruktura pro předškolní vzdělávání.

Výdaje státu na dopravní infrastrukturu

Výdaje státu na dopravní infrastrukturu byly ve sledovaném období 2008 – 2017 zcela nedostatečné. Z fondu EU byly poskytnuty finanční prostředky z Operačního programu doprava ve dvou po sobě následujících období 2007- 2013 a dále 2014 – 2020. Právě zde se projevila nepřipravenost projektů a nekoncepčnost ve výstavbě dálnic v ČR, především v letech 2012 až 2014. Rozpočtované prostředky nebyly vyčerpány z důvodů pomalého tempa při získání stavebních povolení, schvalování územních plánů a díky problémům v zadávacích řízeních. V roce 2013 nebyly vyčerpány rozpočtované finanční prostředky z Operačního programu doprava ve výši 12.603 mil. Kč.

Podíl investičních výdajů do dopravní infrastruktury byl nejvyšší v roce 2008, kdy činil 2,47 % HDP. Od roku 2009 tento podíl klesá, omezení nastává v důsledku hospodářské krize. Ovšem v období, kdy se české ekonomice daří, především v letech 2015, 2016 a 2017 nedochází k výraznějšímu růstu podílu. V roce 2017 činí podíl výdajů na HDP jen 0,85 %.

Kontrolami ze strany Národního kontrolního úřadu bylo zjištěno pochybení při zadávání veřejných zakázek na výstavbu dálnic a nadhodnocené náklady na výstavbu jednoho kilometru dálnic. Opakovanými kontrolami bylo dosaženo větší transparentnosti při zadávání zakázek, snížení vícenákladů, které měly velký vliv na výslednou cenu dálnice.

5 Závěr

Cílem diplomové práce bylo na základě analýzy vyhodnotit aspekty a faktory, které se podílely na vývoji příjmů a výdajů státního rozpočtu v letech 2008 – 2017. Analýzou bylo prokázáno, že příjmy a výdaje státního rozpočtu v letech 2008 – 2011 nejvíce ovlivnila světová ekonomická krize, svým přímým působením na ekonomiku ČR. Vláda byla nucena reagovat a vůči negativním vlivům přijmout protikrizová opatření ke zmírnění důsledků krize. Přesto došlo k prudkému propadu salda státního rozpočtu a navýšení státního dluhu. Deficit státního rozpočtu v roce 2009 dosáhl výše 192,4 mld. Kč, nejvyšší v historii ČR, roční navýšení deficitu činilo 172,4 mld. Kč.

Zásadní vliv na vývoj příjmové stránky státního rozpočtu v roce 2009 měl pokles daňových příjmů, kdy se projevily důsledky ekonomické krize a schválený rozpočet nebyl naplněn o cca 159 mld. Kč. Příčinou byl především pokles inkasa daně z příjmů právnických, fyzických osob a pojistného na sociální zabezpečení, a to ve výši cca 91 mld. Kč. Přestože celkové příjmy v roce 2009 meziročně klesly na hodnotu 974,61 mld. Kč, tedy o 89,33 mld. Kč, celkové výdaje naopak vzrostly z 1.083,94 mld. Kč v roce 2008 na hodnotu 1.167,01 mld. Kč. U výdajové stránky státního rozpočtu se jako největší problém jeví nedokončená reforma důchodového systému a neustále rostoucí výše dávek důchodového pojištění (meziroční nárůst dávek v roce 2009 o 26 mld. Kč). Dalším negativním aspektem v roce 2009 byl výrazný meziroční růst výdajů na dávky podpory v nezaměstnanosti o 7.963 mil. Kč v závislosti na vývoji míry nezaměstnanosti, která meziročně vzrostla o 2,3 % na hodnotu 6,7 %. V letech 2010 – 2012 se podařilo výdaje státního rozpočtu mírně snižovat, především na základě přijetí legislativních úsporných opatření pro výplatu sociálních dávek, např. u dávek podpory v nezaměstnanosti, rodičovského příspěvku, nemocenského pojištění. Příjmová stránka zaznamenala mírný růst, důvodem bylo pozvolné oživení ekonomiky, růst mezd, zvyšování vyměřovacích základů daně z příjmu a dále navýšení základní i snížené sazby DPH v roce 2010. Inkaso DPH v roce 2010 vzrostlo meziročně o 6,28 %, tedy o 11,1 mld. Kč.

V období 2013 - 2017 se zpomalil růst objemu státního dluhu. Výsledkem ekonomického růstu bylo saldo státního rozpočtu v roce 2016 ve výši 61,78 mld. Kč. V roce 2016 klesly kapitálové výdaje meziročně o 91,39 mld. Kč, tedy o 52 % z důvodu poklesu výdajů na financování programů a projektů spolufinancovaných Evropskou unií. Od roku 2013 trvale klesaly dávky na podporu v nezaměstnanosti, rozdíl vyplacených dávek mezi

lety 2013 a 2016 činí 1.821 mil. Kč. Obecná míra nezaměstnanosti klesla z hodnoty 7 % na hodnotu 2,9 %. Ekonomický růst se odrazil v rostoucí výši inkasa daně z příjmů a pojistného na sociální zabezpečení. Velmi pozitivně se projevilo zavedení elektronické evidence tržeb v inkasu DPH, spolu s kontrolním hlášením plátců DPH. Kontrolní hlášení bylo zavedeno od 1. 1. 2016 a meziroční nárůst inkasa činil 8,6 mld. Kč. Elektronická evidence tržeb byla zavedena od prosince 2016. Meziroční růst inkasa DPH v roce 2017 činil 20,28 mld. Kč, tedy 8,3 %.

V příštích letech bude nutné zabývat se reformou důchodového systému, vzhledem k demografickému vývoji v ČR. Vláda by měla nadále pokračovat se zaváděním elektronické evidence tržeb na další plánované oblasti podnikatelských činností, aby byly eliminovány daňové úniky. Jako negativní jev, se dle mého názoru projevilo zrušení progresivní daně u DPFO. Došlo k prudkému propadu inkasa DPFO a osoby s vysokými příjmy podléhají nízké míře zdanění. Závěrem je nutné také zmínit faktor, který ovlivňuje výdajovou stránku státního rozpočtu a to je korupční jednání. Vláda by se měla zaměřit na posílení protikorupčních opatření a na nastavení funkčního kontrolního systému veřejných financí.

6 Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. BAKEŠ, M., KARFÍKOVÁ, M., KOTÁB, P., MARKOVÁ, H., a kolektiv. *Finanční právo*. 6. upr. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. 519 s. ISBN 978-80-7400-440-7.
2. HAMERNÍKOVÁ, Bojka. *Veřejné finance, Vybrané problémy.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017. 164 s. ISBN 978-80-7552-577-2.
3. JURČÍK, Radek. *Daňové systémy v České republice a v mezinárodním srovnání se zaměřením na aktuální trendy.* Ostrava: Key publishing, 2015. 138 s. ISBN 978-80-7418-176-4.
4. KUBÁTOVÁ, Květa. *Daňová teorie a politika.* 6. akt. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015. 276 s. ISBN 978-80-7478-841-3.
5. LAJTKEPOVÁ, Eva. *Veřejné finance.* 2. akt. a rozšíř. vydání. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 160 s. ISBN-978-80-7204-618-8.
6. MAAYTOVÁ, A., OCHRANA, F., PAVEL, J., a kolektiv. *Veřejné finance v praxi.* 1. vyd. Praha: Grada publishing, 2015. 208 s. ISBN 978-80-247-5561-8.
7. PEKOVÁ, J., PILNÝ, J., JETMAR, M. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru.* 3. akt. a rozšíř. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2008. 712 s. ISBN 978-80-7357-351-5.
8. PEKOVÁ, Jitka. *Veřejné finance, Teorie a praxi v ČR.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. 644 s. ISBN-978-80-7357-698-1.
9. Vyhláška Ministerstva financí č. 323/2002 Sb., o rozpočtové skladbě.
10. Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů.
11. Zákon č. 586/1992 Sb., o dani z příjmu, v platném znění.

Internetové zdroje

1. Asociace českých stavebních spořitelen. *Vývoj statistik* [online]. 2019. [cit. 2019-09-12]. Dostupné z WWW: http://www.acss.cz/cz/novinari-a-odbornici/vyvoj-statistik/.
2. Česká správa sociálního zabezpečení. *Průměrná výše sólo důchodů v ČR* [online]. (PDF). 2019. [cit. 2019-10-20]. Dostupné z WWW: https://web.cssz.cz/NR/rdonlyres/579944D5-DEDF-4D0E-93FE-5DCDD1D52717/0/prumernavysesoloduchoduvcrvcasoverade.pdf.
3. Česká správa sociálního zabezpečení. *Ukazatele pracovní neschopnosti v letech* [online]. 2019 [cit. 2019-09-12]. Dostupné z WWW: https://www.cssz.cz/documents/20143/99437/k-31_06_2019_UKAZATELE-PRACOVNI-NESCHOPNOSTI-V-LETECH-1993-2019.pdf/8d170928-7960-236f-b06c-cd9822a6ee65.
4. Český statistický úřad. *Dopravní infrastruktura – časové řady* [online]. 2020. [cit. 2020-02-16]. Dostupné z WWW: https://www.czso.cz/csu/czso/dopravni_infrastruktura_casove_rady.

5. Český statistický úřad. *Mateřské školy podle zřizovatele* [online]. 2020. [cit. 2020-02-16]. Dostupné z WWW: https://www.czso.cz/documents/10180/61508174/2300421806.pdf/fa795903-d2dd-4f48-b818-318b99d076c9?version=1.2.

6. Český statistický úřad. *Počet dokončených bytů podle velikosti* [online]. 2020. [cit. 2020-01-20]. Dostupné z WWW: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&pvo=BYT06-A&sp=A&skupId=886&pvokc=&katalog=30836&z=T.

7. Český statistický úřad. *Výše průměrných mezd* [online]. 2019. [cit. 2019-11-03]. Dostupné z WWW: https://www.czso.cz/csu/czso/pmz_cr.

8. Český statistický úřad. *Stavebnictví, byty* [online]. 2020. [cit. 2020-01-20]. Dostupné z WWW: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=statistiky&katalog=30836.

9. Deloitte. *Deloitte real index, Jak se vyvíjí skutečné ceny bytů v ČR* [online]. 2020. [cit. 2020-01-20]. Dostupné z WWW: https://www2.deloitte.com/cz/cs/pages/real-estate/articles/cze-real-index.html.

10. Eurostat. *Vývoj obecné míry nezaměstnanosti* [online]. 2019. [cit. 2019-11-03]. Dostupné z WWW: https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab =table&plugin=1&pcode=tps00203&language=en.

11. Eurostat. *Podíl obyvatel ČR dle věkových kategorií* [online]. 2019. [cit. 2019-11-03]. Dostupné z WWW: https://ec.europa.eu/eurostat/web/population/overview.

12. E15.cz. *Brusel varoval Česko a dalších deset zemí kvůli situaci na trhu s byty* [online]. 2020. [cit. 2020-01-25]. Dostupné z WWW: https://www.e15.cz/ceny-bytu/brusel-varoval-cesko-a-dalsich-deset-zemi-kvuli-situaci-na-trhu-s-byty-1362615.

13. Finanční správa. Rozpočtové určení daní 2018 [online]. 2020. [cit. 2020-01-20]. Dostupné z WWW: https://www.financnisprava.cz/assets/cs/prilohy/d-kraje-a-obce/Schema_rozpoctoveho_urceni_dani_2018.pdf.

14. Informace pro dopravní analýzy. *Výběr datových řad evidovaných v IODA* [online]. 2020. [cit. 2020-03-10]. Dostupné z WWW: http://data.ioda.cz/#.

15. Integrovaný regionální operační program. *Přehledy projektů a výzev* [online]. 2020. [cit. 2020-01-25]. Dostupné z WWW: https://irop.mmr.cz/cs/statistiky-a-analyzy/prehledy-projektu-a-vyzev.

16. Kurzy.cz. *Průměrná mzda – vývoj průměrné mzdy* [online]. 2020. [cit. 2020-01-25]. Dostupné z WWW: https://www.kurzy.cz/makroekonomika/mzdy/.

17. Ministerstvo financí ČR. *Státní závěrečný účet 2008, C. Zpráva o výsledcích hospodaření státního rozpočtu* [online]. 2019. [cit. 2019-09-06]. Dostupné z WWW: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu/2008/ statni-zaverecny-ucet-za-rok-2008-2030

18. Ministerstvo financí ČR. *Státní závěrečný účet 2009, C. Zpráva o výsledcích hospodaření státního rozpočtu* [online]. 2019. [cit. 2019-09-03]. Dostupné z WWW: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu/2009/ statni-zaverecny-ucet-za-rok-2009-2046

19. Ministerstvo financí ČR. *Státní závěrečný účet 2010, C. Zpráva o výsledcích hospodaření státního rozpočtu* [online]. 2019. [cit. 2019-09-06]. Dostupné z WWW: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu/2010/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2010-2059
20. Ministerstvo financí ČR. *Státní závěrečný účet 2011, C. Zpráva o výsledcích hospodaření státního rozpočtu* [online]. 2019. [cit. 2019-09-06]. Dostupné z WWW: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu/2011/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2011-2068
21. Ministerstvo financí ČR. *Státní závěrečný účet 2012, C. Zpráva o výsledcích hospodaření státního rozpočtu* [online]. 2019. [cit. 2019-09-06]. Dostupné z WWW: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu/2012/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2012-12306
22. Ministerstvo financí ČR. *Státní závěrečný účet 2013, C. Zpráva o výsledcích hospodaření státního rozpočtu* [online]. 2019. [cit. 2019-09-06]. Dostupné z WWW: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu/2013/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2013-17756
23. Ministerstvo financí ČR. *Státní závěrečný účet 2014, C. Zpráva o výsledcích hospodaření státního rozpočtu* [online]. 2019. [cit. 2019-09-07]. Dostupné z WWW: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu/2014/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2014-21750
24. Ministerstvo financí ČR. *Státní závěrečný účet 2015, C. Zpráva o výsledcích hospodaření státního rozpočtu* [online]. 2019. [cit. 2019-09-10]. Dostupné z WWW: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu/2015/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2015-26636
25. Ministerstvo financí ČR. *Státní závěrečný účet 2016, C. Zpráva o výsledcích hospodaření státního rozpočtu* [online]. 2019. [cit. 2019-09-12]. Dostupné z WWW: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu/2016/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2016-31478
26. Ministerstvo financí ČR. *Státní závěrečný účet 2017, C. Zpráva o výsledcích hospodaření státního rozpočtu* [online]. 2019. [cit. 2019-10-06]. Dostupné z WWW: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu/2017/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2017-35116.
27. Ministerstvo financí ČR. *Státní rozpočet v kostce – 2017* [online]. 2019. [cit. 2019-10-20]. Dostupné z WWW: https://www.mfcr.cz/cs/o-ministerstvu/vzdelavani/rozpocet-v-kostce/statni-rozpocet-v-kostce-2017-28944.
28. Ministerstvo financí ČR. *Státní závěrečný účet 2009, E. Zpráva o řízení státního dluhu* [online]. 2019. [cit. 2019-10-06]. Dostupné z WWW: https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet/plneni-statniho-rozpoctu/2009/statni-zaverecny-ucet-za-rok-2009-2046.
29. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Kolik žije v ČR bezdomovců?* [online]. 2020. [cit. 2020-02-20]. Dostupné z WWW: https://www.mpsv.cz/web/cz/-/kolik-zije-v-cr-bezdomovcu-vyzkumny-ustav-prace-a-socialnich-veci-predstavil-zavery-rozsahleho-pruzkumu.

30. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Počet uchazečů o zaměstnání* [online]. 2019. [cit. 2019-09-20]. Dostupné z WWW: https://www.mpsv.cz/web/cz/statistiky, https://www.mpsv.cz/web/cz/strukturovany-pocet-uchazecu-od-1.7.2004-.
31. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Průměrná výše podpor v nezaměstnanosti* [online]. 2019. [cit. 2019-09-26]. Dostupné z WWW: https://www.mpsv.cz/web/cz/statistiky.
32. Ministerstvo pro místní rozvoj. *Statistiky v oblasti bytové politiky* [online]. 2020. [cit. 2020-02-20]. Dostupné z WWW: https://www.mmr.cz/cs/ministerstvo/bytova-politika/statistiky-analyzy/statistiky-z-oblasti-bytove-politiky/archiv.
33. Ministerstvo pro místní rozvoj. *Vybrané údaje o bydlení 2018* [online]. 2020. [cit. 2020-02-20]. Dostupné z WWW: https://www.mmr.cz/getmedia/8f6f0e6c-1b30-4fe4-a5ad-61faf301c78f/VUoB-online-verze-CZ.pdf.aspx?ext=.pdf.
34. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Statistická ročenka školství* [online]. 2020. [cit. 2020-02-20]. Dostupné z WWW: http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp.
35. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Výroční zprávy o stavu a rozvoji vzdělávání v České republice* [online]. 2020. [cit. 2020-02-20]. Dostupné z WWW: http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/vyrocni-zpravy-o-stavu-a-rozvoji-vzdelavani-v-ceske-1.
36. Monitor státní pokladna. *Přehled státního rozpočtu, dávky státní sociální podpory* [online]. 2019. [cit. 2019-90-29]. Dostupné z WWW: https://monitor.statnipokladna.cz/2013-2019/statni-rozpocet/#rozpocet-souhrn.
37. Národní kontrolní úřad. *Kontrolní závěr z kontrolní akce 17/05* [online]. 2020. [cit. 2020-03-10]. Dostupné z WWW: https://www.nku.cz/assets/kon-zavery/K17005.pdf.
38. Národní kontrolní úřad. *Kontrolní závěry z kontrolních akcí* [online]. 2020. [cit. 2020-03-10]. Dostupné z WWW: https://www.nku.cz/assets/kon-zavery/K12018.pdf.
39. Státní fond dopravní infrastruktury. *Rozpočet SFDI* [online]. 2020. [cit. 2020-03-10]. Dostupné z WWW: https://www.sfdi.cz/rozpocet/.
40. Sydos. *Ročenky dopravy* [online]. 2020. [cit. 2020-03-10]. Dostupné z WWW: https://www.sydos.cz/cs/rocenky.htm.

7 Přílohy

Příloha č. 1 – Výchozí data pro analýzu

ROK	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
CELKOVÉ VÝDAJE	**1083,94**	**1167,01**	**1156,79**	**1155,53**	**1152,39**	**1173,13**	**1211,61**	**1297,32**	**1219,84**	**1279,8**
Běžné výdaje	978,91	1033,84	1026,57	1036,65	1038,76	1070,81	1100,1	1121,66	1135,57	1198,05
Výdaje na platy, ost.platby za provedenou práci a pojistné	97,39	100,20	97,68	89,62	90,45	92,38	96,58	104,18	109,86	120,08
Neinvestiční nákupy a související výdaje	119,59	125,84	118,65	123,38	112,91	114,39	112,83	116,94	99,79	103,83
Neinvestiční transfery soukromoprávním subjektům	38,52	41,86	42,66	47,16	50,71	51,50	58,57	53,76	60,42	68,66
Nein. transf. veř. rozpočtům ústř.,územ. úrovně, přísp. org.	266,44	281,07	280,77	272,57	248,64	263,50	277,26	283,21	292,24	314,84
Neinvestiční transfery obyvatelstvu	421,56	450,03	450,43	462,26	494,00	503,14	509,41	520,51	528,29	545,03
Ostatní běžné výdaje	35,41	34,85	36,39	41,67	42,06	45,89	45,44	43,07	44,98	45,62
Mandatorní výdaje	581,8	621,9	628,1	652,7	653,4	669,3	685,06	687,73	689,92	704,76
Sociální dávky	400,92	429,33	430,91	444,07	481,12	489,68	496	506,4	513,1	529,92
Pojistné dávky										
důchodové pojištění	312,53	339,79	346,21	368,07	382,03	382,77	386,15	395,51	399,27	414,65
nemocenské pojištění	32,07	26,23	23,00	21,73	19,60	20,35	22,28	24,33	26,51	28,57
Politika zaměstnanosti										
podpora v nezaměstnanosti	7,11	15,08	13,35	10,35	8,76	9,67	9,28	8,30	8,25	7,85
aktivní politika zaměstnanosti	0,006	0,005	0,006	0,003	0,003	0,004	0,006	0,010	0,007	0,005
Dávky státní sociální podpory	**41,97**	**41,17**	**40,88**	**36,09**	**35,55**	**37,89**	**38,07**	**38,25**	**38,43**	**37,89**
přídavky na děti	6,26	4,75	3,88	3,50	3,34	3,33	3,21	3,06	2,82	2,49
sociální příplatek	3,19	2,98	3,12	0,80	0,06	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
porodné	1,65	1,58	1,56	0,29	0,14	0,15	0,14	0,26	0,26	0,22
rodičovský příspěvek	28,33	28,62	27,77	25,69	25,01	24,38	22,96	22,52	22,66	23,02
dávky pěstounské péče	0,85	0,93	1,01	1,07	1,24	2,11	2,34	2,60	2,73	2,83
pohřebné	0,07	0,02	0,02	0,02	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
příspěvek na bydlení	1,63	2,29	3,53	4,63	5,74	7,42	8,86	9,19	9,29	8,65
jinde nezařazené									0,01	0,01
Kapitálové výdaje	105,03	133,16	130,22	118,87	113,62	102,32	111,51	175,66	84,27	81,75
CELKOVÉ PŘÍJMY	**1063,94**	**974,61**	**1000,38**	**1012,76**	**1051,39**	**1091,86**	**1133,83**	**1234,52**	**1281,62**	**1273,64**
Daňové příjmy	929,89	833,22	863,86	890,25	912,28	922,41	952,52	1002,13	1071,49	1155,61
příjmy z daní a poplatků	544,39	485,36	508,02	523,43	540,78	550,21	569,59	597,35	643,01	689,35
DPH	177,82	176,72	187,82	191,89	199,71	219,97	230,25	236,63	245,68	265,96
spotřební daně	125,54	123,84	130,86	139,21	139,61	136,45	134,02	142,97	150,34	154,74
DPPO	127,17	83,34	86,31	82,3	89,19	81,48	89,37	99,57	111,19	115,19
DPFO	94,96	85,65	87,49	90,61	92,59	94,49	98,22	103,05	112,95	128,61
ostatní daňové příjmy	18,91	15,82	15,55	19,41	19,68	17,72	17,73	15,13	22,85	24,85
Pojistné na sociální zabezpečení	385,5	347,84	355,84	366,82	371,5	372,19	382,93	404,77	428,47	466,26
pojistné na důchodové pojištění	319,95	310,21	317,77	327,88	331,97	332,46	341,92	361,4	383,13	416,41
Nedaňové a ost. příjmy	**134,05**	**141,39**	**136,52**	**122,51**	**139,11**	**169,46**	**181,31**	**232,38**	**210,13**	**118,03**
Nedaňové příjmy	27,16	29,23	30,02	25,96	35,54	35,54	41,96	38,59	33,89	24,43
Kapitálové příjmy	1,17	2,37	2,72	2,31	2,68	5,89	4,95	7,91	6,53	8,37
Přijaté transfery	105,72	109,8	103,78	94,25	103,89	128,03	134,41	185,88	169,71	85,24